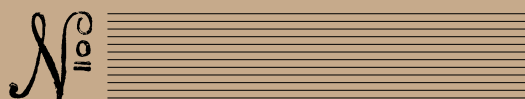

EESTI KODU- RAHA

EESTI
KODURAHA
LOCAL NOTES OF ESTONIA

TÕNU KARU

Tallinn 2021

Väljaandja / Published by Fahkors
Kujundaja / Designed by Mart Anderson
Trükikoda / Printed in Printon

Tõnu Karu
Eesti koduraha / Local notes of Estonia
ISBN 978-9916-4-0421-8
Autoriõigus / Copyright Tõnu Karu 2021

Reproduktsioonide autoriõigused / Copyrights

Ago Kõrv: 15, 26, 28, 29, 30, 48, 175, 263, 273, 325, 326, 327, 328

Arvo-Mart Elvisto: 57, 58

Koopiad Gustav Matto käsikirjast „Eesti kodurahad“ (Tartu, 1962),

Copies from Gustav Matto's manuscript Eesti kodurahad, Tartu, 1962: 79, 80, 81, 83, 239

Eesti Ajaloomuuseum / Estonian History Museum: 1, 3, 7, 8, 10, 11, 12, 13, 17, 20, 22, 44, 45, 63, 64, 95, 100, 107, 112, 115, 128, 129, 132, 135, 141, 162, 163, 164, 165, 166, 174, 187, 188, 189, 191, 192, 194, 195, 197, 199, 200, 201, 203, 209, 226, 229, 230, 231, 232, 239, 242, 244, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 257, 258, 270, 271, 274, 279, 287, 288, 289, 290, 291, 294, 295, 296, 297, 298, 301, 306, 308, 310, 311, 313, 316, 322, 336, 342, 344

Eesti Rahva Muuseum / Estonian National Museum: 14

Eesti Panga Muuseum / Eesti Pank Museum: 23, 71, 75, 76, 77, 78, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 148, 149, 150, 300

Narva Linnamuuseum / Narva Museum: 84

Koopiad Heino Rossi raamatust „Eesti kodurahad“ (Väike-Viru kirjastus, 1994),

Copies from Henno Rossi's book Eesti kodurahad, Väike-Viru kirjastus, 1994: 266, 314

Hiiumaa Muuseum / Museum of Hiiumaa: 9

Ludek Vostal: 248

Pekka Erelt: 31, 33, 36

Pärnu Muuseum / Pärnu Museum: 98, 109, 123, 124, 125, 126, 132

Riiklik Ajaloo Muuseum Moskvast / State Historical Museum in Moscow, Russia: 255, 256, 323, 324

Tallinna Linnamuuseum / Tallinn City Museum: 272

Tartu Linnamuuseum / Tartu City Museum: 285, 305

Tõnu Karu: 6, 16, 18, 25, 26, 27, 34, 35, 37, 38, 39, 46, 47, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 97, 99, 111, 113, 139, 140, 151, 152, 153, 161, 204, 208, 282, 284, 299, 309, 329, 331, 332, 334, 349, 350, 351, 352, 353, 354, 355, 356, 357, 358

Viljandi Muuseum / Museum of Viljandi: 24

Koduraha TK 244: Vaatamata autori püüdlustele ei õnnestunud tuvastada autoriõiguste kuuluvust

The copyright owner could not be identified despite the author's efforts.

Kõik õigused kaitstud. See väljaanne ja kõik selles sisalduvad reproduktsioonid on kaitstud autoriõigusega vastavalt autoriõiguse seadusele ning Berni kirjandus- ja kunstiteoste kaitse konventsioonile.

Igasugune autoriõigusega kaitstud materjali ebaseaduslik paljundamine ja levitamine, sealhulgas elektroonilisel kujul, toob kaasa seaduses ettenähtud vastutuse.

All rights reserved. This publication and all reproductions published herein are copyrighted in accordance with the Estonian Copyright Act and the Berne Convention for the Protection of Literary and Artistic Works. Any reproduction or distribution of copyrighted material, including electronically, will result in liability as laid down by the law.

SISUKORD CONTENT

Tänuavaldused / Acknowledgements	3
Rahast üldisemalt / About money in general	5
Kodurahadest üldisemalt	
About local notes in general	5
Sissejuhatus / Introduction	8
Kodurahade uurijad ja kolleksionäärid	
Researchers and collectors of local notes	10
Aidu mõis / Aidu estate	12
Haapsalu	12
Kärdla kalevivabrik / Kärdla cloth mill	13
Igavere hobupostijaam / Igavere post station	21
Juudi rahvusfond / Jewish National Fund	23
Karula	24
Kloostri mõis / Kloostri estate	24
Kukruse	29
Kunda	29
Kuressaare	39
Narva	40
Paide	53
Pärnu	54
Rakvere	60
Rõngu	60
Saaremaa	60
Sindi kalevivabrik / Sindi cloth mill	62
Tallinn	70
Tartu	81
Tartumaa / Tartu county	91
Truuta	92
Tuhalaane	93
Tõlliste	93
Tõrvandu	94
Valga	95
Viljandi	96
Võisiku	99
Võru	105
Kodurahad / Local money in 1990–2020	106
Koduraha kataloog	
Catalogue of local notes	112

Tänuavaldused

Käesoleva raamatu väljaandmise eelduseks oli piisava andmebaasi ehk küllaldase kodurahade hulga olemasolu. Valdav osa rahadest, millest on skaneeringuid ja fotosid, pärinevad Eesti Ajaloomuuseumist. Olen tänulik Eesti muuseumitele (ja ka Venemaa Ajaloomuuseumile), kust on pärit mitmed rahad ja eksponaadid. Eriti tänan Aime Kärnerit Tartu Linnamuuseumist, Helgi Põllot SA-st Hiiumaa Muuseumid, Margo Samorokovit Pärnu Muuseumist, Jaak Pihlakut Viljandi Muuseumist, Aili Vesterit Narva Muuseumist, Maie Uustalu Eesti Panga Muuseumist, Jelena Semiletnikovat Riiklikust Ajaloomuuseumist Moskvast, Gennadi Grambergi Juudi Muuseumist, Ludek Vostalit Tšehhimaalt. Tänan Ivar Leimust Eesti Ajaloomuuseumist igakülgse abi ja juhendamise eest raamatu sisu koostamisel, redigeerimisel ja parandamisel. Edastan tänusooovid ka tõlkija Andres Aulele, toimetaja Leelo Lauritsale, kujundaja Mart Andersonile. Suur abi oli kolleksionääridest – aitäh, Ago Kõrv, Pekka Erelt ja Arvo-Mart Elvisto.

Acknowledgements

The birth of this book was premised on the existence of a sufficient information base, that is, a sufficient number of local notes. A vast majority of the notes that were scanned or photographed are from the collections of the Estonian History Museum. I am grateful to the Estonian museums (and the Russian State Historical Museum) for access to a number of local notes and other exhibits. Thank you, Aime Kärner (Tartu City Museum), Helgi Põllo (Museum of Hiiumaa), Margo Samorokov (Pärnu Museum), Jaan Pihlak (Viljandi Museum), Aili Vester (Narva Museum), Maie Uustalu (Eesti Pank Museum), Jelena Semiletnikova (State Historical Museum in Moscow), Gennadi Gramberg (Estonian Jewish Museum) and Ludek Vostal (from Czechia). I would like to extend my special gratitude to Ivar Leimus (Estonian History Museum) for his most helpful assistance and instructions during the preparation and revision of the contents of the book. Many thanks to Andres Aule for translating, Leelo Laurits for editing and Mart Anderson for designing this book. I have also received much assistance from the collectors: thank you, Ago Kõrv, Pekka Erelt and Arvo-Mart Elvisto.

Tõnu Karu

SAATEKS

Me oleme harjunud, et raha emiteerimine oli ja on valitsejate või riigi eesõigus. Kuid selle kõrval on meil juba keskajast saadik kasutatud ka kohalikke, piiratud käibega raha asendajaid, küll arvepidamiseks mingi töö kohta, küll tasumiseks kohalikus meelelahutusasutuses, küll abiks ajal, kui keskvõimul käibevahenditest nappus käes. Sestap on niisuguseid maksutähikuid, mida eesti keeles nii armsasti kutsutakse kodurahadeks, välja andnud niihästi klubid, käitised-vabrikud, kaupmehed ja mõisnikud, kohalikest omavalitsustest rääkimata.

Sellest on juba üle veerand sajandi, kui 1994. aastal ilmus teeneka kodu-uuriija Heino Rossi praegu juba klassikaks muutunud Eesti kodurahade kataloog (täiendused aastal 2006). Vahepeal on teatavaks saanud terve rida varem tundmata kodurahasid ning ilmunud uurimusi, mis avavad nende tekke tausta ja kasutusvaldkonda. Peale on kasvanud terve uus kolleksionäärade põlvkond, keda huvitab meie kodumaa omapärastesse väärtmärkidesse jäädvustatud ajalugu. Ja nende seas leidus üks mees, kes sõandas võtta oma õlgadele Eesti kodurahade uue kataloogi koostamise tänuväärt ja mitte põrmugi hõlpsa ülesande.

See pole pelk rahade loetelu. Kvaliteetsete illustatsioonide kõrval leiab asjahuviline raamatust ülevaateid olulisematest ettevõtetest, mis neid väljastasid, värvikaid kõrvalepõikeid, mis heidavad valgust kodurahade kasutamisele, ning palju muud, mis teeb käesoleva teose paeluvaks lektüüriks ka laiemale lugejate ringile.

Nende kaante vahel on meie tänane teadmine paberile, papile ja nahale trükitud kohalikest Eesti väärtmärkidest. Metallist vermitud või valatud sarnase funktsiooniga žetoonid jäävad oma autorit veel ootama. Loodetavasti mitte kauaks.

Ivar Leimus
Eesti ajaloomuuseum
veebruar 2021

FOREWORD

We are used to thinking that the right to issue money was and is the prerogative of the rulers or the state. Nevertheless, already since the Middle Ages, there have been local money substitutes of limited circulation in use here, e.g. as means of accounting for some work done, or means of payment in a local entertainment facility, or as a solution at times when the central authorities were running short of physical money. Thus, such certificates of payment, quite cosily termed koduraha ('home money') in Estonian, have been issued by clubs, mills or factories, merchants and estate managers, not to mention local authorities.

More than a quarter of a century has passed since the now classic catalogue of Estonian local notes by Heino Ross, distinguished researcher of local history, was published in 1994 (an extended version of that catalogue was printed in 2006). Meanwhile, a number of previously uncatalogued local notes have become known, and studies have been published to open their background and context of use. A whole new generation of collectors has emerged, interested in the history of our country as it has been recorded in the distinctive tokens of such kind. Among that generation, there was a man who dared to undertake the worthwhile and not at all easy task of compiling a new catalogue of Estonian local notes.

This is not merely a list of money types. In addition to high-quality illustrations, this book provides summarised information on major enterprises that have issued local notes, colourful asides shedding light on the uses of local notes, and much more that will make this work a fascinating read even for a wider audience.

Between these covers is our current knowledge of Estonian local tokens printed on paper, cardboard or leather. Minted or cast metal tokens that were used for similar functions are yet waiting for a daring systematiser. It is to be hoped that not for long.

Ivar Leimus
Estonian History Museum
February 2021

RAHAST ÜLDISEMALT

Raha on üldine seaduslik maksevahend, mille vastu saab vahetada teisi kaupu suhtega, mille määravad raha ostujõud ja kaupade hinnad. Raha olemasolu aluseks on ühiskondlik kokkulepe millegi kasutamiseks vahetusvahendina. Rahana on aegade jooksul kasutatud mitmesuguseid asju. Näiteks 17. sajandil kasutasid Massachusettsi kolonistid edukalt kohalike indiaanlaste raha, mis kujutas endast musti ja valgeid teokarpe. Asteegid kasutasid rahana ka kaoube, Hiinas ja Põhja-Aafrikas on kasutatud soola, Nigeerias jalaraudu jne. Isegi inimesed on olnud kasutusel – vanal Iirimaa olid selleks tütarlapsed ja orjad. Kõige laialdasemalt tunnustatud rahana läks esmalt käibe kuld ja hõbe. Et kulla- ja hõbedatükikesi poleks vaja iga kord üle kaaluda, hakati vermima kindla kulla-, hõbeda- või muu metalli sisaldusega münte. Raha vermise õigus oli tavaliselt valitsejal ja riigivõimul. Kaubanduse arenedes muutusid sularahaoperatsioonid müntidega tülikaks. Nende asemele tulid pankade ja pandimajade tšekid ning võlakirjad, seejärel ilmus paberraha (Hiinas 11. sajandil eKr, Euroopas 17. sajandil). Metallmündid on tänapäeval käibel vaid peenrahana.¹

Eesti- ja Liivimaa aladel liikunud esimesed rahad olid Rooma impeeriumi aegsed mündid. Eesti- ja Liivimaa vermisid münte alates 1211. aastast pea kõik valitsejad, olgu siis ordu, piiskopid, kuningad või muud maaisandad. Mündid vermiti kullast, hõbedast või ka vasest. Rootsist (ning tõenäoliselt ka Eesti- ja Liivimaa) olid paberrahad kasutusel alates 1664. aastast. Esimesed paberrahad (nn assignaadid) olid Venemaal valitseja Katariina II poolt trükitud 1769. aastal. On päris üllatav, et esimesed kodurahad tekki- sid juba 1794. aastal „klubide“ näol.

KODURAHADEST ÜLDISEMALT

Kodurahadeks nimetame Eestis väärtmärke, mis pole üleriigiliselt käibe lastud, vaid mida kasutatakse üksikute riigiosade, linnade, vabrikute, äride, mõisate jne tegevusalasel territooriumil rahaliste vahekordade lahendamise hõlbustamiseks. Laiema ulatusega on

ABOUT MONEY IN GENERAL

Money is a common legal means of payment, which can be exchanged for other goods at a rate determined by the purchasing power of the money and the prices of the goods. Money exists on the basis of a social agreement on using something as a means of exchange. Various physical items have been used as money at different times. For example, in the 17th century, the settlers of Massachusetts successfully used the money of the local native people, i.e. black and white seashells. Cocoa beans were used as money by the Aztecs. Salt has been used for the same purpose in China and North Africa, legcuffs have been used in Nigeria, etc. Even people have served as money, as, for example, girl slaves in ancient Ireland. Gold and silver were the first currency to come into circulation more widely. In order to avoid the need to reweigh the pieces of gold or silver each time, coins with a fixed gold, silver or other metal content were minted. The right to mint money usually belonged to the ruler and the state power. With the evolution of trade, cash operations with coins became inconvenient and were replaced by cheques and promissory notes issued by banks and pawn shops. Then paper money came into existence (in the 11th century B.C. in China; in the 17th century in Europe). Metal coins are nowadays in circulation only as small change.¹

The first money that circulated in the territory of Estonia and Livonia were coins of the Roman imperial era. Since 1211, coins were minted in Estonia and Livonia by almost all rulers: the Livonian Order, bishops, kings and other sovereigns. The coins were struck from gold, silver or copper. In Sweden (and probably also in Estonia and Livonia), paper money was used since 1664. In Russia, the first paper money (known as the Assignation rubles) were printed by the order of Empress Catherine II in 1769. It is quite surprising that in Estonia, the first local notes emerged already by the late 19th century in the form of 'club tokens' (klubid in Estonian).

ABOUT LOCAL NOTES IN GENERAL

In Estonia, 'local notes' or 'local currency notes' or 'community currency notes' (kodurahad — literally 'home money') refer to tokens of less than nationwide circulation that are used in the territory of individual parts of the country – cities, factories, companies, estates or other such territories of activity – to facilitate financial settlement. Local notes

¹ Vikipeedia

koduraha kasutusse võetud harilikult siis, kui riiklike rahamärkide nappus end teravalt tunda annab. Seda on tehtud seoses sõdade, inflatsiooni jms või ka siis, kui on puudunud väiksema nominaaliga peenraha. Siinkohal on huvitav märkida, et raske on kindlaks teha, kust tuli idee kasutada kodurahade valmistamisel paberit, pappi või nahka. Selliste kodurahade olemasolust tänapäeval Venemaal teada ei ole. Need olid äärmiselt haruldased ka Saksamaal, mille mõju oli elule Balti provintsidest suurim. Mõningat sarnasust võib küll täheldada Rootsi kaupmeeste ja ettevõtete pappmärkidega, mida kasutati Rootsis peenraha nappuse leevendamiseks 1790. aastatel.²

18. sajandi lõpul ja 19. sajandi alul oli kodurahade ilmumise taustaks Türgi, Napoleoni jm sõdadest sünnitatud vahetusraha nappus. 1780. aastaist peale olid siinsetes linnades tekkinud mitmesugused meelelahutuslikud klubid. Klientidele pakuti erinevaid teenuseid: süüa-juua, ajalehti, hasartmänge jms. Tekkinud peenrahapuudust otsustasid asutuste juhtkonnad leevendada oma sisekäibeks mõeldud maksutähtede trükkimisega. Nende nimiväärtused olid väikesed, viiest kopikast kahe rublani. Esimesed niisugused kodurahad ehk „klubid“, nagu neid omal ajal kutsuti, nägid Tallinnas ilmavalgust 1794. aastal.³

Kodurahade emiteerimist soodustasid ka linnade ees seisvad suured kulud. Selle asemel et võtta laenu, emiteeriti vahetatavaid kohalikke kassatähti, mis sisuliselt tähendas pikaajalise protsendita laenu võtmist (vaata peatükki „Tartu nahkrahad“). Kasutusloa lõppedes tuli rahad käibest kõrvaldada.

Koduraha võidi kasutada ka töö tasustamiseks. Seda võimalust pruukisid nii linnad (näiteks Tartu liivaraha; TK 282) kui ka sageli mõisad (Kloostri mõisa rahad (TK 25 – TK 39), Aidu mõis (TK 1), Tartumaa mõisad (TK 294, TK 300)). Sel puhul sai tehtud töö eest kas kviitungi, papitüki vms, kus oli näha tehtud töö või tasu suurus. Kviitungi vms esitamisel sai töötaja mõisnikult midagi talle vajalikku, või näiteks Tartu liivaraha eest sai koorma liiva linna liivaugust, mida võis siis oma äranägemisel realiseerida.

Siinkohal sobib näitena tuua Aaspere mõisa koduraha kohta avaldatu (Rahvaleht, 16. mai, 1931, nr 57):

„1911. aastal parun von Dellingshauseni mõisa Aasperes lasti liikuma „omad rahad“. Ühelegi, kes teenis mõisas, sealt palgaks kroonu raha ei antud,

have been introduced more extensively in periods of acute shortage of national money in its physical form. This has been done because of wars or inflation or in the absence of money of smaller denominations. It is difficult to trace back the origin of the idea of using paper, cardboard or leather to make local notes. As of today, there is no evidence of the existence of such local notes in Russia. They were also extremely rare in Germany, which had a significant influence on life in the Baltic provinces. One can observe some similarity with the cardboard tokens of Swedish merchants and enterprises that were used to meet the shortage of small change in Sweden in the 1790s.²

In the late 18th and early 19th centuries, local notes came into use as a result of the lack of small change, caused by the Turkish, Napoleonic and other wars. Since the 1780s, various entertainment clubs had been founded in Estonian cities. Services like meals, drinks, newspapers and gambling were offered to the clients. Such institutions decided to overcome the shortage of small change by issuing tokens for in-house circulation. The denominations were small: from five kopeks to two rubles. The first such local notes, or ‘club tokens’ (klubid) as they were called, were printed in Tallinn in 1794.³

The issue of local notes was also actuated by high expenses faced by the cities. Instead of borrowing, convertible notes were issued, which essentially meant a long-term interest-free loan (see ‘Leather money’ under ‘Tartu’). The local notes had to be withdrawn from the circulation when the permission for their use expired.

Local notes could also be used as remuneration. That option was used by cities (e.g. the ‘sand money’ of Tartu: TK 282) and often by estates (Kloostri estate (TK 25 – TK 39), Aidu estate (TK 1), estates of the Tartu county (TK 294, TK 300)). In those cases, work was paid for by a receipt or piece of cardboard etc., indicating the amount of work done or the amount of remuneration. Upon presenting the receipt, the worker would receive something that he needed from the estate manager, or, e.g. for sand money of Tartu, one would receive a load of sand from the city’s sand quarry that he could thereafter exchange for money or goods at his own discretion.

A good illustration here is a story about the local notes of Aaspere estate (Rahvaleht newspaper, 16 May 1931, No. 57):

‘In 1911, local ‘estate money’ was put into circulation in Aaspere estate, which belonged to Baron von Dellingshausen. Anyone serving at the estate would receive their remuneration in the estate’s ‘own

2 I. Leimus, „The Numismatic Consequences of the Napoleonic wars in Estonia“, artikkel kogumikus „Monetary boundaries in transition. A North European economic history and Finnish war 1808–1809“, väljaandja The Museum of National Antiquities Stockholm

3 I. Leimus, M. Kiudsoo, G. Haljak, „Sestertsist sendini. 2000 aastat raha Eestis“, AS Äripäev, 2018

vaid mõisa „oma rahad“. Need olid neljakandilised papitükid, millel mõisa tempel ja „väärtus“ peal. Osta sai nendega kõrtsis wiina ja selle kaupmehe poest, kes oli mõisa silmis pai, kõike mis tarvis ja mida poes saada oli. Kõrtsmikule ja sellele kaupmehele vahe-tati siis need papitükid mõisas rahadeks ümber /.../ „Aaspere rahadele“ tegi lõpu ühe karjapoisi kavalus, /.../ kes tellis Warssavist templi täpselt, nagu Aaspere mõisavalitsusel ja hakkas vorpima „raha“. Ja kui siis märgati, et „raha“ tuleb välja lunastada rohkem kui välja antud, pandi „rahavabrik“ seisma.“

I maailmasõja järgne rahanappus tingis selle, et koduraha võtsid kasutusele mitmed suurettevõtted, nagu näiteks Narva kalevivabrik, Narva linavabrik, Sindi kalevivabrik, tsemendivabrik Kundas (lähemalt vabrikute rahade kirjelduses).

II maailmasõja alguses, 20. augustil 1941. aastal, anti Kunda tsemendivabriku poolt välja võlatähikud. Selle põhjuseks oli sularahapuudus pärast NSV Liidu riigipanga Rakvere osakonna evakueerimist 6. augustil 1941. Neid kasutati palgamaksmiseks Kunda tsemendivabriku tööliste ja need kehtisid kokkuleppel Kunda ühiskaupluse ja erakaupmeestega kuni välja-ostmiseni tsemendivabriku poolt. Võlatähikud kaotati käibelt Saksa Riigipanga Tallinna osakonna nõudmisel 15. novembriks 1941.

Kui reeglina olid kodurahad väikese nominaaliga, siis Tallinna booniühingu boonid olid väärtusega 100 rubla. Seoses paberraha ehk nn krediidirubla kursilangusega (1865. aastal moodustas krediidirubla vaevalt $\frac{4}{5}$ hõberubla väärtusest) ning eelkõige seoses hüppeliselt kasvanud käibevahendite vajadusega Tallinnas suurtehingute tegemiseks otsustasid Tallinna suured kaubamajad 13. veebruaril 1865 hakata arvel-duste hõlbustamiseks välja andma ajutisi boone. Boonid tagati väärtapaberitega, mis olid noteeritud Peterburi börsil, millele tuli liita 10%. Boone tun-nistas ka Eestimaa Aadli Krediidikassa, lubades neid vastu võtta võrdselt sularahaga.⁴

Kui võrrelda kodurahade emiteerimist praeguse Eesti ja Läti territooriumil, siis torkab silma suur erinevus, mille põhjustest on raske aru saada ning seletada. Ajavahemikul 1812–1866 olid Lätimaal kodurahad kasutusel praktiliselt ainult Riias (klubid: Musse, Ressource, Euphonie, Winter Club, Börsen Bank, mitmed kaupmehed). Mõningad rahad emitee-riti küll ka Cesises, Liepajas (Handels-Komitee, Stadt-kassa) ja Jelgavas (Lazarette, Great club).⁵

4 I. Leimus, "Tallinna kaupmeeste koduraha 19. sajandi teisel poolel", Vana Tallinn, 30 (34), Printon, 2020

5 A. Platbārzdīs, Die Zahlungsmittel Estlands, Lettlands, Litauens und die lokalen Ausgaben 1807–1941; mit 30 Abbildungs-tafeln, Stockholm: M.C. Hirsch Münzenhandlung, 1963

money' instead of national money. The estate money was in the form of rectangular pieces of cardboard bearing the stamp of the estate and the 'face value'. Such notes could be used for buying vodka in the pub-house or anything needed that was available from a shopkeeper who was favoured by the estate. The shopkeeper could then exchange those pieces of cardboard for real money at the estate [...] The 'Aaspere money' was discontinued because of a cunning herdboys [...] who ordered an exact copy of the estate's stamp from Warsaw, Poland and started to produce 'money' on his own. When it was noticed that the amount of money to be converted exceeded the amount issued, the 'money factory' was closed.'

The shortage of money after the First World War caused a number of large enterprises, such as Narva cloth mill, Narva flax mill, Sindi mill, Kunda cement factory, to introduce local notes (see further about this under the section describing the notes issued by factories).

At the beginning of the Second World War, on 20 August 1941, debt certificates were issued by Kunda cement factory. That was caused by the shortage of banknotes after the Rakvere Department of the State Bank of the Soviet Union had been evacuated on 6 August. The certificates were used to remunerate workers of the cement factory, and were valid by agreement with the cooperative shop and private shops in Kunda until they would be redeemed by the factory. The debt certificates were removed from the circulation by 15 November 1941 at the demand of the Tallinn Department of the German State Bank.

While most often, local notes were of small denominations, the vouchers of Bons-Verein (Voucher Association) in Tallinn were issued with a face value of 100 rubles. Against the background of the dropping exchange rate of paper money or the so-called credit rubles (in 1865, the value of a credit ruble was barely $\frac{4}{5}$ of that of the silver ruble) and particularly in connection with the steeply increased need for cash assets in Tallinn for concluding large-scale transactions, a number of big department stores in Tallinn decided on 13 February 1865 to start issuing temporary vouchers in order to facilitate financial settlements. Those vouchers were backed by securities listed on St. Petersburg Stock Exchange, and 10% was to be added to their value. The vouchers were also recognised by the Estonian Nobles' Credit Society, which promised to accept them equivalently with cash.⁴

SISSEJUHATUS

Raamatus on peale kodurahaga seotud faktiliste andmete (nimetused, aastaarvud, materjal, mõõdud jms) toodud ka ülevaated ettevõtetest, nende kujunemisest ning rollist kohalikus keskkonnas ja inimeste elus.

Kataloogis on käsitletud ainult nn paberkoduraha (paberist, papist või nahast rahasid). Müntkodurahasid on käsitletud Heino Rossi raamatus „Lokal-, Privat- und Notgelder in Estland. Eesti kodurahad“, Väike-Viru kirjastus, 1994 ja 2006.

Kodurahad on järjestatud nominaali ning seejärel emiteerimise aja järgi. Kodurahade illustratsioonide juures on esikülje kohta kirjutatud „av“ (avers) ja tagakülje kohta „rv“ (revers). Tagakülje kujutist ei ole nimetatud, kui sinna ei ole midagi kirjutatud või trükitud.

Kataloogist on välja jäetud kodurahad, mis ei ole olnud käibel. Näiteks Kunda tsemendivabriku krediiditähed, mille väljaandmine keelustati (Ross (edaspidi R) 31 ja 32). Välja on jäänud ka nn lõbumaja rahad (R211–R227), millede kohta ei õnnestunud leida tõendeid, et neid kasutati mitteametlikult Tartu ja Narva lõbumajades. Tõenäoliselt olid need lastele mõeldud mängurahad või pruugiti neid mingite lauamängude juures.

Kodurahade üldises kataloogis on küll sees rahad TK 145–147 ja TK 182–186 kuid need ei ole ilmselt kodurahad. Rakvere A. Willbergi (TK 145–147) puhul on ilmselt tegu kas reklaamraha, preemiarahaga või allahindluskupongiga. Tegum on Anton Willbergi põllutööriistade ja masinate kauplusega, mis tegutses aastail 1925–1940. Sel ajal ei olnud põhjust emiteerida koduraha. E. Eichenthali (TK 182–186) puhul on tegu Tallinnas asunud margiäriaga, mis andis ilmselt välja preemiarahasid, mida rakendati tõenäoliselt preemiana suuremate ostude puhul. Mõlemad on muidugi huvitavad kolleksioneerimise objektid.

Comparing the issues of local notes in the territories of the present-day Estonia and Latvia, one can observe a substantial difference, the causes of which are difficult to understand and explain. In Latvia, between 1812 and 1866, local notes were used almost only in Riga (clubs: Musse, Ressource, Euphonie, Winter Club, Börsen Bank, and a number of merchants). Some notes, however, were also issued in the cities of Cēsis, Liepāja (Handels-Komitee, Stadtkassa) and Jelgava (Lazarette, Great Club).⁵

INTRODUCTION

In addition to factual data relating to local notes (names, dates, material, dimensions, etc.), this book contains overviews of the enterprises, their development and role in the local environment and people's lives.

The catalogue is about 'paper-based' local notes only (i.e. physical money made of paper, cardboard or leather). Local coins have been discussed in Heino Ross, Lokal-, Privat- und Notgelder in Estland. Eesti kodurahad, Väike-Viru kirjastus, 1994 and 2006.

Here, local notes have been arranged according to their denominations and then by the time of issue. In the illustrations, av means the obverse and rv means the reverse of the note. The reverse is not mentioned if nothing was written or printed on it.

The catalogue does not include local notes that were not in circulation. One example of this were the credit notes of Kunda cement factory, the issue of which was banned (Ross (hereinafter 'R', pp. 31 and 32). Another example of local notes not included are the so-called brothel money (R 211 – R 227), as no evidence could be found of their unofficial use in brothels of Tartu and Narva. Those were probably toy money meant for children, or tokens used in some kind of board games.

The general catalogue of local notes does include TK 145–147 and TK 182–186 but those were apparently not local notes. The items A. Willberg of Rakvere (TK 145–147) are probably advertising or prize vouchers or discount coupons. This refers to Anton Willberg's shop of agricultural tools and machines that was in business between 1925 and 1940. In those times there would be no reason to issue local notes. E. Eichenthal (TK 182–186) was a postage stamp shop in Tallinn that probably awarded prize vouchers for bigger purchases. Both are nonetheless interesting collector's items.

Kataloogis ei ole käsitletud Saksa okupatsiooni aegseid „punkte“ ja „metallipunkte“. Pärast Balti riikide hõivamist Saksa vägede poolt ning seoses Leningradi piiramisega muutus Baltikumi majanduslik areng Saksamaale tähtsamaks. Eelkõige oli sakslaste kontrolli all kangaste ja villaga kauplemine. Et Saksamaale transporditavate kangaste koguseid suurendada, normeeriti nende müümist kohalikele elanikele. Normeerimiseks seati sisse punktitoendid. „Punkte“ saadi põllumajandussaaduse (lina ja vill) üle normi andmise eest riigile. Saadud punktide hulgast sõltuvalt võis osta mingit kaupa, mida sõjaaja tingimustes muul moel osta ei saanud. „Punktid“ (1, 3, 5 ja 10 punkti) olid käibel Saksamaa poolt okupeeritud territooriumitel (Eestis, Lätis, Leedus, Valgevenes ja Venemaal Leningradi ja Pihkva oblastites). Neid anti välja 1943., 1944. ja 1945. aastal ja need olid kasutusel ilmselt Saksa okupatsiooni lõpuni. „Metallipunkte“ („eisenid“) saadi tõenäoliselt riigile antud põllumajandussaaduste või ka näiteks vanaraua eest. Vastu oli ilmselt õigus osta mingit metalli või metallitooteid. „Metallipunktid“ (1, 5, 10, 25, 100 ja 1000 kg) olid ringluses peale okupeeritud territooriumite ka Saksamaal. „Punkte“ ja „metallipunkte“, preemiapunkte ning suhkru, petrooleumi, mootoriõli ja muude kaupade ostutalonge kodurahadeks ei loeta.

Kodurahasid on kirjeldatud Eesti kohanimedega ja/või asutuste/väljaandjate nimede alfabeetiliselt järjestuses. Lisatud on kohanimedega/väljaandjate saksakeelne register. Kodurahade üldises kataloogis on enamasti saksakeelseid nimetusi võetud nn Rossi kataloogist, mis ei pruugi olla just korrektsed tõlked.

Kokkuvõtlikus tabelis on lisaks käesoleva kataloogi järjekorranumbritele (TK) ka Heino Rossi raamatus („Lokal-, Privat- und Notgelder in Estland. Eesti kodurahad“, Väike-Viru kirjastus, 1994 ja 2006) esinevad järjekorranumbrid.

Tabelis on halli taustaga märgitud kodurahad, millest ei ole kataloogis koopiat, illustatsiooni vms, kuid mille kohta on arhiivianalüüsi alusel teada nende olemasolu.

After the Baltic countries were occupied by the German army and in connection with the siege of Leningrad, economic developments in the Baltics became more important for Germany. In particular, trade in fabrics and wool was controlled by the Germans. In order to increase the quantities of fabrics exported to Germany, their sale to the locals was rationed. For that purpose, ‘point certificates’ were introduced. ‘Points’ were awarded for handing over agricultural products (flax and wool) to the state in quantities exceeding the established norm. Those points, depending on their amount, could then be used for purchasing certain goods that were not otherwise available under wartime conditions. The ‘points’ (1, 3, 5 and 10 points) were in circulation within German-occupied territories (Estonia, Latvia, Lithuania, Belarus and the Leningrad and Pskov oblasts of Russia). They were issued in 1943, 1944 and 1945 and were probably used until the end of the German occupation. ‘Metal points’ (also called eisenid in Estonian) were probably received from the state for agricultural products or e.g. scrap metal. They could supposedly be used for purchasing some kind of metal or metal products. The ‘metal points’ (1, 5, 10, 25, 100 and 1000 kg) were in circulation in the occupied territories as well as Germany. The ‘points’, ‘metal points’, prize points and ration coupons for sugar, paraffin, engine oil and other goods are not regarded to be local notes. However, the catalogue does not cover any ‘points’ or ‘metal points’ that were used during the period of German occupation. This is because there is not enough information about the specific aspects of their use.

The local notes have been described in the alphabetical order of the Estonian place names and/or institutions/issuers. The book also contains a register of place names / issuers in German. In the general catalogue of local notes, most German names originate from the so-called Ross catalogue and are not necessarily correct translations.

In addition to the reference numbers of this catalogue (TK), the summary table also refers to the reference numbers from Heino Ross, Lokal-, Privat- und Notgelder in Estland. Eesti kodurahad, Väike-Viru kirjastus, 1994 and 2006.

Grey background in the summary table indicates the local notes that are not represented in the catalogue in the form of an illustration etc. but the existence of which is known on the basis of historical records.

KODURAHADE UURIJAD JA KOLLEKTSIONÄÄRID

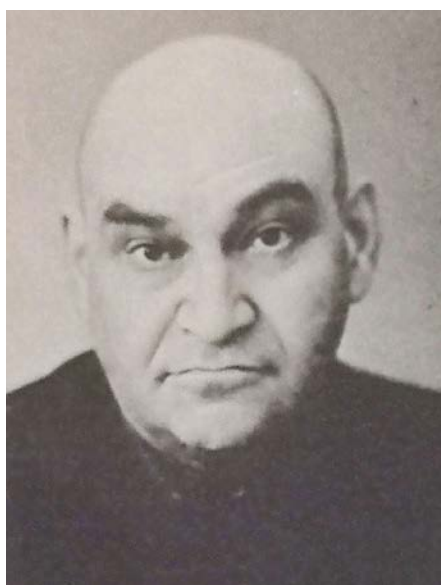
RESEARCHERS AND COLLECTORS OF LOCAL NOTES

Gustav Matto (1886–1972) oli numismaatik ja bibliofiil. Tema sulest on ilmunud uurimus Narva suurettevõtete kodurahadest (1935. a) ja põhjalik ülevaade nii paberkodurahadest kui ka müntkodurahadest („Eesti kodurahad“, 1962)

Gustav Matto Gustav Matto (1886–1972) was a numismaticist and bibliophile. He has penned a study of the local notes of big enterprises in Narva (1935) and a thorough review of paper-based local notes and local coins (Eesti kodurahad, 1962)

Erik Tender (1902–1991) oli ajaloolane ja arhivaar. Erik Tender pidas Õpetatud Eesti Seltsi Mündikabinetis konservatori ametit ja kuulus Õpetatud Eesti Seltsi juhatusse kuni 1940. aastani, mil mündikogu deponeeriti Tartu Riiklikule Ülikoolile. II maailmasõja järel emigreerus Rootsi.

Erik Tender (1902–1991) was a historian and archivist. He worked as a keeper of the Coin Cabinet of the Learned Estonian Society and was a board member of that society until 1940, when the coin collection was deposited with the University of Tartu. Tender emigrated to Sweden after the Second World War.

Isak Weiner (1905–1973). Tuntud eelkõige filatelistina. Tegeles põhjalikult ka paberrahadega (s.h kodurahadega).

Isak Weiner (1905–1973) was known first of all as a philatelist. He was also thoroughly engaged with paper-based money (including local notes).

Heino Ross (1929–2016) oli koduloolane. Urinud põhjalikult Simuna kihelkonna ajalugu ja inimesi, Tõrva ja Helme ajalugu jm. Palju aega pühendas ta nii paber- kui ka müntkodurahade uurimisele. Tema koostatud on nn Rossi kataloog („Lokal-, Privat- und Notgelder in Estland. Eesti kodurahad“, Väike-Viru kirjastus, 1994 ja täiendus 2006).

Heino Ross (1929–2016) was a researcher of local history who thoroughly studied the history and people of Simuna parish, the history of Tõrva and the parish of Helme, and more. He dedicated a lot of his time to studying local notes and local coins. He is the author of what is known as the Ross catalogue (Lokal-, Privat- und Notgelder in Estland. Eesti kodurahad, Väike-Viru kirjastus, 1994, revised in 2006).

Taavi Triumph (1931–2008). 1944. aastal jõudis Triumph sõjapõgenikuna Rootsi. Oma majandusalaseid teadmisi kasutades aitas üles ehitada Eesti pangandust. Võõrsil suutis ta rajada ühe väljapaistvama Eesti paberrahade, müntide ja teenetemärkide kollektsiooni. 2009. aastal jõudis Taavi Triumphi kogu kodumaale Eestisse.

Taavi Triumph (1931–2008) arrived in Sweden in 1944 as a war refugee. Using his knowledge of economics, he contributed to building up Estonian banking. Abroad, he was able to build up a most remarkable collection of Estonian paper money, coins and honorary decorations. Taavi Triumph's collection was brought to his homeland, Estonia, in 2009.

Ivar Leimus (s 1953) on eesti ajaloolane ja tõlkija, kes tegeleb peamiselt numismaatikaga. Leimus on välja andnud suure hulga ajaloolaseid raamatuid ja artikleid. Oma töödes on ta käsitleanud põhjalikult Eesti (ja mitte ainult) müntide ja paberraha ajalugu.

Ivar Leimus (1953) is a historian and translator who is mainly engaged with numismatics. Leimus has authored a large number of historical books and articles. In his works, he has thoroughly discussed the history of Estonian (and not only Estonian) coins and paper money.

AIDU/AIDENHOFF

MÕIS / ESTATE

Esimesed teated Aidu mõisa kohta pärinevad 17. sajandi keskelt. Mõis on alati kuulunud riigile. Peahoone on hävinud.⁶

„Rahal on allkiri kirjutatud tindiga. Sama käekirja ja tindiga on esiküljel Aidenhoffi kohale ja tagaküljel Aidenhoffi peale kirjutatud Tuhala. Ilmselt mõlemas mõisas [Aidu ja Tuhalaane] käibel olnud rahad.“⁷

The first known records mentioning Aidu estate date from the mid-17th century. That estate always belonged to the crown. The manor building has perished.⁶

“The note is signed in ink. Above “Aidenhoff” in the obverse and over “Aidenhoff” in the reverse, there is “Tuhala” written in the same handwriting and ink. Such notes were probably used in both estates (Aidu and Tuhalaane).⁷

TK 1 / TK 298 Aidu ja Tuhalaane mõisad (Aidenhoff / Aidu estate), 20 kop, 1866, paber (paper)

HAAPSALU/HAPSAL

SADAMASILD / HAFENBRÜCKE / HARBOUR BRIDGE

TK 3 Haapsalu sadamasild (Hapsal, Hafenbrücke / harbour bridge), 20 kop, 1866, paber (paper)

⁶ A. Särg, „Viljandimaa mõisad ja mõisnikud“, Argo, 2007

⁷ H. Ross, „Eesti kodurahad“, Väike-Viru kirjastus, 1994

W. S. Stavenhagen, „Tuchfabrik Kertel auf Dagö“. „Neues Album baltischer Ansichten nach Zeichnungen von Wilhelm Siegfried Stavenhagen“, Carl Meissner, Kluge, 1913. Eesti Meremuseumi kunstikogu / Graphics from the Art Collection of the Estonian Maritime Museum

KÄRDLA / KERTELL

KALEVIVABRIK / CLOTH MILL / DAGO-KERTELSCHES TUCHFABRIK

„Hiiu-Kärdla kalevivabrik (saksa keeles: Dago-Kertelsche Tuchfabrik) oli Eesti vanemaid tekstiilitööstuse suurettevõtteid, mis tegutses aastail 1829–1941, kuni ettevõtte natsionaliseerimiseni Eesti NSV võimude poolt. Kalevivabrik asutati 1829. aastal Unger-Sternbergide suguvõsast pärit parunite poolt Hiiumaal Suuremõisas Tallinna kaubamaja Clayhills & Co finantstoel. Asutamiseks andis tõuke asjaolu, et seoses Vene-Türgi sõjaga tuli Eesti mõisnikel kitsikus viljamüügiga. Hakati kasvatama lambaid, eriti Saksa maalt sisseveetavat meriino tõugu. Villa realiseerimiseks asutatigi kalevivabrik. 1830. aastal kolis vabrik Kärdlasse. Aastal 1835 sai vabriku omanikuks ja ühtlasi direktoriks Kärdla parun Robert Eginhard von Ungern-Sternberg (asutajate isa venna pojapoeg), kes püsis sellel postil ligi 63 aastat.“⁸

„Vanaparunit ja tema lahutamatu keppi kardeti, sest inimestesse suhtunud ta kui tööloomadesse. Ainult vahel lõõnud välja ka tema rahvaarmastus – nimelt siis, kui vabrikus juhtunud olema mõni kenam tüdruk, näidanud parun kepiga. Küll meister juba teadnud, kuhu tüdruk juhatada. Selliste tütarde

‘The Hiiu-Kärdla cloth mill (Hiiu-Kärdla kalevivabrik in Estonian and Dago-Kertelsche Tuchfabrik in German) was among the oldest large Estonian enterprises of textile industry and operated between 1829 and 1941 until it was nationalised by the Soviet Estonian authorities. The cloth mill was established in 1829 by barons of the Ungern-Sternberg family in Suuremõisa on the island of Hiiumaa, with financial support from the Clayhills & Co. department store in Tallinn. Its establishment was prompted by Estonian estate owners’ problems with the sale of grain that were caused by the Russo–Turkish war. The estate owners started to rear sheep, in particular the Merino breed, imported from Germany. The cloth mill was founded in order to utilise the wool. In 1830, the factory was moved to Kärdla. In 1835 the factory was acquired by Robert Eginhard von Ungern-Sternberg, a baron from Kärdla (grandson of the founders’ paternal uncle), who also became the director of the mill and remained in that capacity for almost 63 years.’⁸

‘The old baron and his inseparable cane were feared because he regarded people as working

⁸ Hiiu, nr 19, 1984, Toronto

„Vanaparun“ Robert Eginhard von Ungern-Sternberg (1813–1898), Kärkla kalevivabriku direktor 1835. aastast, foto Hiiumaa Muuseumi kogust

'The "old baron" Robert Eginhard von Ungern-Sternberg (1813–1898), director of Kärkla cloth mill from 1835. A photo from the collection of the Museum of Hiiumaa

emad katsunud seepärast saata neid tööle sasisemate ja tahmaste nägudega. "Mälestused vanaparuni kohta teevad talle pisut liiga ja pisendavad tema teeneid Kärkla arenguloos.⁹

1870. aastal puhkes vabrikus teine suurem tulekahju ja hoone põles maha. Kolm aastat hiljem jätkati tootmist juba uues, värskelt ehitatud hoones. Isa kõrval ja ka pärast tema surma töötas vabriku juhtkonnas noorparuniks hüütud Ernst Otto Adam von Ungern-Sternberg (1850–1928). Ta oli ametit õppinud Riias ning Saksamaal Karlsruhe ja Aachenis.

1908. aastal sattus Kärkla kalevivabrik majandusraskustesse ja anti rendile osaühingule Narva kalevivabrik. 1927. aasta bilansiaruannetest nähtub, et vabriku kõrval olid osaühisuse tuluallikateks eri aegadel aurulaev Hiiumaa ja elektriijaam, samuti jahuveski ja saeveski Kärklas, metsatööd Kärklas ja Putkastes, sadam, manufaktuuri kauplus, kudumise eratöökoda, kraasimise eratöökoda, valukoda (remonditöökoda) ning kontor ja ladu Tallinnas. Suurima käibega oli

„Noorparun“ Ernst Otto Adam von Ungern-Sternberg (1850–1928), Kärkla kalevivabriku direktor, foto Hiiumaa Muuseumi kogust

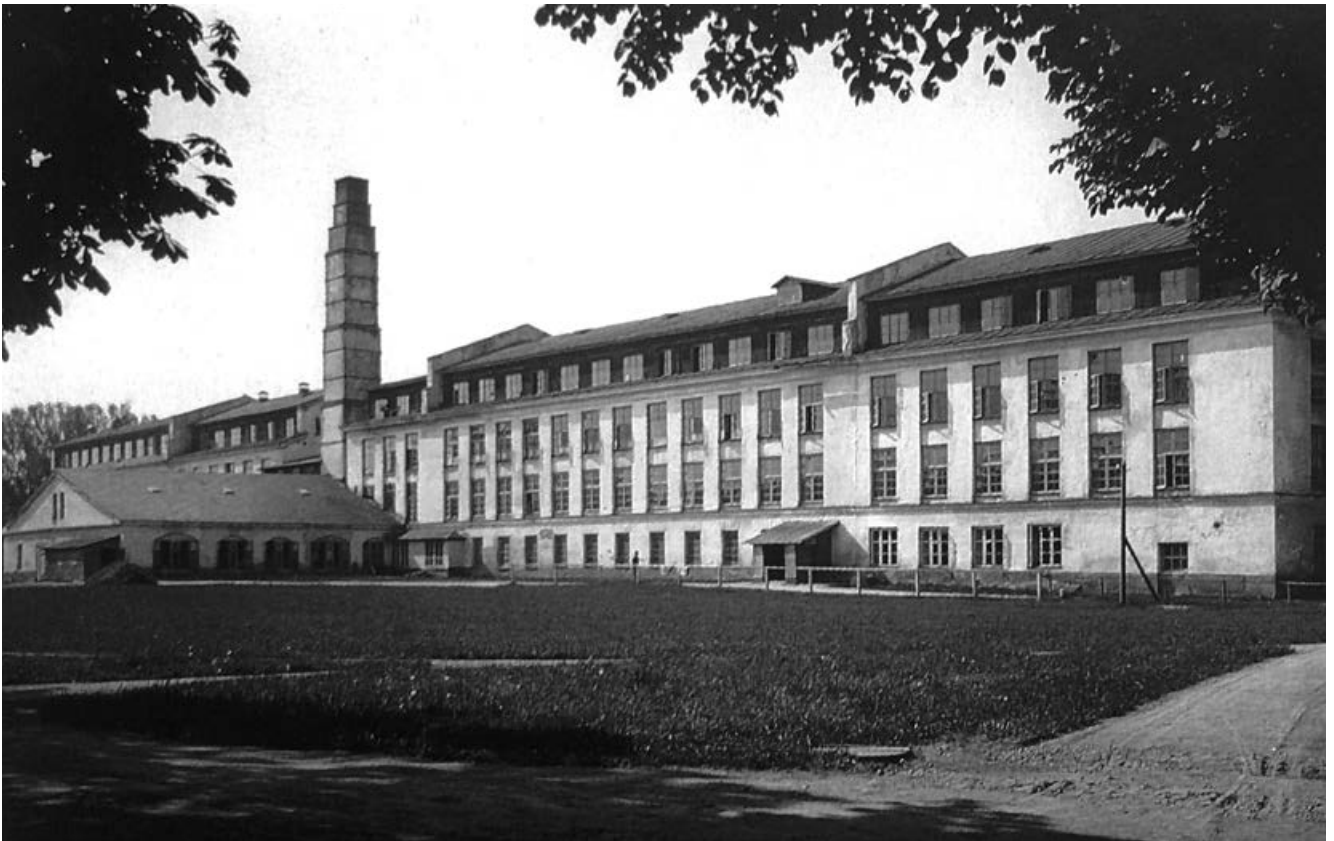
The 'young baron' Ernst Otto Adam von Ungern-Sternberg (1850–1928), director of Kärkla cloth mill. A photo from the collection of the Museum of Hiiumaa

animals. A fondness of people would surface only occasionally, that is, when there happened to be a prettier girl in the factory and the baron pointed his cane towards her. The foreman would already know where to send the girl. For that reason, mothers of such girls tried to send them to work with shabby hair and sooty face.' Those recollections about the old baron may do him injustice slightly and downgrade his services in the development of Kärkla.⁹

In 1870, the second larger fire broke out in the factory, and the building burned to the ground. Three years later, production was continued in a new, freshly constructed building. Ernst Otto Adam von Ungern-Sternberg (1850–1928), also known as 'the young baron', was involved in the management of the factory by the side of his father. He had learned his profession in Riga, Latvia and in Karlsruhe and Aachen, Germany.

In 1908, Kärkla cloth mill ran into economic difficulties and was rented to the private limited company of Narva cloth mill. The balance sheet of 1927 indicates that besides the factory, the limited company also gained, in different periods, income from

⁹ Hiiu, nr 19, 1984, Toronto

Kärddla kalevivabrik 20. sajandi alguses.
Foto Hiiumaa Muuseumi kogust

Kärddla cloth mill in early 20th century.
A photo from the collection of the Museum of Hiiumaa

aurulaev, aga kõige kasumlikum saeveski, selle järel laev ja sadam.

Pärast seda, kui Nõukogude väed olid vabriku maha põletanud, likvideerisid Saksa okupatsioonivõimud 1941. aastal kalevivabrikuga seotud ettevõtted. Varemete materjali kasutati elamute ja teede ehitusel. Sadam sai sõjas kahjustada, tallid ja muu anti üle Sindi kalevivabrikule.

1848. aastal oli Kärddla kalevivabrikus 450 töötajat, 1913. aastal 600, 1917. aastal 448 ning aastail 1920–1930 ligikaudu 300–400.

Nimi Dagö-Kertel pärineb Hiiumaa ja Kärddla saksakeelsetest nimedest. Hiiumaa nimi Dagö (päeva-saar) tuleneb sellest, et see asub ainult päevateekonna kaugusel Ahvenamaast ning Kärddla nimed saksa keeles olid Kärrdal, Kärttil, Kiertel, Kertel (mis tähendab soist ja märga orgu).

Toodang

Vabrikus toodeti kalevit ja lõnga. Tähtsamad kaubaartiklid olid kalevirii kaitsevägele, meeste- ja naistemantlite kangad, ülikonna- ja kleidiriided, vaibad ning suurrätikud. Eriti tuntud olid vabriku suured

steamship Hiiumaa and a power plant, as well as a flour mill and sawmill in Kärddla, forestry works in Kärddla and Putkaste, a port, the factory shop, a private weaving-shop, a private carding-shop, a foundry (repair workshop), and an office and a warehouse in Tallinn. The largest sales numbers were attributable to the steamer while the highest profits came from the sawmill, followed by the steamship and the port.

After the factory was burned down by the Soviet army, the enterprises associated with the cloth mill were wound up by the German occupation authorities in 1941. Material from the ruins was used for building residential houses and roads. The port was damaged in the war; the stables and other assets were transferred to Sindi cloth mill.

There were 450 workers in Kärddla cloth mill in 1848; 600 in 1913; 448 in 1917, and approximately 300–400 in 1920–1930.

The name 'Dagö-Kertel' comes from the German names for the island of Hiiumaa and its centre, the town of Kärddla. The name Dagö (literally 'the day's island' in Swedish) was probably given because the island of Hiiumaa is a day's sailing away from the

värvilised voodivaibad. 1927. aastatoodangu nimekirjas oli ligi 30 erinevat toodet.

Toodangust umbes pool turustati Balti kuberman-gudes, ülejäänud Peterburis, Moskvast, Odessast, Varssavis, Ukrainas ja Soomes.

Kodurahad – „klubid“

Erilist huvi väärib parun Robert Ungern-Sternbergi aeg Kärddlas. Robert Ungern-Sternberg sai Kärddla ka-levivabriku direktoriks aastal 1835 ja oli seda kuni surmani. Tähelepanuväärivaim tegu tema elus ja ka kogu Hiiumaa ajaloos oli kahtlemata Hiiu rahade, nii nimetatud klubide loomine, mis hulk aega olid mak-suvahenditeks kogu Hiiumaal.

„Vanasti puudus Hiiumaal üldise palgatöö vähesuse tõttu raha peaaegu üldse, ehkki kehtis muidugi rubla nagu kõikjal Venemaal. /.../ (Robert Ungern-Stern-berg) lasi liikvele nahast „Arbeits Quittungid“, need täitsid raha aset Kärddlas ja enamuses kohtades ka mujal Hiiumaal. Rahvas nimetas neid klubideks. Klu-bisid võeti vastu nagu päris raha. Töölisel võtsid naised, maksid renti, ostsid kaupu, hobuseid, lehma – ikka nahk-klubidega. Klubisid oli kolme tüüpi: kollased, punased ja sinised. Neil kõikidel aga puudus aasta ja samuti ka väärtuse number. Tegelikult vastas kollane klubi 10 kopikale, punane 15 ja sinine 20 kopikale. /.../ Kuid mitte ainult Hiiumaal ei olnud klubid maksvad, vaid ka suurel maal kuni Riia linnani ja Saa-remaal kuni Soela kõrtsini. Hiidlastel olid ainukesteks rahadeks klubid, teist raha nad üldse ei tundnud ega tunnustanud. Hiljem, kui Venemaal rohkem peenraha liikvele lasti, tungis see ka Hiiumaale. Nii maksid Hiiumaal nii klubid kui ka õiged rahad segamini. Kes aga soovis, võis klubid vabriku kontoris vene raha vastu ümber vahetada. Kui Venemaa valitsus siiski keelas Hiiu-klubid, vahetas vabrik need ümber vene rublade vastu ja põletas klubid suures vabriku ahjus. Osa jäi aga rahva kätte ja need on nüüd muutunud ha-ruldusteks, mida leidub väheste kogujate kogudes.“¹⁰

Lisaks võib lugeda järgnevat:

„Neid oli käibel enam kui 160 000 rubla eest ja need olid Hiiumaal peamine maksevahend. Kärddla klubid käibisid aga ka Haapsalus ning neid aktsepteerisid Tal-linnas Rotermann ja Clayhills. Alles 1868. aastaks õn-nestus kogu see raha tagasi osta ja ümber vahetada.“¹¹

¹⁰ Lääne Elu, nr 61, 14. august 1934

¹¹ I. Leimus, M. Kiudsoo, G. Haljak, „Sestertsist sendini. 2000 aastat raha Eestis“, AS Äripäev, 2018

island of Åland. The German names for Kärddla – Kärddal, Kärtil, Kiertel and Kertel – mean a marshy and wet valley.

Production

Broadcloth and yarn were produced in the factory. The major articles of sale included broadcloth for the army, fabrics for men's and women's coats, suits and dresses, carpets and wraps. The factory was well known for its large and colourful bed covers. In 1927, the annual list of production contained about 30 different products. About half of the production was marketed in the Baltic provinces, the rest was sold in St. Petersburg, Moscow, Odessa, Warsaw, Ukraine and Finland.

Local notes: the 'club tokens'

The activities of Baron Robert Ungern-Sternberg in Kärddla deserve particular attention. He became the director of Kärddla cloth mill in 1835 and remained in that position until his death. The most remarkable of his achievements was the introduction of Hiiumaa's own money, the so-called club tokens, which served as a means of payment on the island of Hiiumaa for a considerable period.

‘In former times, there was almost no money in circulation on the island of Hiiumaa since there was not much salaried work, although the ruble was of course the legal tender, as everywhere else within the Russian Empire. [...] (Robert Ungern-Stern-berg) issued Arbeits-Quittungen, that is, leather to-kens as a substitute of money in Kärddla and in most other places on the island. People called them ‘clubs’ (klubid). The clubs were accepted as real money. Workers married, paid their rent, bought goods, horses, cows – all using the leather clubs. There were three types of club tokens: yellow, red and blue. The year of issue and face value were not always indicated on the token. In reality, a yellow club token would be equivalent to 10, a red token would amount to 15, and a blue one would be worth 20 kopeks. [...] Moreover, the club tokens would be used not only on the island of Hiiumaa but also on the mainland up to the city of Riga, and on the island of Saaremaa up to Soela pub. For Hiiumaa islanders, the club tokens would be the only money and they would recognise no other money. Later, when more cash was released into circulation in Russia, it also made its way to Hiiumaa. Then, the club tokens were used as paral-lel money besides the official legal tender. Whoever wished to exchange his club tokens for the Russian money could do so in the factory office. When the

Huvitav teada

1844. aastal hakati Kärkla kalevivabriku töölistele majade ehitamiseks laenu andma. Seepärast kujunes selle linna välisilme teiste toonaste Eesti töölisasulate omast erinevaks: Kärdlasse rajati töölisbarakkide asemel tillukestele kruntidele väikesed eramajad.

club tokens of Hiiumaa were, finally, banned by the Russian government, they were exchanged for Russian rubles and burned in the big furnace of the factory. Some of the club tokens, however, remained in the hands of people and are now a rarity that can be found in the possession of only a few collectors.¹⁰

Furthermore:

‘There were more than 160,000 rubles’ worth of club tokens in circulation, and they were the main means of payment on the island of Hiiumaa. The club tokens of Kärkla were also valid in Haapsalu, and accepted by Rotermann and Clayhills in Tallinn. It was not until 1868 that all this money could be finally redeemed and exchanged.’¹¹

Interesting to know

From 1844 on, home construction loans were granted to workers of Kärkla cloth mill. For that reason, the appearance of that city developed differently from other workers’ settlements in Estonia: instead of worker barracks, small private houses were built on small plots of land.

TK 6 Kärkla kalevivabrik (Dagö-Kertelsche Tuchfabrik, Kärkla cloth mill), 50 kop, 1834, nahk (leather)

TK 7 Kärkla kalevivabrik (Dagö-Kertelsche Tuchfabrik, Kärkla cloth mill), 50 kop, 1836, nahk (leather)

Dago-Kertell, 10 kop, trükikliše, ilmselt vahend võltsimiseks, Hiiumaa Muuseum
Dago-Kertell, 10 kopeks, a printing block, probably for the purpose of counterfeiting, Museum of Hiiumaa

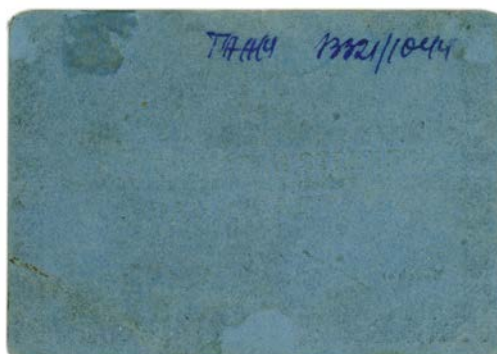
TK 8 Kärkla kalevivabrik (Dagö-Kertelsche Tuchfabrik / Kärkla cloth mill), 50 kop?, 1839, nahk (leather)

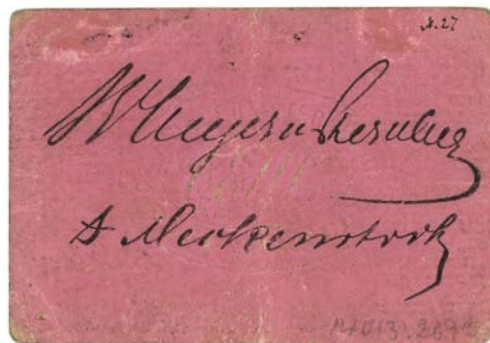
TK 9 Kärkla kalevivabrik (Dagö-Kertelsche Tuchfabrik / Kärkla cloth mill), 20 kop, 1845, papp (cardboard)

TK 10 Kärkla kalevivabrik (Dagö-Kertelsche Tuchfabrik / Kärkla cloth mill), 10 kop, 19. saj keskpaik (mid-19th cent.), papp (cardboard)

TK 11 Kärkla kalevivabrik (Dagö-Kertelsche Tuchfabrik / Kärkla cloth mill), 20 kop, paber (paper)

TK 12 Kärkla kalevivabrik Dagö-Kertelsche Tuchfabrik / Kärkla cloth mill), 15 kop, papp (cardboard)

TK 13 Kärkla kalevivabrik (Dagö-Kertelsche Tuchfabrik / Kärkla cloth mill), 20 kop, paber (paper)

TK 14 Kärkla kalevivabrik (Dagö-Kertelsche Tuchfabrik / Kärkla cloth mill), 20 kop, 3 tk, lahti löikamata (3 items uncut), paber (paper)

TK 15 Kärkla kalevivabrik (Dagö-Kertelsche Tuchfabrik / Kärkla cloth mill), 20 kop, tekstiil (textile)

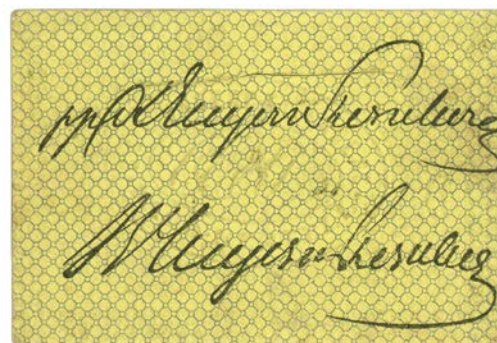
TK 16 Käröla kalevivabrik (Dagö-Kertelsche Tuchfabrik / Käröla cloth mill), 15 kop, paber (paper)

TK 17 Käröla kalevivabrik (Dagö-Kertelsche Tuchfabrik / Käröla cloth mill), 15 kop, paber (paper)

TK 18 Käröla kalevivabrik (Dagö-Kertelsche Tuchfabrik / Käröla cloth mill), 20 kop, paber (paper)

TK 20 Käröla kalevivabrik (Dagö-Kertelsche Tuchfabrik / Käröla cloth mill), 10 kop, paber (paper)

Igavere postijaama peahoone ümberehituna 1964. aastal.
Veljo Ranniku fotokogu, Muinsuskaitseamet

The main building of Igavere post station as remodelled in 1964.
A photo from the collection of Veljo Ranniku (Archives of the Estonian National Heritage Board)

IGAVERE / IGAFFER

POSTIJAAM / POSTSTATION / POST STATION

Postijaam oli kuni 19. sajandi lõpuni toimunud postisüsteemides asutus, kus puhkasid postimaanteed pidi liikuvad reisijad, vahetati postihobuseid ja sõidukeid ning postivedajad vahetasid posti. Esimene teadaolev postijaamade võrgustik loodi Vana-Pärsias, kuid selle algusaeg on teadmata. Hiinas rajati esimene postijaamade süsteem Hani dünastia ajal. Maailma esimese suuremastaabilise postisüsteemi ehitas 13. sajandil üles Mongoli valitseja Ugedei-khaan, Tšingis-khaani järeltulija, kelle võimu alla kuulus ka Hiina.

Jaamad aitasid transportida kogutud makse ja andmeid ning tõhustasid kaubandust. Jaamade vahe oli 15 kuni 40 miili, neis olid usaldusväärsed postitöötajad.

Kogu Euroopat kattev postijaamade võrk kujunes välja 17. sajandil. See toimus 19. sajandini, mil varasemat postisüsteemi hakkasid välja tõrjuma tehnilised leiutised: kõigepealt traadiga ja traadita telegraaf, hiljem aga ka autotransport. Eesti- ja Liivimaale jõudis Rootsi postijaamade võrgustik 1638. aastal, peatselt pärast Rootsi kuninganna Kristiina eestkostevalitsuse määrust riikliku postiteenistuse loomise kohta 1636. aastal. Seda arendati edasi ka Vene võimu all, ehkki Eesti- ja Liivimaaga võrreldes oli Vene postijaamade ja postiteede võrk nõrgalt arenenud.¹²

In the postal systems until the end of the 19th century, post stations were points where travellers who used post coaches could rest, the horses and vehicles could be changed, and the post carriers would collect or drop off mail.

The first known network of post stations was established in ancient Persia, although it is not known when exactly. In China, the first system of post stations was created during the Han dynasty. The world's first large-scale postal system was developed in the 13th century by the Mongol ruler Ögedei Khan, who was a descendant of Genghis Khan and whose reign also extended over China.

The stations contributed to the transport of collected taxes and tributes and to the efficiency of trade. The post stations were situated within 15 to 40 miles from each other and manned with trustworthy postal workers.

A network of post stations covering the entire Europe became established in the 17th century. It functioned until the 19th century, when the earlier postal system started to become redundant as a result of technical progress: first wired, then wireless telegraph, later also motorised transport. The network of Swedish post stations was extended to Estonia in 1638, quite soon after Queen Christina's regency council had issued an order for the establishment of

¹² Vikipeedia

„Suuremad postiteed (postitraktid) olid Peterburi – Tartu – Riia (selles oli 1712. aastal 15 postijaama, s.h näiteks Igavere ja Tõlliste), Tallinn – Narva – Peterburi, Tallinn – Pärnu – Riia. Postijaamade tegevuse majanduslik külg allus Eestimaal rüütelkonna peamehele ja Liivimaal ning Saaremaal maanõunike kolleegiumile /.../ Postijaama koosseisu kuulusid postijaamakomis-sar (ehk postijaamaülem), postipoisid, sepp, sadul-sepp ja kõõgitüdrukud. Postijaama töö järele valvas maapäeval kohalike mõisnike hulgast valitud postijaamakavaler (XIX saj. nimetatud postijaamadirektoriks) /.../ Postijaama käsutusse kuulusid eri hooned, nagu peahoone (mida nimetati ka elumajaks), postipoiste elamu, hobusetallid, vankrikuur (ehk tõllakuur), heinaküün, viljaait, kelder, sepikeoda ja saun.“¹³

Postijaamade vahendusel toimus vajadusel ka reisijate vedu. Postijaamad suleti enamuses hiljemalt 1930. aastatel seoses motoriseeritud transpordi arenguga.

Postijaamades kasutatavad kodurahad said laialdase leviku seoses tsaar Aleksander I loaga kodurahade emiteerimiseks 1811. aastal.

„Tol ajal oli Eesti- ja Liivimaal kokku poolsada postijaama ja need asusid kõikjal praegusel Eesti territooriumil, seega võisid postijaamade rahad olla käibel kogu Eestis.“ 26. juulil 1816. aastal teatab Eestimaa Kubermanguvalitsus vahetumüntide nappuse likvideerimisest, keelates postijaamadel raha valmistamise ning väljastamise ja käsib aasta lõpuks kõik käibel olevad rahad välja lunastada (käibel oleva riikliku raha vastu vahetada). Seega oli postijaamade raha käibel kuni 1817. aastani.¹⁴

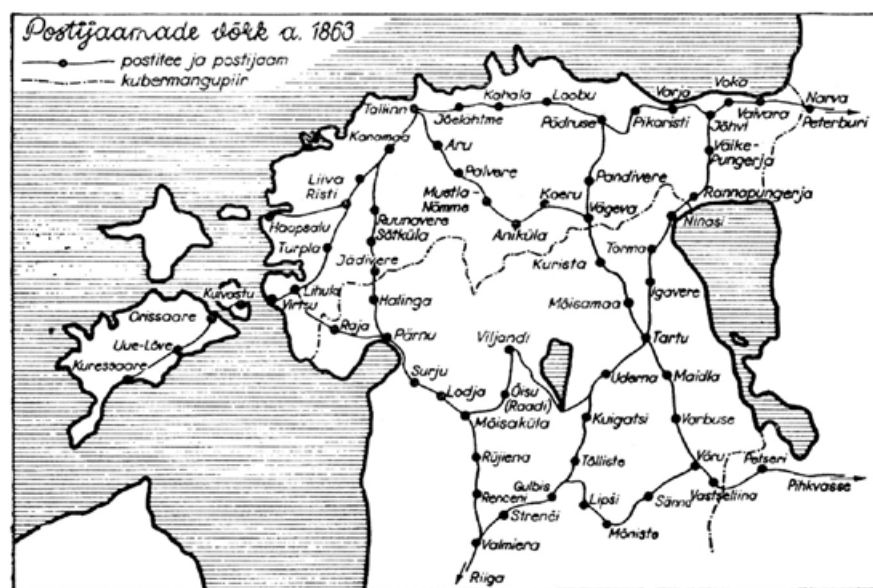
a national postal system in 1636. That system was developed further during the Russian reign, although in comparison with Estonia and Livonia, the network of post stations and post roads was weakly developed in Russia.¹²

‘The major post roads were St. Petersburg – Tartu – Riga (which had 15 post stations in 1712, including e.g. Igavere and Tõlliste), Tallinn – Narva – St. Petersburg, and Tallinn – Pärnu – Riga. The economic activities of the post stations were under the control of the head of the Estonian Knighthood in Estonia and a board of rural estate owners in Livonia and Saaremaa [...] The personnel of a post station would include the commissary (head) of the station, post-boys, a blacksmith, a saddler and kitchen maids. The work of a post station was supervised by a post-station supervisor (director), elected from among the local estate managers. [...] At the disposal of the post station were various buildings, such as the main building (also known as the house), the residence of post-boys, stables, a coach-house, a hay barn, a granary, a cellar, a smithy and a sauna.’¹³

Local notes used in post stations came into wide circulation after Emperor Alexander I of Russia had given permission to issue local notes in 1811.

‘At that time, there were a total of 50 post stations in Estonia and Livonia, distributed across the territory of the present-day Estonia, and the notes of the post stations could thus be in circulation within the entire Estonia.’ On 26 July 1816, the Estonian Province Government announced that the shortage of small change had been resolved, prohibited the post stations from making and issuing money, and

required them to redeem all money in circulation by the end of the year (and exchange it for national money). Thus, money of the post stations was in circulation until 1817.¹⁴

Postijaamade võrk 1863. aastal. Foto Eerik Selli raamatust „Postijaamad riigi ja reisija teenistuses“, Valgus, Tallinn, 1976

The network of post stations in 1863. A photo from Eerik Selli, *Postijaamad riigi ja reisija teenistuses*, Tallinn, Valgus, 1976

¹³ E. Selli, „Postijaamad riigi ja reisija teenistuses“, Valgus, Tallinn, 1976

¹⁴ H. Ross, „Oma raha“, ajakiri Eesti Kollektionäär, nr 1, 1990

TK 22 Iggavere postijaam (Poststation Iggafær / post station), 50 kop, papp (cardboard)

JUUDI RAHVUSFOND

JÜDISCHER NATIONALFONDS

Juudi rahvusfond oli asutatud aastal 1901 eesmärgiga osta ja arendada maad Ottomani, hiljem Briti mandaadi all olevas Palestiinas (praeguses Iisraelis) põllumajandusanduste ja metsade istutamise jaoks. Pärast Iisraeli riigi loomist tegeleb Juudi rahvusfond peamiselt metsamajanduse, maaparandusprojektide ja loodusparkide arendamise ning erinevate keskkonnaprojektidega. Algusest peale oli Juudi rahvusfondi tegevuse oluliseks osaks diasporaa juudi kogukondade kaasamine rahalise toetuse korjanduse kaudu. Juudi kogukondadesse ja kodudesse üle maailma saadeti nn sinivalged korjanduskastid Juudi rahvusfondi logoga. Oletatavasti väljastati neile, kes juba olid muul viisil fondi toetanud, selle kohta vastav tõend.

Tõenäoliselt on selle sedeli näol tegu 25-margase toetuse maksetõendiga, mitte kodurahaga (nii nagu on toodud nn Rossi kataloogis, R 495).

JEWISH NATIONAL FUND

The Jewish National Fund was founded in 1901 to buy and develop land in Ottoman Palestine, later the British Mandate for Palestine (now Israel) for agricultural settlements and afforestation. After the establishment of the state of Israel, the Jewish National Fund mostly engages in afforestation, land development projects and natural parks development, as well as various environmental projects. From its inception, the Jewish National Fund's activities included, as an important part, the involvement of Jewish communities in the diaspora through fundraising. Blue-and-white collection boxes bearing the logo of the Fund were sent to Jewish communities and homes around the world. It has been supposed that those who had already contributed to the fund in other ways were issued a certificate to that effect.

This voucher probably served to certify a donation of 25 marks, and not as a local note (as has been indicated in the so-called Ross catalogue, R 495).

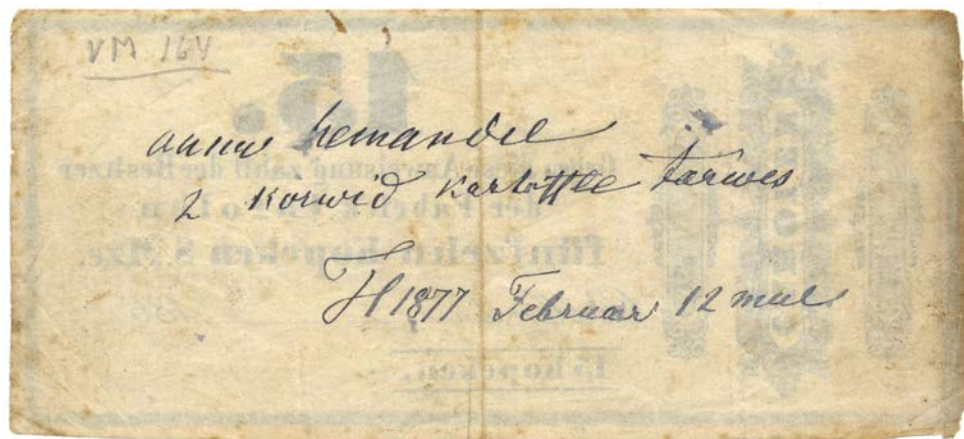

1. Sionistlik organisatsioon Revel Eestis (heebrea keeles – hk)
The Zionist organisation Revel in Estonia
(in Hebrew – hereinafter 'Heb')
2. Sionistlik organisatsioon Revel Eestis (jidišis – j) / The Zionist organisation Revel in Estonia (in Yiddish – hereinafter 'Yid')
3. Seeklit, hk / Shekels (Heb)
4. Seeklit, hk / Shekels (Heb)
5. Kakskümmend viis, j / Twenty-five (Yid)
6. Kakskümmend viis, hk / Twenty-five (Heb)
7. Sekretär, hk / Secretary (Heb)
8. Laekur, hk / Treasurer (Heb)

TK 23 Juudi rahvusfond (Jüdischer Nationalfonds
Jewish National Fund), 25 seeklit (shekel), paber (paper)

KARULA / CAROLEN

PAPI- JA PABERIVABRIK / FABRIK
CARDBOARD AND PAPER FACTORY

TK 24 Karula papi- ja paberivabrik (Fabrik Carolen / cardboard and paper factory) 15 kop, 1877, paber (paper)

KLOOSTRI / KLOSTERHOF

MÕIS / ESTATE

Kloostri mõis (saksa k Klosterhof) asutati keskajal tsistertslaste nunnakloostri majandusmõisana 13.–14. sajandil. Nagu kloostrite majandusmõisatele tavaline, püstitati ka siin peahoone kindlustatud kiviehitisena. Põhjasõja järgselt kuulus mõis Caspar von Tiesenhausele ja Johann von Derfeldenile (Haapsalu asehäaldur). Von Derfeldeni aadliperekonna omandusse jäi mõis enam kui kaheks sajandiks. Nemad ehitasid 17. sajandil barokse kivist peahoone.

Hoone eripäraks oli tagakülje paiknemine vastu kõrget järsakut. See võimaldas peamajast kauneid loodusvaateid Matsalu lahele ja roostikule. Kaasajal varjab nimetatud vaateid suures osas võsa. 1829. aastal siirdus mõis von Fersenite valdusse, kelle kätte ta jäi 1919. aasta võõrandamiseni. Viimaseks

Kloostri estate (Klosterhof in German) was founded in the 13th or 14th century as an economic estate of a Cistercian nunnery. As was usual with monasterial economic estates, the main building was constructed of stone and fortified. After the Great Northern War, the estate belonged to Caspar von Tiesenhause and Johann von Derfelden (deputy governor of Haapsalu). The estate remained property of the von Derfelden family for more than two centuries. It was they who built the baroque stone manor in the 17th century.

The building was special because of the location of its back side against a high slope. That enabled beautiful views of the natural scenery of Matsalu Bay and its reeds from the manor. Nowadays much of the natural scenery is hidden from view by thicket. In

Kloostrimõisa härrastemaja 19. saj lõpul. Rahvusarhiiv

The main building of Kloostri estate in late 19th century

võõrandamiseelseks omanikuks oli Axel Nikolai von Fersen. 18.–19. sajandil lisandus mõisale ka hulganisti kõrvalhooneid. Mõisa tiigid arvatakse pärinevat veel kloostri ajast, mil ühele kloostri majandusmõisale oli kalakasvatustiikide rajamine tüüpiline. Haruldane rootsiaegne kivimõis säilis praktiliselt ümber ehitamata kujul kuni 1939. aastani, mil kasutuseta seisnud puitosad lammutati. Kiviosa enamik on varemetena säilinud meie päevini.¹⁵

Kodurahad

Ajavahemikul 1906–1914 kasutati Kloostri mõisas tööl olnud inimestele tasumiseks kodurahasid, mis kujutasid endast papitükke, millele oli kahele poole kleebitud erinevat värvi paber. Kuna tollal oli mõiste koduraha tundmatu, nimetati Kloostri mõisas neid arvatavasti zetteliteks, mida kinnitab mõne raha tagaküljele löödud sellenimeline tempel. Kokku oli käibel kaheksa erineva nominaaliga rahatähte. Sama nominaaliga rahad võisid olla trükitud erinevat tooni paberile. Osal 5-lise väeringuga rahatähtedel oli juurde kirjutatud või trükitud number 3, mis tõstis väeringu 35-le. Ühel 20-se nominaaliga rahal on tindiga tehtud parandus – nullist on tehtud 5. Mõnel rahatähel on tindiga peale märgitud numbri järel $\frac{1}{3}$ või $\frac{2}{3}$, mis näitas trükitud nominaali vastavat vähenemist. Väga lihtne ja paindlik süsteem.

¹⁵ Eesti mõisaportaali, Kloostri mõis

1829, the estate was acquired by von Fersens, who remained its owners until the confiscation in 1919. The last pre-confiscation owner was Axel Nikolai von Fersen. A number of accessory buildings were added to the manor in the 18th and 19th centuries. The ponds of the estate are believed to date from the times of the nunnery, when construction of fish-rearing ponds was typical of a monasterial economic estate. The rare Swedish-period stone manor practically remained intact in its original form until 1939, when its idle wooden parts were dismantled. Most of the stone structures have survived to date as ruins.¹⁵

Local notes

Between 1906 and 1914, workers at Kloostri estate were remunerated by means of local notes in the form of pieces of cardboard with differently-coloured paper pasted on both sides. As the term ‘local notes’ was unknown then, those tokens were probably known in the estate as ‘zettels’, which is confirmed by that word stamped on the reverse of some of those notes. A total of eight denominations were in circulation. Money of the same denomination could be printed on different shades of paper. Some 5-unit notes had number ‘3’ additionally written or printed on them, which would raise the face value to ‘35’. One of the 20-unit notes has been modified in ink: the ‘0’ has been corrected into ‘5’. Some of the notes

Ühel rahal oleva templi põhjal selgub, et need olid käibel ka Keskküla mõisas.

Kodurahad leidis Kloostri mõisa lähedal oleva saunahoone lakast tuntud Eesti kunstnik Heinz Valk 1981. aastal. H. Valgu kirjeldustest kodurahade leidmise kohta võib lugeda:

„... Küsitlesin ümbruskonna vanu inimesi, kes veel mõisaaega mäletasid. Nende meenutustest selgus, et leitud rahasid kasutati eelkõige sügisel kartulinoppimise eest palga maksmiseks.

Kuna viinavabrikute tarbeks suure hulga kartulite kasvatamine nõudis rohkesti tööjõudu, milleks ei piisanud üksnes mõisamoonakatest, siis palgati kevadiseks kartulipanemiseks (istutamiseks) ja sügiseseks kartulinoppimiseks tööjõudu mõisa piirkonna taluperedest. Noppimisel pani kubjas kirja kuhjadesse toodud korvitäied, mille põhjal jagati tööpäeva lõpul vastavalt noppija jõudlusele päevapalgaks kodurahasid, mille tagaküljele löödi kuupäeva tempel. Noppimishooaja lõppedes said rahade omanikud need vastavalt kauba väärtusele vahetada mõisa aitades kas toidukraami (vilja, kuivatatud kala, õlle, tangude jm.) vastu või talumajapidamistes tarvis minevate materjalide (pastlanaha, separaua, telliste, puidumaterjali jm.) vastu. Nii toimus see kuupäevatemplite põhjal 1906.–1914. aastatel. Esimese Ilmasõja ajal rahade kasutamine lõppes. Ilmselt ei olnud tsaaririigis kehtestatud viinakeelu tõttu enam nii suurt nõudlust kartulite järele.“¹⁶

have been superscribed with '1/3' or '2/3' after the face value, which indicated the respective reduction in the face value. A very simple and flexible system. The stamp on one of the notes indicates that such notes were also in circulation in Keskküla estate. Those local notes were found from the loft of a sauna building not far from Kloostri estate by Estonian artist Heinz Valk in 1981. He has described the discovery of those local notes as follows:

'I questioned old locals who still remembered the estate era. Their recollections revealed that such money was used primarily as remuneration for potato digging in the autumn.

Since growing large quantities of potatoes for the distilleries would require a lot of labour, for which the farm hands of the estate were not numerous enough, extra workers were hired from local farms for potato planting in the spring and potato digging in the autumn. During potato digging, the taskmaster would write down the number of basketfuls added to the pile, and on that basis, the workers were remunerated for their work at the end of the day by means of local notes with the date stamped on the reverse. At the end of the potato-digging season, the workers could exchange such local notes for foodstuffs (such as grain, dried fish, beer, groats, etc.) or materials needed in the household (such as leather for footwear, iron for smithery, bricks, wood, etc.). This was the system based on the date stamps between 1906 and 1914. The use of this money ended during the First World War. Apparently there was not much demand for potatoes in the empire as a result of the ban on spirits.'¹⁶

TK 25 Kloostri mõis (Klosterhof / Kloostri estate)
5, papp (cardboard)

TK 26 Kloostri mõis (Klosterhof / Kloostri estate)
5, papp (cardboard)

¹⁶ H. Valgu mälestused Kloostri mõisa kodurahade leidmisest, jaanuar 2019

TK 27 Kloostri mõis (Klosterhof / Kloostri estate)
5, papp (cardboard)

TK 28 Kloostri mõis (Klosterhof / Kloostri estate)
5, papp (cardboard)

TK 29 Kloostri mõis (Klosterhof / Kloostri estate)
5, papp (cardboard)

TK 30 Kloostri mõis (Klosterhof / Kloostri estate)
5, papp (cardboard)

TK 31 Kloostri mõis (Klosterhof / Kloostri estate)
5, papp (cardboard)

TK 32 Kloostri mõis (Klosterhof / Kloostri estate), 20, papp (cardboard)

TK 33 Kloostri mõis (Klosterhof / Kloostri estate), 20, papp (cardboard)

TK 34 Kloostri mõis (Klosterhof / Kloostri estate)
35, papp (cardboard)

TK 35 Kloostri mõis (Klosterhof / Kloostri estate)
40, papp (cardboard)

TK 36 Kloostri ja Keskküla mõis (Klosterhof u. Kesküll / Kloostri and Keskküla estate), 40, papp (cardboard)

TK 37 Kloostri mõis (Klosterhof / Kloostri estate)
40, papp (cardboard)

TK 38 Kloostri mõis (Klosterhof / Kloostri estate)
45, papp (cardboard)

TK 39 Kloostri mõis (Klosterhof / Kloostri estate), 50, papp (cardboard)

KUKRUSE / KUCKERS

„Kukruse kodurahad võeti kasutusele EV rahamärkide ootusel.“¹⁷

Vaatamata kõigile püüdlustele ei ole õnnestunud näha ühtegi Kukruse põlevkivikaevanduse raha. Samuti ei õnnestunud leida nende olemasolu kinnitavaid dokumente ega teateid.

‘The local notes of Kukruse were introduced in expectation of banknotes of the Republic of Estonia.’¹⁷ Despite all efforts, no local notes of Kukruse oil shale mine have been found. No other documents or reports to corroborate their existence have not been found either.

KUNDA

SAEVESKI / SÄGEMÜHLE

„19. sajandi alguses valitses Vene riigis pikaajaliste sõdade tõttu suur vahetusraha puudus, mida Eestimaal püüti leevendada ajutiste rahatähtede trükkimisega. Neid nn kodurahasid andsid välja klubid, linnavalitsused ja mitmed ettevõtjad, s.h 1815. aastal ka Kunda saeveskite omanik Schnackenburg. Sämi jõe le rajas esimese saeveski juba mõisnik Peter Jakob Schwengeln (1770–1846). 1. jaan. 1814 rentis mõisa Hamburgist pärit Peterburi kaupmees Johann Valentin Ludwig Schnackenburg (1778–1858), kes selle hiljem päriseks ostis. Tema ajal ehitati saeveskeid juurde ning 1815 sai Kunda toodangu väljaveoks ka sadama. Aastas eksporditi tollal 24 000 planku ja lauda. Eesti Ajaloomuuseumis säilib kaks unikaalset Kunda saeveskite koduraha. 10-kopikalise keskel leiame mõisniku monogrammi JVLS, tagaküljel tema allkirja. Raha kestis 31. detsembrini 1818. 50-kopikaline on ovaalne ja sellel leiame ka emiteerimise aasta 1815. Muidu on rahatähe kujundus põhimõtteliselt sama. Kulus terve sajand, enne kui Kundas uuesti raha vajati. Nüüd väljastas need 1870. aastal rajatud tsemendivabrik.“¹⁸

SAWMILL

‘In the early 19th century, due to long-lasting wars, the Russian Empire experienced a grave shortage of small change. There were attempts in Estonia to ease that shortage by printing temporary notes. Those local notes were issued by clubs, city governments and a number of enterprise owners, including e.g. by Mr. Schnackenburg, who owned the sawmills in Kunda, in 1815. The first sawmill had been established on the Sämi river by estate owner Peter Jakob Schwengeln (1770–1846). From 1 January 1814, the estate was leased to Johann Valentin Ludwig Schnackenburg (1778–1858), a St. Petersburg merchant originating from Hamburg, Germany, who later bought the estate. Under his management, more sawmills were built, and in 1815, Kunda also got a port for exporting the products. At that time, 24,000 planks and boards were exported annually. The collections of the Estonian History Museum contain two unique local notes of the Kunda sawmills. On the 10kopek note, we can see the estate holder’s monogram, “JVLS” in the middle, and his signature on the reverse. The note was valid until 31 December 1818. The 50 kopek note is oval and indicates the year of issue: 1815. For the rest, the design of the note is principally the same. A century passed before local money was needed in Kunda again. This time, it was issued by the cement factory, established in 1870.’¹⁸

¹⁷ „Eesti kodurahad“, G. Matto, Tartu, 1962

¹⁸ I. Leimus, „Kunda oma raha“ (muinsuskaitse korraldatud seminari „Väärtuslik Eesti linn Kunda“ materjalidest)

TK 44 Kunda saeveski (Sägemühle / sawmill), 10 kop, 1818, papp (cardboard)

TK 45 Kunda saeveski (Sägemühle / sawmill), 50 kop, 1815, papp (cardboard)

TSEMENDIVABRIK ZEMENTFABRIK

Kohanimi Kunda seostub meile eelkõige tsemenditootmisega.

„Esimese tsemenditehase rajas Kunda jõe äärde 1870. aastal Kunda mõisnik John Carl Girard de Soucanton. Aastail 1885–1886 ehitati selle juurde tünnivabrik ja saeveski ning 1893. aastal tehast läände veel teine tehas. 1912. aastal asutati aktsiaselts Port-Kunda ja samal aastal rajati kolmas tehas, millel oli kaks moodsat pöördahju. /.../ Ettevõtte nimes olev sõna port ei tähenda mitte sadamat, vaid tuleneb inglise sõnast portland. Inglismaalt Leedsist pärit müürsepp Joseph Aspdin võttis nimelt 1824. aastal patendi sideainele, mida ta nimetas portlandtsemendiks. See segatud mört sarnanes pärast kivistumist rohekashalli Portlandi (Dorseti) lubjakiviga, mida peeti tollal parimaks ja kvaliteetseimaks ehituskiviks. /.../ Tsementi toodi Eesti- ja Liivimaale esialgu Inglismaalt, hiljem ka Saksamaalt kõigi siinsete sadamate, sealhulgas Kunda sadama kaudu. Tsemendi hind oli suhteliselt kõrge. Arvestades asjaolu, et kohapeal oli kogu toore tsemendi tootmiseks olemas, hakatigi uurima kohaliku tööstuse loomise võimalust. Kunda tsemenditehase kõrval ehitati 1899. aastal tehas ka Aserisse (AS Asserin). Lisaks kaaluti tootmise alustamist Virumaal Orus, Saaremaal Kihelkonnal, Harjumaal Hüürus ja Järvemaal Rakkes. /.../ Esimese maailmasõja ajal katkes tsemenditootmiseks vajaliku kivisõe sissevedu

THE CEMENT FACTORY

We tend to associate the name of Kunda primarily with cement production.

“The first cement factory by the Kunda river was established in 1870 by John Carl Girard de Soucanton, an estate owner in Kunda. In 1885–1886, a barrel factory and a sawmill were built as an addition, and in 1893 another factory was built west of the initial one. In 1912, the Port-Kunda public limited company was established, and in the same year, a third factory was built with two modern rotary kilns. [...] “Port” in the name of the company did not refer to a port: it was a reference to “Portland”. Namely, in 1824, Joseph Aspdin, a bricklayer from Leeds, obtained a patent for a binder that he called “Portland cement”. After mixing and hardening, that mortar resembled the greenish grey Portland (Dorset) limestone, which was considered to be the best and highest-quality building stone of the time. [...] Initially, cement was imported to Estonia and Livonia from England, later also from Germany through all local ports, including the port of Kunda. The price of cement was relatively high. Since it was possible to manufacture cement on the spot, the option of creating a local industry was explored. In addition to Kunda cement factory, another factory was built in Aseri (AS Asserin) in 1899. Besides that, there were plans to begin production in Oru (Virumaa),

Inglismaalt. Venemaa Donetsi basseini kivisüsi oli vi-
letsa kvaliteediga, pealegi toimis Vene raudtee halvasti
ning kivisöe vedu oli üsna juhuslik ja korraldamata.
1918. aasta alguses katkes selle juurdevedu lõplikult,
mistõttu viidi nii Kunda kui ka Aseri tehas üle põ-
levkivile. /.../ Vabadussõja järel arenesisid Kunda ja
Aseri tehas erinevalt ja erineva eduga. Aseri tsement
oli odavam kui Kunda oma, ent Kunda majanduslik
potentsiaal oli suurem. Kuna aktsiaseltsi Port-Kunda
enamusaktsiate omanikud elasid Eestis, ei valmis-
tanud ettevõtte ümberkorraldamine suuri raskusi.
Aktsiaseltsi Asserin juhatus asus aga Peterburis. Sel
põhjusel kaotas tehas enamlaste võimuletuleku järel
nii oma kapitali kui ka ühenduse juhatusega ning
jäi seisma. Mõju avaldas veel see, et enamlased olid
Aseri tehase rüüstanud. Et vältida konkurentsi, maksis
Kunda tsemenditehas Aseri tsemendivabriku omani-
kule mittetöötamise eest, töölistele anti tasuta korter
ja maa. Kunda tsemenditehas ostis Aseri vabriku ära
1934. aastal ja selle hooned lammutati. /.../ 1956.
aastal otsustati rajada Kundasse neljaski tsemendite-
has (kolm esimest olid rajatud aastail 1870, 1898 ja
1912), kuhu tarniti seadmed Ida-Saksamaa firmalt.
/.../ 1980. aastate keskel oli selge, et Kunda tehas
tuleb põhjalikult uuendada. NSV Liidu Ministrite
Nõukogu määrusega oli see nähtud ette rekonstruee-
rida aastail 1991–1995. Otsus jäi siiski ellu viimata,
sest Nõukogude Liit hakkas lagunema. Probleemid
kestsid ning päevakorraks kerkis küsimus, kas ja kui-
das jätkata Kundas tsemenditootmist. Pikkade läbirää-
kimiste tulemusena moodustati 1992. aasta juunis
senise tehase alusel väliskapitali osalusega aktsiaselts
Kunda Nordic Tsement. See ettevõtte toodab Kundas
tsementi praegugi.¹⁹

See, mis toimus Aseri tsemenditehasega, toimus
analoogselt pärast nõukogude korra lagunemist ja
Eesti iseseisvuse taastamist ka paljude teiste ettevõ-
tetega. Välisinvestorid ostsid siinsed ettevõtted ära
ning seejärel likvideerisid või viisid tootmise Eestist
ära. Kurbadeks näidetakse on tekstiilitööstuse ettevõtte
Kreenholmi Manufaktuur, tubakavabrik LEEK (toot-
mine viidi 1999. a Rootsi) ja teised.

Tsemenditehase kodurahad käibele Saksa
okupatsiooni alguses 28.02.1918. Põhjuseks, nagu
paljudel sellistel puhkudel, sõjaaegne maksevahendite
puudus. Venekeelsed nn krediidi boonid olid 50 ko-
pikat, 1 ja 3 rubla. Rahad olid käibel ainult tsemendi-
vabriku enda piires.

Sularaha puudus ei leevenenud ka Eesti Vabariigi
alguses. Sellest lähtuvalt pöördus tsemendivabrik

Kihelkonna (Saaremaa), Hüüru (Harjumaa) and
Rakke (Järvamaa). [...] During the First World War,
the import of coal for cement production from Eng-
land was interrupted. Coal from Donbass, Russia was
of poor quality and besides that, the Russian railway
was functioning poorly and the transport of coal was
rather sporadic and unorganised. At the beginning
of 1918, the coal supply was broken off completely,
and therefore the Kunda and Aseri factories were
switched to oil shale. [...] After the Estonian War of
Independence, the Kunda and Aseri factories devel-
oped differently and with different degrees of success.
Cement from Aseri was cheaper than that of Kunda
but the latter had a greater economic potential. Since
the majority owners of Port-Kunda public company
lived in Estonia, reorganisation of the company did
not pose any major difficulties. The management
board of Asserin public company were located in
St. Petersburg. For that reason, the factory lost its cap-
ital and contact with the management board after the
Bolsheviks came to power, and stopped operation.
The situation was aggravated by the fact that Bolshe-
viks had looted the Aseri factory. In order to avoid
competition, Kunda cement factory paid the owner
of Aseri cement factory for keeping the factory idle;
free apartments and land were offered to workers.
In 1934, Kunda cement factory bought the factory
in Aseri, and the buildings of the latter were taken
down. [...] In 1956 it was decided to build even a
fourth cement factory in Kunda (the first three had
been built in 1870, 1898 and 1912), which was
equipped with machinery from an East German
company. [...] In the mid-1980s it was clear that
the Kunda factory was in need of thorough renova-
tion. Such renovation was envisaged for the period of
1991–1995 by a decree of the Soviet Union Council
of Ministers. However, that decision was not carried
out since the Soviet Union started to disintegrate.
The problems persisted, prompting the question
of whether and how the production of cement in
Kunda should be continued. As a result of long ne-
gotiations, a public limited company called Kunda
Nordic Tsement was established in June 1992 on the
basis of the existing plant with the participation of
foreign capital. That company is still producing ce-
ment in Kunda.¹⁹

The events relating to Aseri cement factory were
analogous to what happened with many other Es-
tonian enterprises after the collapse of the Soviet
regime and the restoration of Estonia's independence.
Local enterprises were bought by foreign investors
and wound up, or the production was relocated to

¹⁹ „Kunda tsement 140. Tsemendi tootmise ajalugu Kundas
1870–2010“, koostajad A. Kana ja T. Kään, In Nomine, 2010

03.07.1922 vabariigi valitsuse poole palvega: „Et meil palgamaksmise juures peene raha puudusel ikka raskusi on, siis kavatseme meie tulevikus 10 ja 5 margalisi maksutähti siinjuures oleva proovi järele, liikumiseks meie vabrikus, trükkida lasta, ja palume Teie lahket teadust, kas selle jaoks üks iseäraline luba Riigi Valitsuse poolt tarvis läheb.“

other countries. This has been sadly exemplified by the textile enterprise Kreenholmi Manufaktuur, the tobacco factory Leek (its production was transferred to Sweden in 1999) and others.

The local notes of the cement factory came into circulation at the beginning of the German occupation on 28 February 1918. The reason, as in many such cases, was the shortage of means of payment during the war. The so-called credit vouchers with text in Russian were introduced in three denominations: 50 kopeks, 1 ruble and 3 rubles. Those notes circulated only within the cement factory.

The cash shortage did not ease up at the beginning of Estonia's independence. Accordingly, the cement factory addressed the government of the new republic on 3 July 1922, stating: 'Since we are still experiencing difficulties in paying wages due to lack of cash, we are planning to have 10 and 5mark payment notes, as shown on the enclosed sample, printed in our factory, and we are asking you to let us know whether a special permission from the national government is required for that purpose.'

5-margase krediitähje näidis, mis oli lisatud tsemendivabriku kirjale Rahandusministeeriumile 03.07.1922

A sample of the 5mark credit note that was enclosed with the cement factory's letter of 3 July 1922 to the Ministry of Finance

22. juulil 1922 vastab Riigikassa juhataja, et „Teie kirja peale 3.VII.s.a. teatab Riigikassa Peavalitsus, et 5 ja 10 margalisi maksutähti välja anda liikvele laskmiseks Teie vabrikus pole mitte lubatud.“

On 22 July 1922 the director of the State Treasury replied: 'In reply to your letter of 3 July, this year, the Main Administration of the State Treasury informs you that you are not allowed to issue 5 and 10mark payment notes for circulation in your factory.'

TK 46 Kunda tsemendivabrik (Zementfabrik / cement factory), 50 kop, 1918, paber (paper)

TK 47 Kunda tsemendivabrik (Zementfabrik / cement factory), 1 rbl, 1918, paber (paper)

TK 48 Kunda tsemendivabrik (Zementfabrik / cement factory), 3 rbl, 1918, paber (paper)

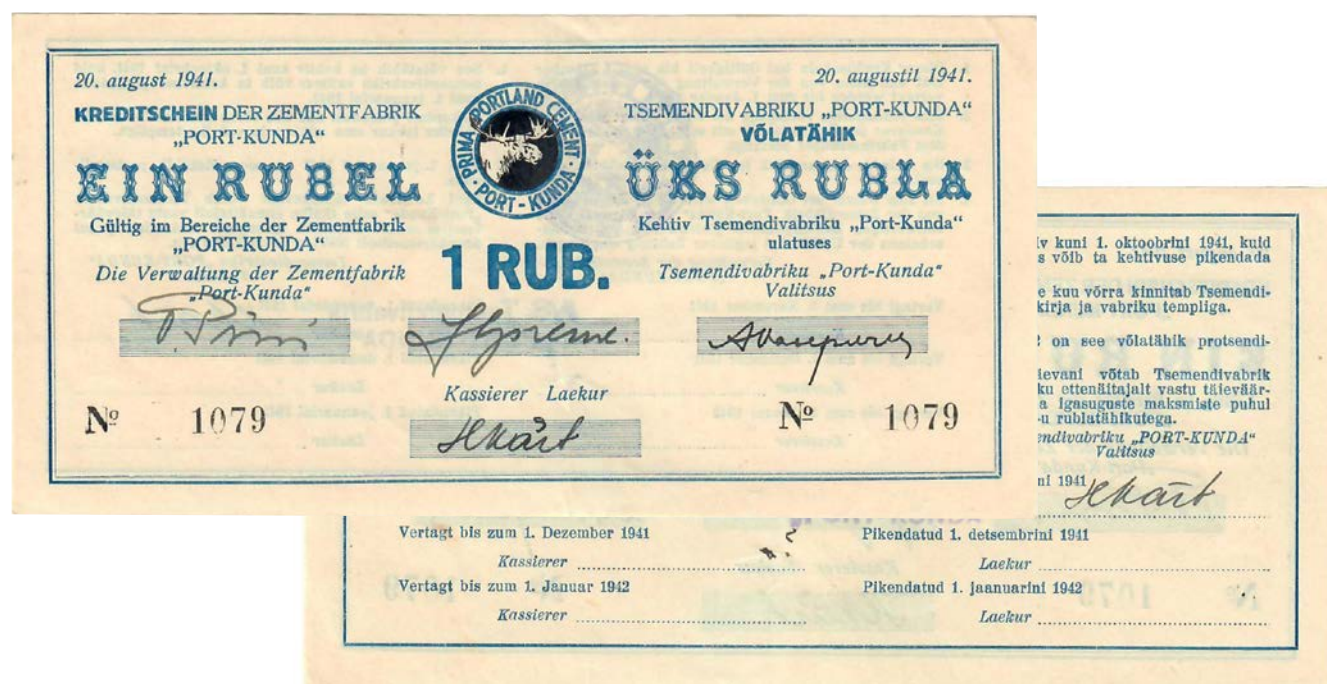

II maailmasõja alguses, 20. augustil 1941 anti Kunda tsemendivabriku poolt välja võlatähikud. Võlatähikute väljaandmise põhjuseks oli sularahapuu- dus pärast NSV Liidu riigipanga Rakvere osakonna evakueerimist 6. augustil 1941. Loa võlatähikute väljaandmiseks andis Rakvere Saksa komandant 19. ja Viru maavalitsus 20. augustil 1941. Neid emiteeriti nimiväärtuses 1, 3, 5, 10 ja 25 rubla. Tekst on saksa ja eesti keeles, esikülje keskel üleval on haraliste sarvedega põdrapea, mis oli Port-Kunda embleemiks.

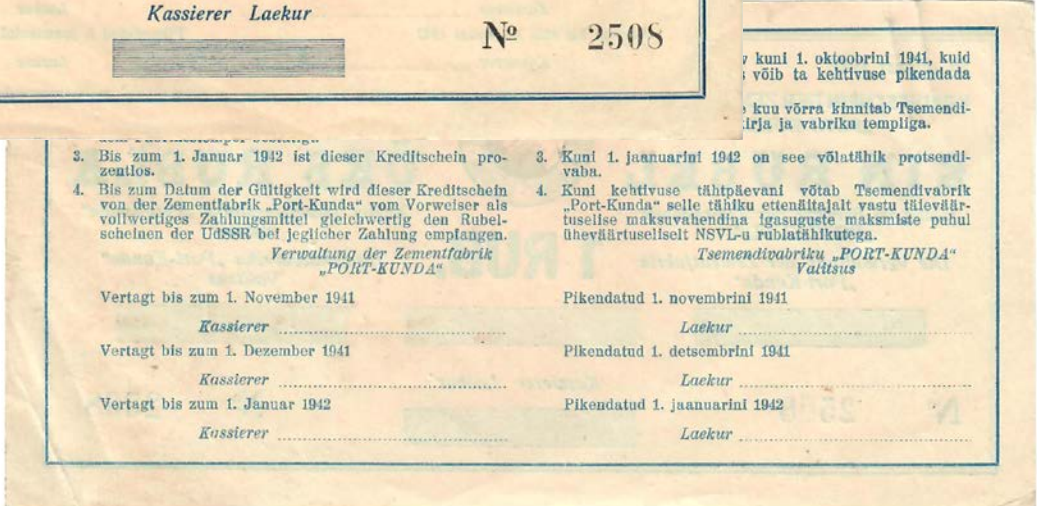
Esiküljel olid kolme vabriku valitsuse liikme ja kassiiri allkirjad ning tagaküljel vabriku tempel. Osadel võlatähikutel oli tagaküljel Ubja põlevkivikaevanduse tempel (osadel ka sealse kassiiri Waltoni allkiri). Ühe Saksa idamarga väärtus oli võrdne 10 Nõukogude rublaga. Seega oli Kunda rubla väärtus $\frac{1}{10}$ Saksa idamarga väärtusest. Võlatähikuid lasti kaasaegseil andmeil käibe umbes 70 000 rubla väärtuses, neid kasutati palgamaksmiseks Kunda tsemendivabriku töölistele ja need kehtisid kokkuleppel Kunda ühiskaupluse ja erakaupmeestega kuni väljaostmiseni tsemendivabriku poolt. Võlatähikud kaotati käibelt Saksa Riigipanga Tallinna osakonna nõudmisel 15. novembriks 1941.

At the beginning of the Second World War, on 20 August 1941, debt certificates were issued by Kunda cement factory. That was caused by the shortage of banknotes after the Rakvere Department of the State Bank of the Soviet Union had been evacuated on 6 August. Permissions to issue the debt certificates were given by the German commandant on Rakvere on 19 August and the Viru County Government on 20 August. The certificates were issued in denominations of 1, 3, 5, 10 and 25 rubles. They were designed with text in German and Estonian. In the upper middle part of the obverse there was a deer head with branched horns, which served as the logo of Port-Kunda.

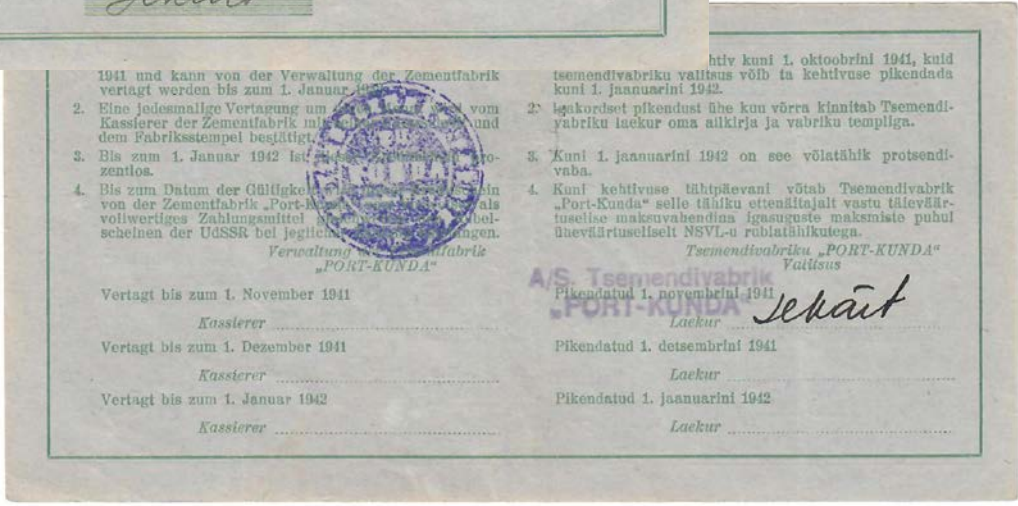
The obverse contained the signatures of three members of the factory administration and the cashier, and the reverse side featured the stamp of the factory. Some of the debt certificates had the stamp of Ubja oil-shale mine on the reverse (and some also had the signature of cashier Walton of the latter mine). One German ostmark was equivalent to 10 Soviet rubles. Thus the face value of the 'Kunda ruble' was $\frac{1}{10}$ of a German ostmark. According to the information available now, the issued debt certificates totalled approximately 70,000 rubles and were used as remuneration for workers of Kunda cement factory. They were valid by agreement with the cooperative shop and private shops in Kunda until they would be redeemed by the cement factory. The debt certificates were removed from the circulation by 15 November 1941 at the demand of the Tallinn Department of the German State Bank.

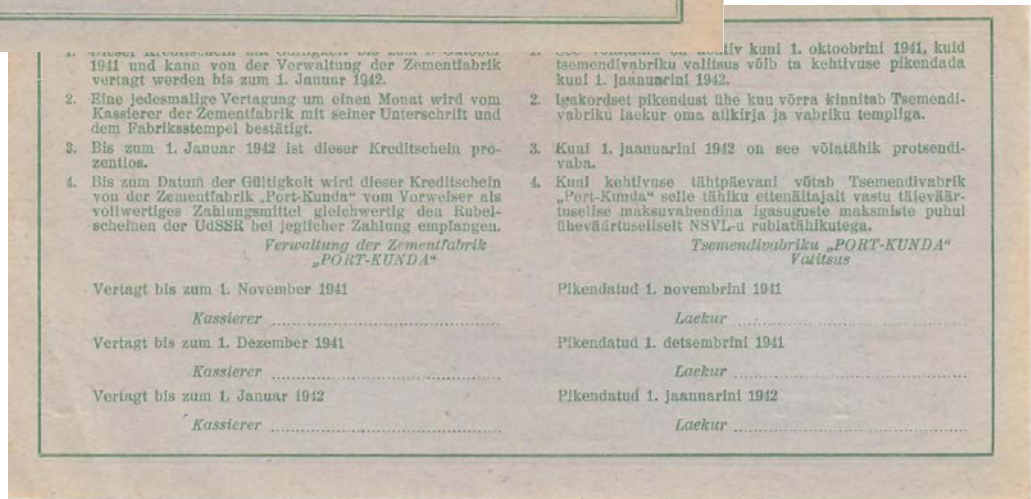
TK 49 Kunda tsemendivabrik (Zementfabrik / cement factory), 1 rbl, 1941, paber (paper)

TK 50 Kunda tsemendivabrik (Zementfabrik / cement factory), 1 rbl, 1941, blankett (unfinished), paber (paper)

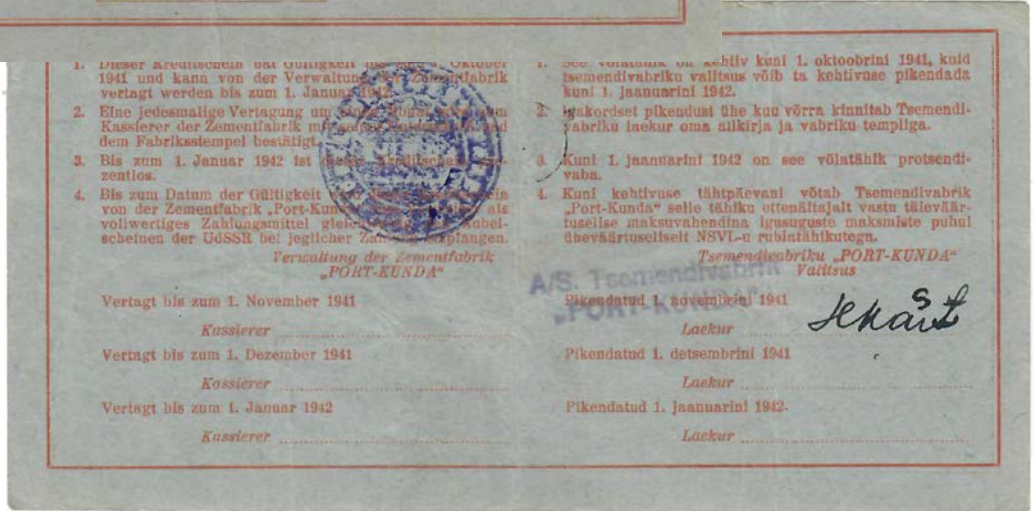
TK 51 Kunda tsemendivabrik (Zementfabrik / cement factory), 3 rbl, 1941, paber (paper)

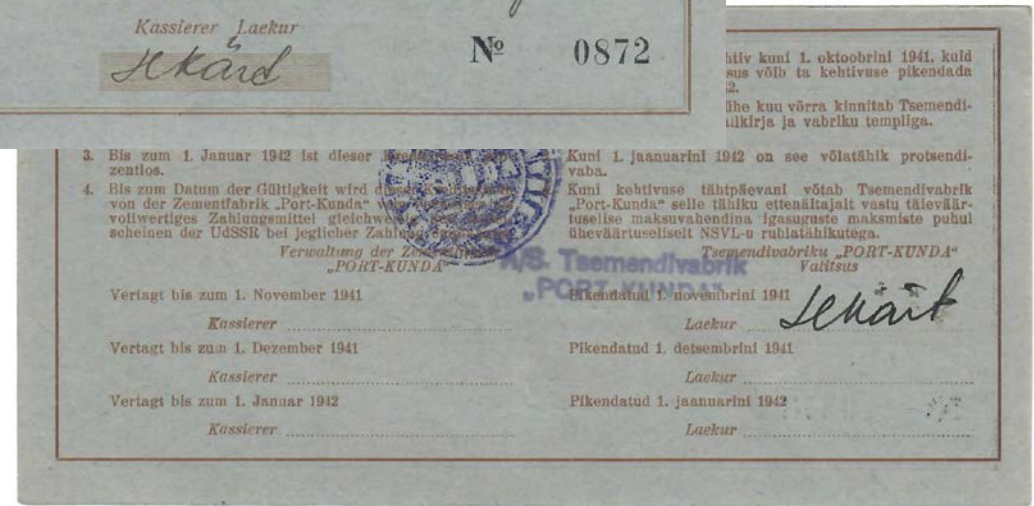
TK 52 Kunda tsemendivabrik (Zementfabrik / cement factory), 3 rbl, 1941, blankett (unfinished), paber (paper)

TK 53 Kunda tsemendivabrik (Zementfabrik / cement factory), 1941, 5 rbl, paber (paper)

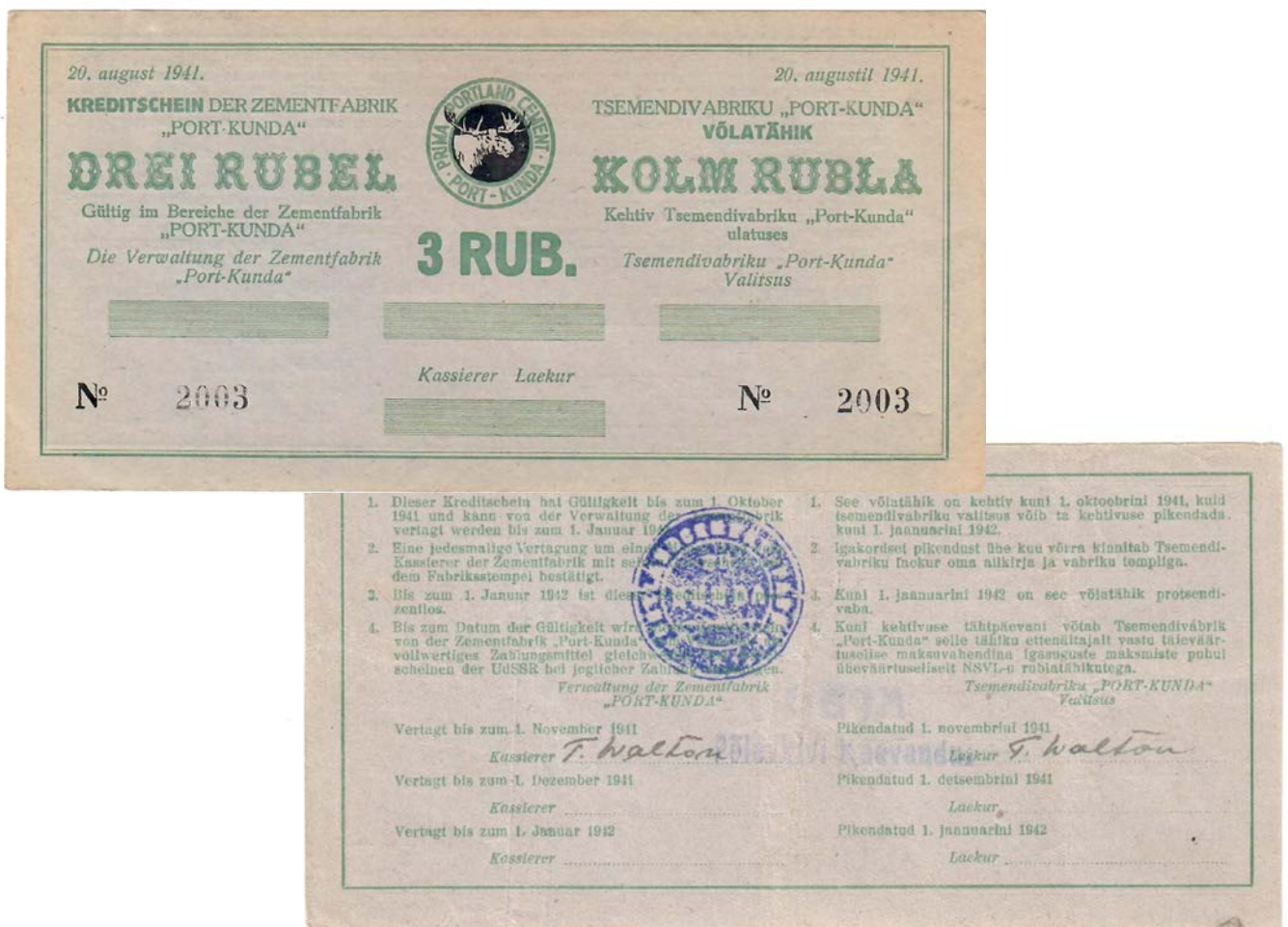
TK 54 Kunda tsemendivabrik (Zementfabrik / cement factory), 1941, 10 rbl, paber (paper)

TK 55 Kunda tsemendivabrik (Zementfabrik / cement factory), 1941, 25 rbl, paber (paper)

TK 56 Kunda tsemendivabrik (Zementfabrik / cement factory), 1941, 25 rbl, blankett (blank), paber (paper)

TK 57 Kunda tsemendivabrik (Zementfabrik / cement factory), Ubja põlevkivikaevandus (Ubja oil-shale mine), 3 rbl, paber (paper)

TK 58 Kunda tsemendivabrik (Zementfabrik / cement factory), Ubja põlevkivikaevandus (Ubja oil-shale mine), 1941, 25 rbl, Waltoni allkirjaga (signature of cashier Walton), paber (paper)

KURESSAARE / ARENSBURG

AKTSIISIVALITSUS
ACCISE-VERWALTUNG
EXCISE AGENCY

LINNAKASSA
STADT-CASSA
CITY TREASURY

TK 60 Kuressaare aktsiisivalitsus (Arensburg, Accise-Verwaltung excise agency), 15 kop, 1861, paber (paper)

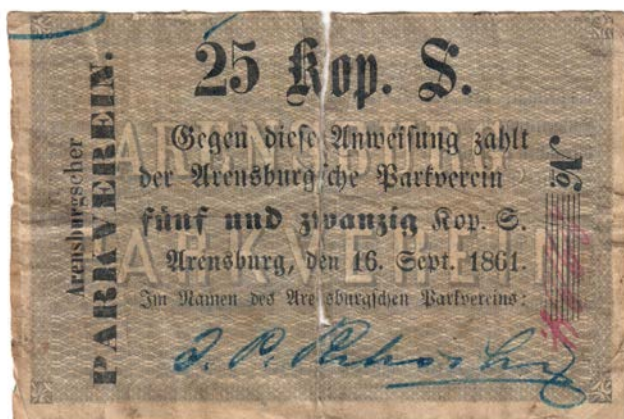

TK 62 Kuressaare linnakassa (Arensburg, Stadt-Cassa city treasury), 50 kop, 1821, nahk (leather)

TK 63 Kuressaare linnakassa (Arensburg, Stadt-Cassa / city treasury), 1 rbl, 100 kop, 1821, nahk (leather)

PARGISELTS / PARKVEREIN / PARK SOCIETY

TK 64 Kuressaare pargiselts (Arensburg, Parkverein / park society), 25 kop, 1861, paber (paper)

NARVA SUURVABRIKUD

„Eestis hakkasid mõisnikud varem kui teistes Vene impeeriumi osades üle minema vähetootlikult pärisorjuslikult töölt maata kehvikute vabapalgalisele tööle. Mõisnike nõudmisel andis Aleksander I 1816 ja 1819. a. seaduse Eestimaa ja Liivimaa talupoegade pärisorjusest vabastamiseks ilma maata. Maa tunnistati mõisniku omandiks. Suurenev nõudmine tekstiilitootetele, vaba tööjõu olemasolu reformi tagajärjel maata jäänud kehvikute näol, hõlbus veeühendus Narva jõe ja Soome lahe kaudu Peterburi ja välismaaga, samuti vee energia kasutamise võimalus, soodustasid XIX saj. Narvas suurte tekstiilivabrikute ehitamist. Narva tööstuse arengus oli suure tähtsusega ka Peterburi – Narva – Tallinn – Paldiski raudtee ehitamine 1870. aastal. Kuni tekstiilivabrikute ehitamiseni oli Narvas 3 saeveskit, suur nahamanufaktuur ja köietööstus. 1820. a. ehitas Narva kaupmees Paul Momma Narva jõe paremale kaldale kose juurde kalevivabriku. 1845.

BIG FACTORIES

‘In Estonia, estate owners began to switch from serfdom, which had been a poorly productive source of labour, to salaried work by the poor earlier than elsewhere in the Russian Empire. At the estate owners’ request, laws were established by Emperor Alexander I in 1816 and 1819 to free peasants of the Estonian and Livonian territory from serfdom without letting them have land. Land was declared to be property of the estate owner. The growing demand for textile products, availability of free labour, that is, the poor who had been left without land as a result of the reform, convenient connection with St. Petersburg and foreign countries through waterways, i.e. the river of Narva and Gulf of Finland, as well as the opportunity of using water power contributed to the construction of big textile factories in the 19th-century Narva. The opening of the St. Petersburg – Narva – Tallinn – Paldiski railway in 1870

a. ostis vabriku parun A. Stieglitz. 1851. a. ehitas Stieglitz linamanufaktuuri, kus 1895. a. töötas 1715 inimest. 1857. a. asutati kaupmeeste kompanii poolt aktsiaselts „Kreenholmi Puuvillasaaduste Manufaktuuri Osaiühisus“ ja alustati Narva suurima vabriku ehitamist. Kompanii täieõiguslikuks peremeheks oli saksa päritoluga parun L. Knoop. Vabrikute ehitamisega muutus Narva 6-tuhandelise elanike arvuga käsitöölise, väikekauplejate ja kaupmeeste linnast, mis oli XIX saj. keskpaiku, XIX saj. lõpuks suureks tööstuskeskuseks 35-tuhandelise elanike arvuga.²⁰

ÜKSMEELE SELTS (HARMONIE)

Narva „Harmonie“ asutati 1806. aastal. Suulised allikad on edasi andnud, et juba palju aastaid enne 1806. aastat eksisteeris linnas eriring, midagi lugemisühingulaadset, kuhu kuulus mitu erinevat gruppi. Ühingu eksisteerimist enne 1806. aastat tõestab klubi arhiivist leitud ürik, mis kannab pealkirja „Narva lugemisühing“ („Leserverein zu Narva“), sealjuures võisid lugemisühingu liikmed olla hilisema „Harmonie“ klubi asutamise alusepanijad. Klubi tegevus oli hästi aktiivne 19. sajandi 70.–80. aastatel. Sel ajal soetati oma maja, klubil oli oma muusikakapell, korraldati muusikaõhtuid. Klubi saali üüriti teistele ühingutele. Klubil oli oma raamatukogu, kohvik, veinikelder. 1882. aastal rajati keeglirada. Klubi liikmete arv oli läbi aegade 50–60. Klubi rahad olid eri värvi ja erinevates väeringutes. Rahadel oli esimehe allkiri ja pitsat kirjaga „Die Harmonie“. Pitsatil olid sümbolite kaudu ühendatud sõda (2 lippu ja trumm), kaubandus (ankur ja Hermese sau) ja kunst (lüüra).²¹

„Harmonie“ tegevuse lõpetamise kohta andmed puuduvad.

was also instrumental in the industrial development of Narva. Before the textile factories were built, the city of Narva had three sawmills, a big leather manufactory, and a rope industry. In 1820, a cloth mill was built near the waterfall on the right bank of the Narva river by local merchant Paul Momma. The factory was bought in 1845 by baron A. Stieglitz. In 1851, Stieglitz built a flax factory, which, in 1895, had 1715 workers. In 1857, a group of merchants set up a public company called Kreenholmi Puuvillasaaduste Manufaktuuri Osaiühisus (also known as Kreenholm Manufacturing Company) and started to build the biggest factory in Narva. The company was controlled by baron Knoop of German origin. As a result of the new factories, Narva changed from a city of 6000 residents (craftspeople, merchants and small traders) in the mid-19th century into a large industrial centre with 35,000 residents by the end of the 19th century.²⁰

THE HARMONY SOCIETY (HARMONIE)

The Harmony Society of Narva was founded in 1806. By that time, according to oral sources, a special circle of people, something like a reading society consisting of several different groups, had already existed for many years. The factual existence of the society before 1806 is evidenced by a document, found in the society's archive and bearing the title Leserverein zu Narva (Narva reading society). Members of that society could have been the founders of the Harmony Society. The society was very active in the 1870s and 1880s. During that period, it acquired a building of its own, had a musical band and organised musical events. The hall of the society was rented out to other societies. The society had its own library, café and wine cellar. In 1882 a bowling alley was built. Throughout times, the society had 50-60 members. The society's own money was issued in different colours and denominations. The local notes were signed by the chairman and stamped 'Die Harmonie'. The design of the stamp combined the symbols of war (two flags and a drum), trade (anchor and Hermes' staff) and arts (lyre).²¹

There is no information about the winding-up of the 'Harmonie'.

²⁰ G. Matto, „Narva suurvabrikute koduraha“, Narva, 1935

²¹ E. Dieckhoff, „Festbericht zur Jahrhundertfeier des Clubs „Harmonie“ in Narva 1806–1906“, Narva, 1907

KALEVIVABRIK / TUCHFABRIK

„Kalevivabrikute üheks asutamise põhjuseks oli asjaolu, et XIX sajandi teisel veerandil viinapõletamise, härgade nuumamise ning linakasvatuse kõrval kujunes üheks olulisemaks kaubalise põllumajanduse haruks meriino tõugu peenvillalammaste kasvatamine. Lambakasvatus arenes kiiresti. 1834. aastaks oli Eesti- ja Liivimaa mõisates kokku juba 94 suurt karja 40 791 lambaga. Villa turustamine kujunes peagi probleemiks. Tõsi – juba 1826. aastal kinnitati seadus villalaada avamiseks Riias, ent see jäi esialgu paberile. 1833. aasta jaanuaris tehti Põhja-Liivimaa Lambakasvatuse Seltsis kokkuvõtteid: lähimaks kalevivabrikuks oli Ungern-Sternbergi vabrik Hiiumaal, ent see ei vajanud lisatoorainet väljastpoolt. Liivimaa villa ei vajatud ka Narvas. Moskva ümbruskonna manufaktuuride vajadusest katsid kohalikud lambakasvatajad küll vaid 2/3, kuid üsna soodsalt müüs villa sealne Lüübeki kaubakontor. Villa Sise-Venemaale vedamisel lisandunuks pealegi transpordiraskused: raudteid ju veel ei olnud. Kohalikku kalevitööstust oli hädasti vaja.

Besti suuremad kalevivabrikud asutati:

Narva kalevivabrik	1819
Kärdla kalevivabrik	1829
Sindi kalevivabrik	1834

Kalevivabrikute suuruselt saab ülevaate võrreldes tööliste arvu ja toodangu mahtu, (näiteks 1900. aastal):²²

	Töölisi	toodang (tuh. rbl)
Narva	1296	2228
Sindi	1098	1236
Kärdla	660	7

„1834. aastal ostis Axelmühle nime kandnud maatüki Narva jõe paremal kaldal Paul Momma ning ehitas sinna kaheksa ketrusmasinaga kalevivabriku, kus töötas algul 100, aga üsna pea 400 töölise. Vabrik varustas kaleviga Venemaad ja Bulgaariat. Esimese maailmasõja ajal tuli vabrikul valitsuse korraldusel lõpetada riikliku tellimusena sõjaväelaste ja ametnike peenkalevist vormiriiete tootmine ning orienteeruda ümber jämedakoelise sõdurikalevi valmistamisele. Vabrik asus küll Narvas, kuid hulgemüük ja ladu asusid Tallinnas. Ülemaailmse majanduskriisi ajal hakati Eestisse sisse vedama soodsa hinnaga kangaid rikestest ja vanadest Lääne-Euroopa suure tekstiilitööstusega maadest. Tänu impordipiirangutele õnnestus vabrikul siiski tegutsema jääda. Keskenduti moekaupadele, näiteks

²² A. Must, „Sindi linn ja 1. detsembri nimeline vabrik“, 1985

THE CLOTH MILL

‘One of the reasons for establishing cloth mills was that in the second quarter of the 19th century, the rearing of Merino fine-wool sheep became a major sector of commercial agriculture besides distilleries, ox fattening and flax growing. Sheepfarming was developing rapidly. By 1834, there were already 94 big flocks with 40,791 sheep in the estates of Estonia and Livonia. The marketing of wool soon became a problem.

As early as 1826, a law had been adopted to open a wool fair in Riga, Latvia, but that remained on paper for the time being. In January 1833, the situation was summarised by the North Livonian Sheepfarming Society as follows: the nearest cloth mill was the factory of the Ungern-Sternbergs on the island of Hiiumaa, but that factory did not need any raw material from external sources. Wool from Livonia was not needed in Narva, either. The demand of the factories around Moscow, Russia, was satisfied by local sheepfarmers only to the extent of 2/3 but the Lübeck trading office there was selling wool at rather low prices. Delivery of wool to Inner Russia would have posed transportation difficulties: there were no railways yet. A local cloth industry was needed urgently.

The biggest cloth mills in Estonia were established as follows:

Narva cloth mill	1819
Kärdla cloth mill	1829
Sindi cloth mill	1834

One can get an idea of the size of the cloth mills by comparing the number of workers and the production volumes (e.g. in 1900):²²

	Number of workers	Production (in thous. rubles)
Narva	1296	2228
Sindi	1098	1236
Kärdla	660	7

‘In 1834, a plot of land named Axelmühle on the right bank of the Narva river was bought by Paul Momma, who used the land for building a cloth mill, which was equipped with eight spinning machines. The number of workers, initially 100, soon increased to 400. The factory supplied broadcloth to Russia and Bulgaria. During the First World War, the factory was required by the government to stop producing fine-grade broadcloth uniforms for the military and officials, and reorient itself to making coarse

kleidiriide valmistamisele ning kaitsevæe ja mitmete ametkondade vormiriidega varustamisele. Ajal, kus Kreenholm koduraha kasutas, Narva Kalevivabrik seda ei vajanud. Aga sõjaloos, kus vahetusraha puudus teravaks oli läinud, mõeldi sellele ka siin. Paberist rahaboone on Kalevivabrik välja andnud kahel korral. Esimest korda leidis nende väljaandmine aset I maailmasõja ajal okupatsioonivõimude loal. Alul ühekopikalised, hiljem ka 2- ja 3-kopikalised. 1919. aastal laskis Kalevivabrik välja uue seeria koduraha (3-, 5-, 10- ja 20-margased). Rahamärgid olid mõeldud selleks, et oleks võimalik töölistele korralik palgamaksmine ilma lisakuludeta, sest vahetalitajad nõudsid ju suurte rahade ümbervahetamise eest algul 1%, hiljem aga kuni 5%. Mõnikord polnud aga sarnasegi vahetuse eest võimalik peenraha nõutaval hulgal muretseda. Tööliste poolt tehti vabrikualitsusele korduvalt etteheiteid, nagu oleks selle omaraha operatsiooni sihiks saada vabriku poe kaudu suuremaid sissetulekuid, kuna vabriku kauplus oli nende abil asetatud eesõigustatud seisukorda. Sel nurinal näib aga puuduvat alus, kuna Kalevivabriku koduraha võeti heal meelel vastu ka Narva turul ja linna kauplusteski.²³

„3. märtsil 1919 pöördus Narva Kalevivabriku valitsus linna komandandi kapten Eduard Freudensteini poole palvega saada luba boone väljastada, sest keskmise suurusega rahatähti (1–50 margalisi) polnud peaaegu üldse käibel. Boonid olid mõeldud ainult palga maksmiseks ja pidid käibima vabrikusiselt. Nende vastuvõttu ei kavatsenud teha kohustuslikuks. Hiljemalt 15. maiks lubati boonid raha vastu ümber vahetada. Komandandi loal tellitigi 13. märtsil 1919 A. Grigorjevi pärijate trükikojast boone kokku 105 000 marga väärtuses. Hoolimata vabrikualitsuse kinnitusest käibisid boonid vabrikus, peamiselt sealsetes toidupoes, veel septembris 1919.“²⁴

Nagu selgub kirjavahetusest Eesti Vabariigi rahandusministri poolt korraldatud uurimise teemal (kirjavahetust alustati 09.10.1919 ja lõpetati 14.07.1922), viitas kalevivabriku juhatus Narva linna komandandi loale, mis küll aga tõendamist ei leidnud. Oli ainult vabriku ärakiri komandandile 03.03.1919.

Uurimise sisuks oli ilmselt likvideerida ettevõtete poolt maksevahendite emiteerimine. Analoogsed probleemid olid Sindi kalevivabriku ja Narva linavabriku. Kreenholmi manufaktuuri ja Kunda tsemendivabriku probleemid ei olnud.

broadcloth for soldiers. The factory was situated in Narva while the wholesale business and warehouse were in Tallinn. During the global economic crisis, the import of attractively priced fabrics to Estonia began from rich and old western European countries with large textile industries. Thanks to import restrictions, the factory managed to stay in business. It concentrated on fashion goods, such as the production of textiles for dresses, and on the supply of uniforms for the army and various authorities. At the time when Kreenholm mill was using local notes, Narva cloth mill had no need to do it. However, in the wartime situation, when the shortage of cash had become acute, that option was also contemplated by Narva cloth mill. It has issued paper vouchers as substitute for money twice in history. The first time was during the First World War, with permission from the occupation authorities. The denominations were 1 kopek initially, and also 2 and 3 kopeks later. In 1919, the cloth mill issued a new series of local notes (in denominations of 3, 5, 10 and 20 marks). The notes were intended for the remuneration of workers without extra expenses, since intermediaries were charging a fee of 1% initially and up to 5% later for exchanging large sums of money. Sometimes, however, it was not possible to obtain the required amount of cash even for such fees. The factory administration was repeatedly accused by the workers of introducing the factory's own money for the purpose of receiving larger income from the factory shop, since the latter was placed in an advantaged position as a result. However, such claims seem to have been unfounded, as the local notes of the cloth mill were readily accepted at the market and in the shops of the city of Narva.²³

On 3 March 1919, the administration of Narva cloth mill turned to captain Eduard Freudenstein, the commandant of the city, for permission to issue vouchers, since there were almost no banknotes of medium denominations (1 to 50 marks) in circulation. The vouchers were intended for remuneration only and were to be in circulation only within the factory. Acceptance of the vouchers was not intended to be mandatory. It was promised that the vouchers would be exchanged for money by 15 May. On 13 March 1919, an order for vouchers, totalling 105,000 marks in face value was placed with the print shop of A. Grigorjev's heirs with permission from the commandant. Despite the factory administration's promise, the vouchers were still in circulation in the factory, particularly its grocery shop, in September 1919.²⁴

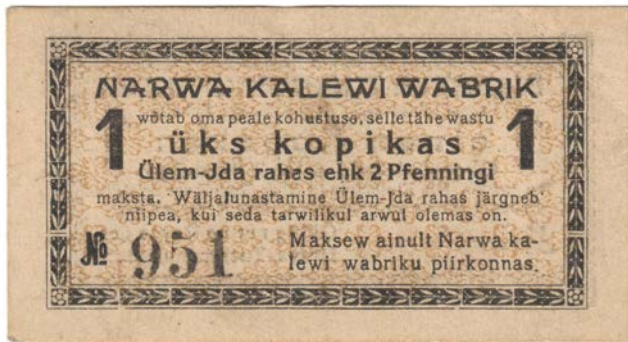
23 G. Matto, „Narva suurvabrikute koduraha“, Narva, 1935

24 I. Leimus, M. Kiudsoo, G. Haljak, „Sestertsist sendini. 2000 aastat raha Eestis“, AS Äripäev, 2018

Millega uurimine lõppes, ei ole täpselt teada, kuid on näha, et rahaministri resolutsiooni põhjal anti Eesti Vabariigi prokurörile 02.12.1919 käsk anda asjale seaduslik käik.²⁵

As can be seen from the correspondence on an investigation initiated by the Estonian minister of finance (the correspondence started on 9 October 1919 and ended on 14 July 1922), the administration of the cloth mill referred to a permission from the commandant of Narva, for which there was, however, no evidence. There was only a copy of the letter sent by the factory to the commandant on 3 March 1919.

In essence, the investigation was apparently aimed at preventing enterprises from issuing means of payment. There were similar problems with Sindi cloth mill and Narva flax factory. However, there were no such problems with Kreenholm Manufacturing Company and Kunda cement factory. It is not known how the investigation ended but it can be seen that on the basis of a resolution by the minister of finance, the public prosecutor of the Republic of Estonia was given an order on 2 December 1919 to initiate judicial proceedings.²⁵

TK 71 Narva kalevivabrik (Tuchfabrik / cloth mill), 1 kop, 1918, kollane kaitsevõrk (yellow guilloche), paber (paper)

TK 72 Narva kalevivabrik (Tuchfabrik / cloth mill), 1 kop, 1918, roosa, kaitsevõrk (pink guilloche), paber (paper)

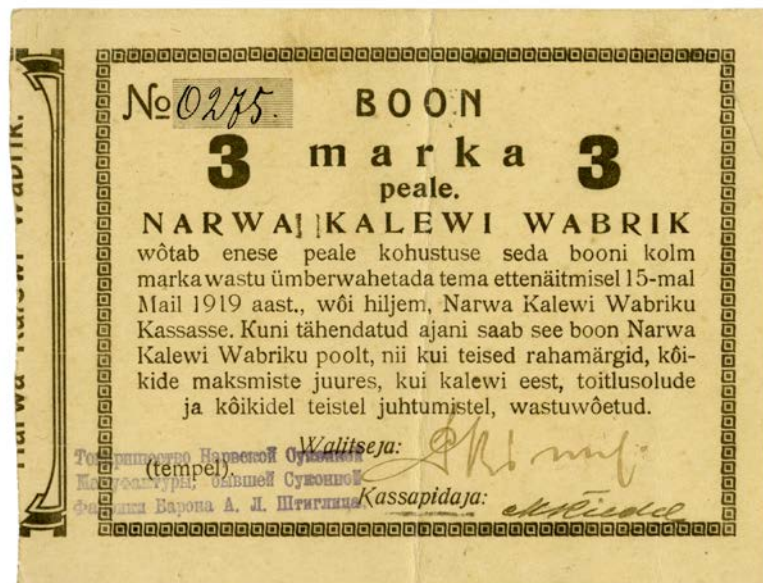
²⁵ Rahaministeeriumi Riigikassa laenujaoskonna kirjavahetus eraettevõtetele nende poolt välja lastavate kohalike maksevahendite asjus, ERA.74.1.2380

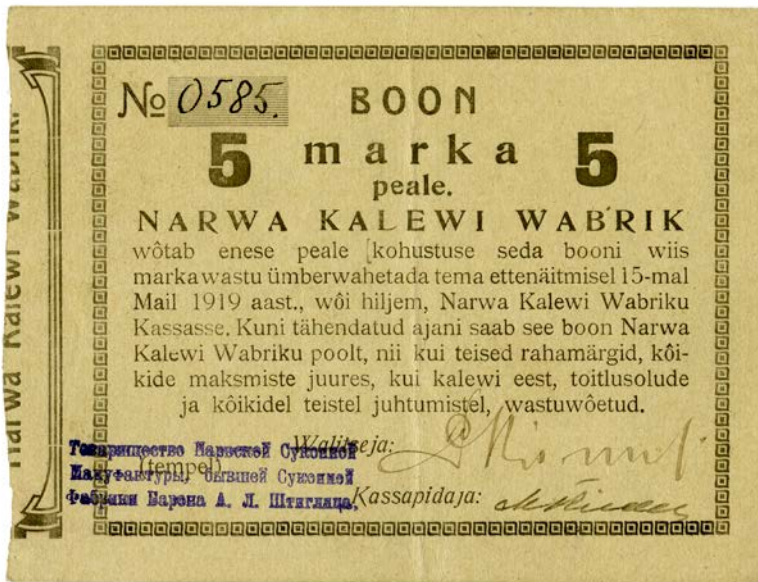
TK 73 Narwa kalevivabrik (Tuchfabrik / cloth mill), 2 kop, 1918, paber (paper)

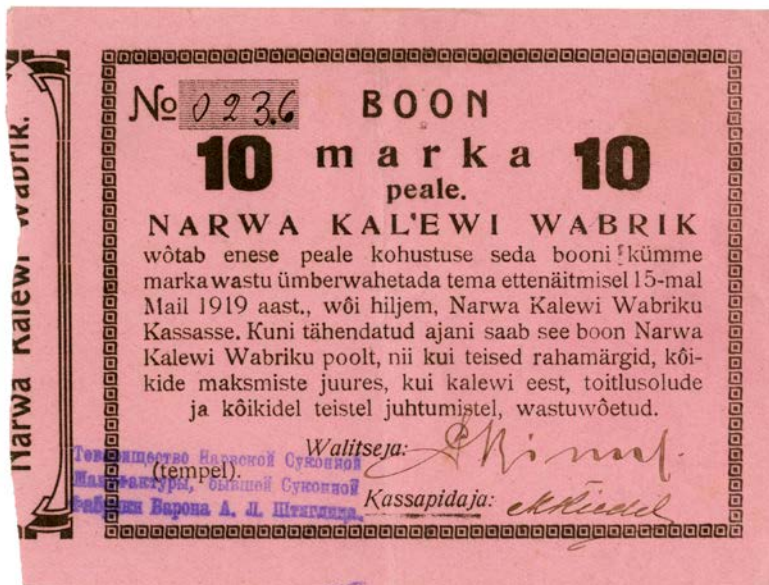
TK 74 Narwa kalevivabrik (Tuchfabrik / cloth mill), 3 kop, 1918, paber (paper)

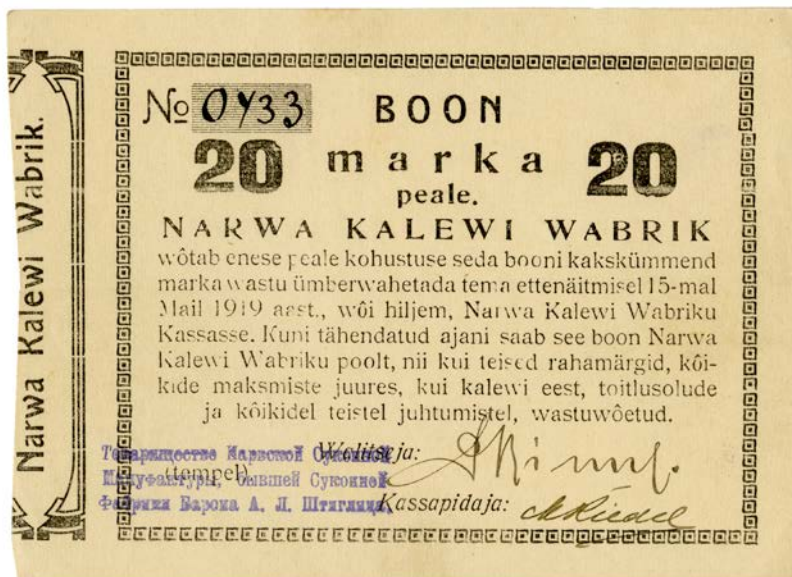
TK 75 Narwa kalevivabrik (Tuchfabrik / cloth mill), 3 marka, 1919, paber (paper)

TK 76 Narwa kalevivabrik (Tuchfabrik / cloth mill), 5 marka, 1919, paber (paper)

TK 77 Narwa kalevivabrik (Tuchfabrik / cloth mill), 10 marka, 1919, paber (paper)

TK 78 Narwa kalevivabrik (Tuchfabrik / cloth mill), 20 marka, 1919, paber (paper)

KREENHOLMI MANUFAKTUUR KRÄNHOLM MANUFAKTUR

„Narva Kreenholm asutati 1857. aastal. Manufaktuur oli 19. sajandi teisel poolel kõige kaasaegsem tööstusettevõtte Venemaa keisririigis ning mitu aastakümnet suurim tekstiilivabrik. Vabriku töö oli ülesehitatud masstootmise põhimõttel ning selle alusel kasvatati ja arendati tootmist. Esimese maailmasõja alguseks oli manufaktuuri põhikapital kasvanud 2 miljonilt 12 miljoni hõberublani ning ettevõtte vara hinnati 25 miljoni rublani. Seega oli Kreenholmi Manufaktuurist saanud maailma suurim tekstiiliettevõtte. Ettevõtte asutamisest kuni oma surmani oli Ludwig Knoop manufaktuuri valitsuse juhataja (37 aasta jooksul).“²⁶

„Vabrikust kujunes aja jooksul omaette linn, mis oli ühtlasi ka omaette majanduslik tervik. Inimesele, kes oli selle ettevõttega seotud, püüdis vabrik pakuda kõik igapäevases elus tarvis mineva. Nendest igapäevase elu tarvetest osutus leib kõige olulisemaks ja tähtsamaks. Kreenholmil oli oma leivamaja, kus küpsetati tervele vabriku rahvale leiba. Perekond võis saada kuus igale täiskasvanule 13,11 kilo (= 32 naela) ja lapsele 6,55 kilo (16 naela) leiba ja kuna tööliste arv küündis 10.000, siis pole ka ime, et näiteks 1896. aastal küpsetati leiba 2550 tonni. Normileiva võtsid aga töölised alati välja, sest kui ära ei jõutud süüa, siis võis ülejäänud osa ära müüa ja selle läbi teenida. See oli võimalik eriti neil töölisil kel suur pere. Asi läks niikaugemale, et leivaküpsetamise- ja väljaandmise päevad Kreenholmis teataval määral leivalaadaks kujunesid. Väljaantav leib oli 3 liiki: must leib, magushapu ja valge leib (sai). /.../ Vastavalt küpsetatud leibadele olid ka leivarahad kolmesugused: 8 naela mustaleiva, 4 naela püütilleiva või 2 naela saia ostmiseks.“²⁷

„Töölistele välja andes märgiti need leivarahad kontoris perforeeritud kuupäevaga, kõik tagasitulnud rahad hävitati. Kuna pabermarkadega tuli ette sekeldusi (võltsiti, esitati liialt määrduuid ja rebitud jne.), siis võeti nad käibelt ära ja telliti välismaalt metallist leivarahad. Need olid kõik ühesuurused (läbimõõt 26 mm), kõigil oli ülemises ääres auk niidile või traadile ajamiseks. Taga oli kõigil ühesugune kiri, esikülj aga erinev.“²⁸

G. Matto kirjutatu kommentaariks lisaksin, et ei minul ega ka minu tuttavatel kolleksionääridel ja uurijatel ei ole õnnestunud näha paberist leivarahasid

KREENHOLM MANUFACTURING COMPANY

‘Kreenholm mill in Narva was established in 1857. In the second half of the 19th century, that mill was the most modern industrial enterprise in the Russian Empire and the largest textile factory for several decades. The work of the factory was based on the principle of mass production, and the manufacture was increased and developed on that basis. By the beginning of the First World War, the fixed capital of the manufacturing company had increased from 2 million to 12 million silver rubles, and the assets of the enterprise were estimated to amount to 25 million rubles. Thus, Kreenholm Manufacturing Company had become the biggest textile company in the world. The management of the manufacturing company was headed by Ludwig Knoop for 37 years, from the establishment of the company until his death.’²⁶

‘Over time, the factory evolved into a distinct city and, at the same time, an economic whole in its own right. It tried to offer everything needed in the daily life of those connected with the enterprise. The most important of the daily needs was bread. Kreenholm had its own bakery, where bread was made for the entire factory. A family could receive 32 pounds (13.11 kg) of bread per adult and 16 pounds (6.55 kg) per child monthly, and since there were 10 thousand workers, it is not surprising that in 1896, for example, the production of bread amounted to 2550 tonnes. The workers would always claim their share of bread because even if they could not eat all of it, they could benefit from selling the rest. That was possible in particular for workers with a big family. The days of baking and distributing bread even developed into a kind of bread fair in Kreenholm. There were three types of bread available: dark bread, sweet-and-sour bread and white bread. [...] Accordingly, there were three types of bread vouchers, denominated for buying 8 pounds of dark bread, 4 pounds of flour bread or 2 pounds of white bread, respectively.’²⁷

‘When bread was handed out to the workers, the returning bread vouchers were perforated with the date and later destroyed. Since there were incidents with paper vouchers (counterfeit, soiled or damaged vouchers), they were removed from circulation and replaced with bread tokens made of metal. These were all of the same size (26 mm in diameter) and had a hole in the upper part for threading. All tokens had the same text on the reverse but the obverses were different.’²⁸

26 I. Sloboda, „Ludwig Johann Knoop – Vene ja Eesti Rockefeller“, SA Narva Muuseum, toimetised nr 18, 2017

27 G. Matto, „Narva suurvabrikute koduraha“, Narva, 1935

28 G. Matto, „Eesti kodurahad“, Tartu, 1962

ega ka kuulda nende olemasolust. Nende olemasolu ainukeseks käegakatsutavaks tõenduseks on Narva Muuseumis olev klišee 8-naelase musta leiva raha trükkimiseks (TK 84) ning G. Matto raamatus „Eesti kodurahad“ (Tartu, 1962) toodud tõmmised originaalklišeedelt (TK 79 kuni TK 83).

„Kreenholmi rahad olid käibel 1892 kuni 1918.“²⁹

Narva Kreenholmi mündikoduraha,
8 naela musta leiba, avers ja revers

Local coins of Kreenholm Manufacturing Company in Narva:
8 pounds of dark bread, obverse and reverse,
from the collection of Tõnu Karu

As a comment on what has been written by G. Matto, I would add that neither I nor the collectors and researchers whom I know have ever seen or heard anything about the paper bread vouchers. The only tangible evidence of the fact that they existed is a printing block for vouchers denominated for buying 8 pounds of dark bread, in Narva Museum (TK 84), and prints from the original blocks in G. Matto, Eesti kodurahad, Tartu, 1962 (TK 79 – TK 83).

‘The local notes of Kreenholm were in circulation from 1892 to 1918.’²⁹

TK 79 Narva Kreenholmi manufaktuur
(Kränholm Manufaktur / Kreenholm manufactory),
2 naela valget leiba (2 pounds of white bread), paber (paper)

TK 80 Narva Kreenholmi manufaktuur
(Kränholm Manufaktur / Kreenholm manufactory),
4 naela magushaput leiba (4 pounds of sweet-and-sour bread),
paber (paper)

TK 81 Narva Kreenholmi manufaktuur
(Kränholm Manufaktur / Kreenholm manufactory), 8 naela rukkileiba
(8 pounds of rye bread), ületrükkiga (overprinted), paber (paper)

TK 83 Narva Kreenholmi manufaktuur (Kränholm Manufaktur /
Kreenholm manufactory), 8 naela rukkileiba (8 pounds of rye bread),
2. väljaanne (second issue), paber (paper)

²⁹ H. Ross, „Eesti kodurahad, täiendused“, Väike-Viru, 2006

TK 84 Narva Kreenholmi manufaktuur (Kränholm Manufaktur / Kreenholm manufactory)
8 naela rukkileiba (8 pounds of rye bread), 2. väljaanne (second issue), klišee (print block), vask (copper)

LINAVABRIK / FLACHSSPINNEREI

Kunstimetseen ja suurettevõtja parun Alexander von Stieglitz (1814–1884) asutas 15.04.1851 Narva jõe paremkaldale, kalevivabriku kõrvale, mis oli tema valduses juba 1845. aastast, Narva linaketramis- ja kudumisvabriku (manufaktuuri). Hooned valmisid 1855. aastal. Alates 1880. aastast sai vabrik nimeks OÜ Narva Linaketramise Manufaktuur. Algul valmistati purjeriiet, 1882. aastast džuuatriiet. 1891. a ostis osaühing Peterburis Milleri presendivabriku, millest sai Narva linaketrusvabriku filiaal.

Fragment linavabriku aktsiast, 250 rbl, 1900. a, St Peterburg
A fragment of a share of the flax factory, 250 rubles, the year 1900,
St. Petersburg, from the collection of Tõnu Karu

1933. aastal toodeti 147 tonni lõnga ja niiti, 339 tonni linast riidet (present- ja purjeriie), kergemat pesu ja riideid, 1664 tonni džuuatriiet ja 304 000 džuuudist kotti. 1930. aastate keskel läks 70% toodangust välismaale. 1941. aastal natsionaliseerimise järel sai vabriku nimeks Narva Lina-Manufaktuur. Teise maailmasõja ajal oli vabriku hoonetes juutide vangilaager. Sõja lõpus vabrik hävis, ent hiljem see taastati ja töötas nime all Ivangorodi lina- ja džuudivabrik.

THE FLAX FACTORY

Narva flax-spinning and weaving manufactory was founded by Alexander von Stieglitz (1814–1884), an art patron and large-scale entrepreneur, on 15 April 1851 on the right bank of the Narva river, next to the cloth mill that had already been in his ownership since 1845. The buildings were completed in 1855. As from 1880, the factory was named OÜ Narva Linaketramise Manufaktuur. Sailcloth was produced in the factory from its beginning and jute from 1882. In 1891, the company acquired Miller's tarpaulin factory in St. Petersburg, Russia, which became a branch of Narva flax-spinning factory.

In 1933, 147 tonnes of yarn and thread, 339 tonnes of linen fabrics (tarpaulin and sailcloth), lighter linen and clothes, 1664 tonnes of jute and 304,000 jute sacks were produced. In the mid-1930s, 70% of the production was exported. In 1941, after nationalisation, the factory was renamed as Narva Lina-Manufaktuur. During the Second World War, the factory buildings were used as a prison camp for Jews. The factory was destroyed at the end of the war, but it was later rebuilt and operated under the name of Ivangorod Linen and Jute Factory. The factory buildings have been remodelled and have survived to this day. During the Soviet period, jute sacks for packaging foodstuffs were the main article of production. The enterprise is still operating. When natural packaging materials were replaced by synthetics, the production volumes dropped significantly. Today, mostly ropes, and shields for coats of arms are produced in the factory.³⁰

'The management of Narva flax factory was also plagued by cash concerns. Due to the shortage of small change, which was particularly acute in the situations of final settlement with workers and selling food in the factory shop, the company decided

Vabriku hooned on ümber ehitatud ja need on säilinud siiani. Nõukogude ajal oli peamine toodang toiduainetete pakkimiseks mõeldud džuudist kotid. Ettevõtte tegutseb ka praegu. Kui sünteetiline pakend vahetas naturaalse pakendi välja, siis toodangu maht vähenes tunduvalt. Nüüd toodetakse seal enamasti kõisi ja vapiialuseid.³⁰

„Mured seoses rahaga vaevasid ka Narva Linavabriku juhtkonda. Vahetusraha puudusel, mis andis end eriti tunda töölistele lõpparve tegemisel ja vabriku poest toidu müümisel, otsustas ühisus samuti hakata välja andma oma väärtmärke. Selleks pöördui 6. märtsil linna komandandi poole, kes andis 22. märtsil loa 102 000 marga trükkimiseks. Narva Linavabriku rahad emiteeriti juba märtsi lõpus, tellimus A. Grigorjevi pärijate trükikojale vormistati tagantjärele 3. aprillil. 1919. aasta 19. septembriks olid linavabriku boonid enamjaolt (21 264 marka) ringlustest kõrvaldatud ja hävitatud.“³¹

to start issuing its own local notes. To that end, on 6 March 1919, the factory turned to the city commandant, who gave permission on 22 March to print local notes, totalling 102,000 marks in face value. The money of Narva flax factory was issued already at the end of March, and an order to the print shop of A. Grigorjev's heirs was formalised only later, on 3 April. By 19 September 1919, vouchers of the flax factory had been, for the most part (21,264 marks) withdrawn from circulation and destroyed.³¹

TK 85 Narva linavabrik (Flachsspinnerei / flax factory), 1 mark, 1919, paber (paper)

TK 86 Narva linavabrik (Flachsspinnerei / flax factory), 3 marka, 1919, paber (paper)

³⁰ Vikipeedia

³¹ I. Leimus, M. Kiudsoo, G. Haljak, „Sestertsist sendini. 2000 aastat raha Eestis“, AS Äripäev, 2018

TK 87 Narva linavabrik (Flachsspinnerei / flax factory), 5 marka, 1919, paber (paper)

TK 88 Narva linavabrik (Flachsspinnerei / flax factory), 5 marka, 1919, blankett (unfinished), paber (paper)

TK 89 Narva linavabrik (Flachsspinnerei / flax factory), 10 marka, 1919, paber (paper)

TK 90 Narva linavabrik (Flachsspinnerei / flax factory), 20 marka, 1919, paber (paper)

TK 91 Narva linavabrik (Flachsspinnerei / flax factory), 50 marka, 1919, paber (paper)

C. THIELE

G. Matto raamatust võib lugeda:

„Nr. 73. roosakast papist koduraha, neljanurkne, nurgad tõmbiks lõigatud, m. 42×72 mm Av. Sissepressitud ornamentiga raamis keskel ovaalses ringis mingisugune selgusetu kujutis. Selle ümber 50-cop, K.-M. (Küpfér Münze). Rev. (allkiri) C, Thiele. Nr. 319. nr.74. Niisamasugune hallist papist. 20-cop./ K.-M. Rev. (allkiri) C. Thiele. Nr. 230. Märkus: See 20 kop. C. Thiele allkirjaga koduraha leidis Narva Linna muuseumis. Teda oli uurinud Narva ajalookirjutaja H. J. Hansen, asetanud Narvast pärinevate asjade hulka ja juurde kirjutanud, et see (koduraha) kuuluvat tõenäoliselt aastasse 1845. Kuna need kaks koduraha (nr. 73 ja 74) on väliselt täitsa ühesugused, siis arvestades ajaloolase H. J. Hanseni juurde kirjutust on nad siin paigutatud Narva kodurahade hulka, sest ka autori kollektsioonis leiduv 50-cop. (nr. 73) on Narvast saadud.“³²

According to G. Matto's book:

‘No. 73. Local note of pinkish cardboard, rectangular, cut corners, dimensions 42×72 mm Av. Some kind of vague image in an oval in the middle, frame debossed. Surrounded by 50cop., K.M. (Küpfér Münze). Rev. (signature) C. Thiele. No. 319. No. 74. Similar item of grey cardboard. 20cop. / K.M. Rev. (signature) C. Thiele. No. 230. Note: This 20kopek local note with the signature of C. Thiele was found in Narva City Museum. It had been studied by H. J. Hansen, a historian of Narva, who had placed it among items originating from Narva and commented that this (local note) probably dates from 1845. Since those two local notes (Nos. 73 and 74) look very similar, and given the comment written by H. J. Hansen, they have been classified here among the local notes of Narva, since the 50kopek note (No. 73) in the author's collection has also been obtained from Narva.’³²

³² G. Matto, „Eesti kodurahad“, Tartu, 1962

PAIDE / WEISSENSTEIN

KODANIKE SELTS / BÜRGERMUSSE

„Linnakodanike selts asutati 1796. a. Eestimaa Kuber-
manguvalitsuse andmeil 1825.a. Paides kohalikke
rahamärke ei olnud.“³³

Eeltoodust võib järeldada, et aastaks 1825 olid
linnakodanike seltsi rahad käibelt kõrvaldatud.

THE CITIZENS' SOCIETY

The Citizens' Society was founded in 1796. Accord-
ing to the Province Government, there were no local
notes in Paide in 1825.³³

It can be concluded from the above that by 1825,
the local notes of the Citizens' Society had been
withdrawn from circulation.

TK 95 Paide kodanike selts (Bürgermusse / citizens' society), 50 kop, 1812, papp (cardboard)

M. G. DIETZ

„10. novembril 1859 Paide foogtikohtule esitatud
avalduses taotles endine valitseja ja nüüdne kaupmees
M. G. Dietz luba vahetusmärkide valmistamiseks
1000 – 2000 hõberaha ulatuses. Rahamärgid on val-
gel paberil tema poolt allkirjastatud ja musta pitseriga
varustatud, pikergused eestikeelse tekstiga, käibel
Hoffmanni ja Silsky kauplustes Paides. Kui kaua raha
käibel oli, ei ole teada, kuid juba jaanuaris 1860 tehti
korraldus nende maksvusetuks tunnistamiseks.“³⁴

Lisaks eelnevale oli Dietzi teade kohalikus Maa
Walla Kuulutajas:

„Lina ja muu kauba ostmise juures andsin mina
tänavo peene raha puuduse pärast müüjatele sedelid,
10 kopikast senni kui 2 ja 3me rubla peale, kus mino
nimi mino oma käekirjaga allakirjutud ning pitser
alla pandud on, ja mis nemad siin Paide poodides,
kus sellepärast räägitud oli, kauba vahendamise juures
pidivad ärraandma. /.../ Kahjo hoidmise pärast saab
nüüd teada antud, et need nimetud mino käest välja
antud raha-sedelid kõige iljemalt tulewa 1860 aasta
24ma Nääri-kuu päävani peawad Silski poodides ära
antud olema. M. Dietz, Paide linnas, 23mal, Talwe-
kuu pääwal 1859. a. /Harjo ja Järwa Kreis-kohto läbi
antud kuulutada/“³⁵

‘In a petition submitted to the Paide Bailiwick Court
on 10 November 1859, M. G. Dietz, a former ma-
nager and now merchant, applied for permission
to make local notes with a total face value of 1000–
2000 silver coins. The local notes are on white paper,
signed by himself and bearing a black stamp, with
text in Estonian, and are valid in the shops of Ho-
ffmann and Silsky in the town of Paide. There is no
information on how long these local notes were in
circulation but already in January 1860, an order was
given to declare them invalid.’³⁴

The Estonian newspaper for official announce-
ments, Maa Walla Kuulutaja, published a statement of
Mr. Dietz in 1859 as follows:

‘Because of the shortage of small change in this
year, I paid the sellers of flax and other goods with
notes, ranging from 10 kopeks to 2 and 3 rubles,
which I had personally signed and stamped and
which could be used here in the shops of Paide, with
which I had made an agreement. [...] In order to
prevent any loss or damage, I am hereby giving pub-
lic notice in the Harju and Järva counties that those
notes issued by me must be redeemed in the shops
of Silsky in the town of Paide no later than on 24
December 1860. M. Dietz, on 23 November 1859.’³⁵

³³ H. Ross, „Eesti kodurahad“, Väike-Viru kirjastus, 1994

³⁴ H. Ross, „Eesti kodurahad“, Väike-Viru kirjastus, 1994

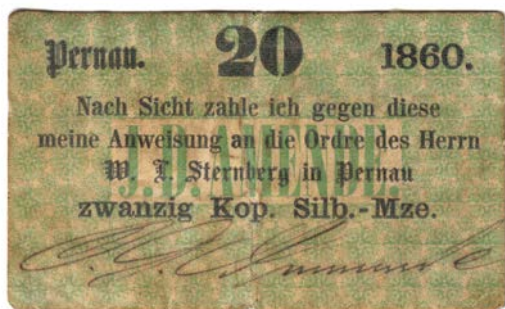
³⁵ Maa Walla Kuulutaja, nr 14, 1859

PÄRNU/PERNAU

J. D. AMMENDE

„Jakob Dietrich Amende (1811–1898) asutas 1837. a. koloniaal- ja manufaktuurikaubamaja, mis oli suurim Pärnus. Poeg Hermann (1855–?) sai omanikuks 1898. aastal, firma lõpetas tegevuse 1928. aastal.“³⁶

In 1837, Jakob Dietrich Amende (1811–1898) founded a groceries and manufactures store that was the largest of its time in Pärnu. His son Hermann (1855–?) became the owner of the store in 1898. The company wound up its activities in 1928.³⁶

TK 96 Pärnu, J. D. Ammende, 20 kop, 1860, vakstu (patterned oilcloth)

C. N. FREY

TK 97 A Pärnu, C. N. Frey, 25 kop, 1861, paber (paper)

A. GRIMM

„14. novembril 1862 teatas August Grimm, et tema 25-kopikalisi marke on võltsitud ja et tema võltse vastu ei võta:

1. Õigetel nimi tindiga kirjutatud, valedel trükitud
2. Valedel fündfundzwanzigi ja kop vahel püsti kriips
3. Tagaküljel „Pernauschen“, õigetel pikk s, valedel pisuke ümmargune s. Foto 70 on võltsingust väikese s-iga.“³⁷

‘On 14 November 1862, August Grimm announced that his 25kopek notes have been counterfeited and that he would not accept any counterfeits:

1. On genuine notes, the name is written in ink; on counterfeits, it is printed.
2. On counterfeits there is a vertical line between fündfundzwanzig and kop.
3. On the reverse, the word Pernauschen contains a long “s” on genuine notes and a small round “s” on counterfeits. Photo No. 70 is of a counterfeit, with a small “s”.’³⁷

³⁶ H. Ross, „Eesti kodurahad“, Väike-Viru kirjastus, 1994

³⁷ H. Ross, „Eesti kodurahad“, Väike-Viru kirjastus, 1994

Siinkohal on vist jutt sellest, et Grimm allkiri on trükitud, mitte käsitsi kirjutatud. Arvan, et siin toodud rahad ei ole võltsingud.

Here it was perhaps meant that Mr. Grimm's signature was printed, not handwritten. In my opinion, the notes shown here are not counterfeits.

TK 98 Pärnu, A. Grimm, 15 kop, 1860, paber (paper)

TK 99 Pärnu, A. Grimm, 20 kop, 1860, paber (paper)

TK 100 Pärnu, A. Grimm, 25 kop, 1860, paber (paper)

HEAKÕLA SELTS / EUOPHONIE / EUPHONY SOCIETY

TK 107 Pärnu heakõla selts (Euophonie / euphony society), 25 kop, 1820, papp (cardboard)

R. JACOBY

TK 109 Pärnu, R. Jacoby, 10 kop, 1861, paber (paper)

TK 111 Pärnu, R. Jacoby, 20 kop, 1861, paber (paper)

TK 112 Pärnu, R. Jacoby, 25 kop, 1861, papp (cardboard)

TK 113 Pärnu, R. Jacoby, 25 kop, 1861, paber (paper)

TK 115 Pärnu, R. Jacoby, 30 kop, 1860, vakstu (patterned oilcloth)

A. C. LAHN

TK 123 Pärnu, A. C. Lahn, 10 kop, 1861, paber (paper)

TK 124 Pärnu, A. C. Lahn, 15 kop, 1861, paber (paper)

TK 125 Pärnu, A.C. Lahn, 20 kop, 1861, paber (*paper*)

TK 126 Pärnu, A.C. Lahn, 25 kop, 1861, paber (*paper*)

LINNAKASSA / STADT CASSA / CITY TREASURY

TK 128 Pärnu linnakassa (Pernau, Stadt Cassa / *city treasury*), 1 rbl, 1819, nahk (*leather*)

TK 129 Pärnu linnakassa (Pernau, Stadt Cassa / *city treasury*), 1 rbl, 1820, nahk (*leather*)

TK 131 Pärnu linnakassa (Pernau, Stadt Cassa / city treasury)
2 rbl, 1819, nahk (leather)

TK 132 Pärnu linnakassa (Pernau, Stadt Cassa / city treasury)
2 rbl, 1820, nahk (leather)

LINNAKODANIKE SELTS BÜRGERGESELLSCHAFT

1809. aastal emiteeris Pärnu linnakodanike selts enam kui 3300 rubla eest kodurahasid, et ehitada 1813. aastal klubihoone.³⁸

THE CITIZENS' SOCIETY

In 1809, local notes totalling more than 3300 rubles in face value were issued by the Citizens' Society of Pärnu in order to build a club house in 1813.³⁸

TK 135 Pärnu linnakodanike selts (Bürgergesellschaft / citizens' society), 50 kop, 1809, nahk (leather)

M. STRAHLBERG

TK 139 Pärnu, M. Strahlberg, 25 kop, 1860, papp (cardboard)

³⁸ I. Leimus, „The Numismatic Consequences of the Napoleonic wars in Estonia“, artikkel kogumikus „Monetary boundaries in transition. A North European economic history and the Finnish war 1808–1809“, väljaandja The Museum of National Antiquities Stockholm

TK 140 Pärnu, M. Strahlberg, 30 kop, 1860, papp (cardboard)

TK 141 Pärnu, M. Strahlberg, 50 kop, 1860, papp (cardboard)

RAKVERE/WESENBERG

A. WILLBERG

TK 147 Rakvere, A. Willberg, 10 kr, 1930, paber (paper)

RÕNGU/RINGEN

KAUBATARVITAJATE ÜHISUS KONSUMVEREIN CONSUMERS' ASSOCIATION

TK 148 Rõngu kaubatarvitajate ühisus (Konsumverein Rõngu, consumers' association), 5 kop, paber (paper)

TK 149 Rõngu kaubatarvitajate ühisus (Konsumverein Rõngu, consumers' association), 50 kop, paber (paper)

TK 150 Rõngu kaubatarvitajate ühisus (Konsumverein Rõngu, consumers' association), 5 rbl, paber (paper)

SAAREMAA/ÖSEL

„Sõjaoludes 1918. aastal andis terav rahamärkide puudus end ka Saaremaal tunda. Selle likvideerimiseks otsustas Saaremaa Maakonna Nõukogu oma koosolekul 16. detsembril 1918. a. Kuressaare Eesti Seltsi majas maakonna majandusosakonna juhataja Mihkel Nepsi ettepanekul anda välja maakonna varanduse kindlustusel lühiajalisi 25-margalisi 5%-lisi võlakohustusi 500.000 suuruses summas kuni 1. jaanuarini 1920. Laen realiseeriti valdade kaudu. Kuni 15.

‘In 1918, under wartime conditions, the acute shortage of banknotes was felt also on the island of Saaremaa. To resolve this problem, the Saaremaa County Council decided at its meeting on 16 December 1918 in the house of the Kuressaare Estonian Society, on the proposal of Mihkel Neps, who was the head of the economic department of the county, to issue 5% short-term debt instruments with a face value of 25 marks for the amount of 500,000 until 1 January

veebuarini 1919 oli see vabatahtlik, 1. aprillist 1919. a. peale aga valdadele sunduslik.“³⁹

Lisaks veel järgnev:

„Neid võlakohustusi anti välja 500 000 marga väärtuses, ilma et kreisivalitsus oleks valitsuselt selleks loa saanud. Selle peale keelas valitsus nende tähikute järgneva levitamise. Juba realiseeritud tähikud lunastas riik välja. Rahvasuus kutsuti neid tähikuid majandusosakonna juhataja nime järgi Nepsi rahadeks. Nagu kreisivalitsuse kunagine juhataja T. Grünthal autorile selgitas, ei olnud need tähikud maksevahendid, nagu mõned kolleksionärid väidavad, vaid anti välja kui võlakohustused. Need tähikud trükiti H. Paap'i trükikojas Kuressaares.“⁴⁰

Lähtuvalt tõenäolisest paberipuudusest on osa võlakohustusi trükitud kasutamata „metsa veo-sedelite“.

1920. This was optional until 15 February 1919, and mandatory for the rural municipalities from 1 April 1919.³⁹

Additionally the following:

‘Those debt instruments were issued for the amount of 500,000 marks by the county government without permission from the national government. The national government reacted by banning any future distribution of those instruments. The instruments that had already been sold were redeemed by the state. Among people, those instruments were called “Neps money”, derived from the name of the head of the economic department. As was explained to A. Platbarzdis by T. Grünthal, former head of the county government, those instruments had not been means of payment, although some collectors had claimed so, but rather debt securities. The instruments were printed by H. Paap’s print shop in Kuressaare.’⁴⁰

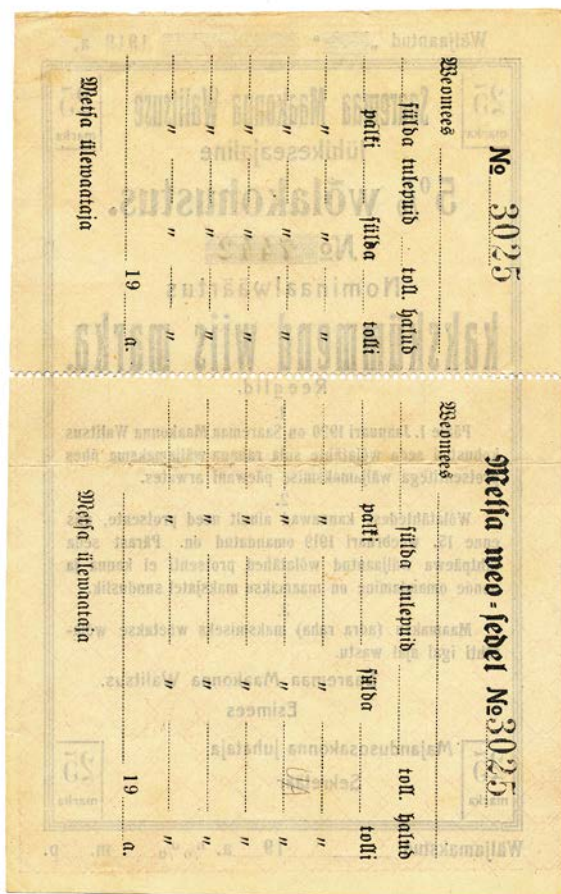
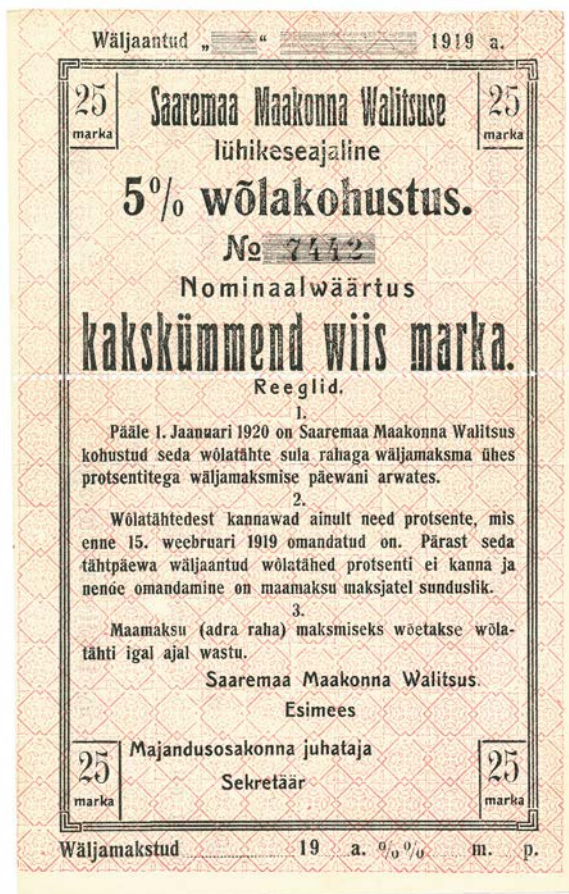
Probably due to shortage of paper, some of the debt instruments were printed on unused ‘notes of wood transport’.

TK 151 Saaremaa maakonnavalitsus (Bezirksregierung / county government)
5% debt instrument of Saare County Government, paper (paper)

³⁹ G. Matto, „Eesti kodurahad“, Tartu, 1962

⁴⁰ A. Platbarzdis, „Die Münzen und das Papiergeld Estlands, Lettlands, Litauens“, Stockholm, 1957

TK 152 Saaremaa maakonnawalitsus (Bezirksregierung / county government)
5% debt instrument of Saare County Government, metsaveo sedelil (printed on a note of wood transport), paber (paper)

SINDI / ZINTENHOF KALEVIVABRIK TUCHMANUFAKTUR

„Ettevõtte rajas Preisi riigi peakonsul Riias Johann Christoph Wöhrmann. Varem kuulus talle kalevivabrik Poolas Sieradzis. Pärast 1830. a Poola ülestõusu maksustati teistesse Venemaa piirkondadesse veetav kalev kõrgete tollidega ning paljud tekstiilitöösturid, sh Wöhrmann, otsustasid tootmise üle viia mujale. 11.03.1832 anti Venemaal välja seadus, mis lubas tekstiilivabrikantidel oma Poolas asuvad ettevõtted Vene impeeriumi teistesse piirkondadesse üle viia. 27.01.1833 kirjutas keiser Nikolai I alla korraldusele anda Sindi kroonumõis kalevimanufaktuuri asutamiseks J. C. Wöhrmannile tähtajatult rendile.

Vabriku asukoha valikul olid määravaks järgmised asjaolud:

1. Jõgi: Suhteliselt lähestikku asetsevad kõrged kaldad endise veski kohal võimaldasid kasutada odavat vee-energiat. Vesi jões oli hästi pehme, lubjavaba ning seetõttu tekstiilootmises kasutamiseks igati sobilik.

CLOTH MILL

‘The enterprise was established by Johann Christoph Wöhrmann, Consul General of Prussia in Riga. He previously owned a cloth mill in Sieradz, Poland. After the Polish uprising of 1830, heavy customs duties were established on cloth transported to other regions of the Russian Empire, and many textile manufacturers, including Wöhrmann, decided to relocate production. On 11 March 1832, a law was passed in Russia that enabled textile manufacturers to transfer their enterprises from Poland to other regions of the empire. On 27 January 1833, Emperor Nicholas I signed an order to lease Sindi crown estate to J. C. Wöhrmann for an indefinite period for the purpose of founding a cloth mill.

The following factors were decisive in choosing the location of the mill:

1. River: The relatively closely positioned high banks at the location of a former mill made it possible to use cheap water power. The water in the river was

Sindi kalevivabrik, u 1907–1917, postkaart Aime Kärneri kogust

Sindi cloth mill in about 1907–1917, a photo from the collection of Aime Kärner

2. **Savi:** Samas kõrval leidus jõe kaldas rohkesti head „rasvast“ savi, mis oli tol ajal üks tähtsamaid komponente kalevi pesemisel.
3. **Sadam:** Tööstusettevõtte edukaks eksisteerimiseks vajalik sadam asus vaid kümnekonna versta kaugusel Pärnus. Kuni Sindini oli Pärnu jõgi laevatatav.
4. **Puit:** Unustada ei tohtinud ka seda, et planeeritava vabriku ja asula ehitamiseks ja kütteks kuluv puudekogus osutus küllaltki suureks. Sindi mõisa maal del oli head tarbe- ja põlismetsa rohkesti.

Samal aastal alustati vabriku ehitamist. Sindi vabrik alustas tootmist 1834. a. 1860. a. ostis J. C. Wöhrmanni poeg Christian Heinrich kroonult kogu Sindi mõisa. Tema ajal valmisid Sindi valukoda, gaasivabrik, telliselööv, uus saeveski, õllevabrik jt abikäitised. 1913. a. oli vabrikus 12 000 värtinat ja 235 kudumismasinat, ettevõttel olid müügiesindused Peterburis, Varssavis, Harkovis ja Riias. I maailmasõja ajal sai vabrik mundrikalevi tootmisest suuri kasumeid, transportiolusid parandas 1915. a. valminud Valga–Pärnu raudtee Sindi haru. 1916. a. ületas tööliste arv vabrikus 1000 piiri. 1918. a., Saksa okupatsiooni ajal, profileerus tehas ümber tiseriliimi, äädikhape, sooda, masinaõli jms tootmisele ning toornahkade ja lina-seemnete töötlemisele. 1918. a. lõpul õnnestus kalevitootmine uuesti käivitada. 1919. a. avati puuvillase riide töötlemise osakond, tegevust jätkas nahatöölusosakond. 1927. a. avati puuvilla- ja kunstiidi riide

very soft, lime-free and therefore very suitable for textile production.

2. **Clay:** The banks of the river at that location contained copious quantities of good ‘greasy’ clay, which was one of the most important components in cloth washing.
3. **Port:** A port, needed for the successful operation of an industrial enterprise, was located only ten kilometres away in the city of Pärnu. The Pärnu river was navigable between Sindi and the sea.
4. **Wood:** It was not to be forgotten that the quantity of wood needed for building the planned factory and the surrounding village and for heating turned out to be quite large. The lands of Sindi estate were rich in good timber and virgin forest.

In the same year, the construction of the factory began. The Sindi mill started production in 1834. In 1860, Christian Heinrich Wöhrmann, son of J. C. Wöhrmann, bought the entire Sindi estate from the crown. Under his management a foundry, gas factory, brick mill, new sawmill, brewery and other ancillary facilities were completed. In 1913, there were 12,000 spindles and 235 knitting machines in the factory, and the company had sales offices in St. Petersburg, Warsaw, Harkov and Riga. During the First World War, the factory made large profits from the production of cloth for uniforms. Transportation facilities were improved by the completion in 1915 of

Vaade Sindi kalevivabrikule üle Pärnu jõe. 1935. Eesti Filmiarhiiv

A view of Sindi cloth mill across the Pärnu river in 1935. Film Archives of the National Archive

kudumise osakond, kus valmistati mööbli- ja voodiriiet, damasti, laudlinu jne. 1928. a. moodustasid Kreenholmi manufaktuur, Balti puuvilla ketramise ja kudumise vabrik, Eesti niidivabrik ja Sindi kalevivabrik kaubanduslik-tööstusliku aktsiaseltsi Kreenbalt, kes sai ainuõiguse müüa nende ettevõtete toodangut siseturul. Riigivolikogus 23.07.1940 vastu võetud pankade ja suurtööstuste natsionaliseerimise deklaratsiooni alusel natsionaliseeriti Sindi Tekstiilivabrikute Ühisus, endine Wöhrmann ja poeg. Ettevõtte jätkas tööd ka Saksa okupatsiooni ajal, 1941–1944. Toorainepuudust püüti leevendada paberit, takku ja tekstiilijäätmeid kasutades. Pärast Eesti taasiseseisvumist sattus ettevõtte raskustesse. 11.10.1993 kuulutati välja vabriku pankrot, tööd jätkati 1994. a. sügiseni. 29.11.1995 toimus RAS Sindi Tekstiilivabriku võlausaldajate koosolek, mis otsustas tekstiilivabriku pärast ostu-müügi lepingu sõlmimist Singapuri kontserniga Tolaram Group likvideerida. Osa RAS Sindi Tekstiilivabriku hooneid müüdi Saksa-Austria ühisfirmale Elastonia ja Rootsi õmblusfirmale Wigen.⁴¹

the Sindi branch of the Valga–Pärnu railway. In 1916, the number of workers in the factory exceeded 1000. In 1918, during the German occupation, the factory was reorganised for the production of carpenter's glue, acetic acid, bicarbonate of soda, machine oil, etc. and for the processing of hides and flax seeds. At the end of 1918, the factory managed to relaunch cloth production. In 1919, a department for processing cotton fabrics was opened and the leather processing department continued to operate. In 1927, a department for knitting cotton and artificial silk fabrics was opened, where furniture and lining fabrics, damask, tablecloths, etc. were produced. In 1928, a commercial and industrial public company 'Kreenbalt' was established by Kreenholm Manufacturing Company, the Baltic Cotton Spinning and Knitting Factory, the Estonian Thread Factory and Sindi cloth mill. Kreenbalt was granted the exclusive right to sell the production of those enterprises in the domestic market. The Association of Sindi Textile Factories, formerly Wöhrmann & Son, was nationalised under the Declaration on the nationalisation of banks and large enterprises, adopted on 23 July 1940 by the Chamber of Deputies of the Estonian parliament. The enterprise continued to operate during the German occupation in 1941–1944. Efforts were made to ease the raw material shortage by using paper, tow or textile waste. After Estonia regained its independence in 1991, the enterprise ran into difficulties. On

⁴¹ A. Must, „Sindi linn ja 1. detsembri nimeline vabrik 1833–1983“, Eesti Raamat, 1985

Sindi vabriku hoov 1918. a (Saksa okupatsiooni aeg, kui vabriku sisseseade oli osaliselt kastidesse pakitud äraviimiseks). Eesti Filmiarhiiv

Courtyard of the Sindi mill in 1918 (during German occupation, when the equipment of the factory was partly packed in boxes to be taken away). Film Archives of the National Archive

Koduraha

„Et maailmasõja järel valitses Eestis terav rahapudus, lasi Sindi kalevivabrik 1. detsembril 1919 välja rea kassatšekke. Need olid eestikeelsed ning väärtsuga 50 penni, 1, 3, 10, 25, 50, 100 ja 500 marka. 500-margaseid trükiti kahel korral: 1. detsembril ja 1. aprillil 1919. Kokku emiteeriti kassatšekke 830 100 marga väärtuses. Oma rahatähtede valmistamist põhjendas kalevivabriku ühisus vajadusega maksta tööliste palka ajal, mil riigi rahast on käepärast ainult suured kupüürid. Seejuures tasutud suuremate kupüüridega peamiselt neile naabrusest pärit talupoegadele, kes varustasid vabrikut puiduga. Juhtkonna väitel polevat töölisel olnud kohustatud tšekke vastu võtma, kuid need talupojad kasutanud tšekke meelsasti, kuna saanud nende eest vabriku poest kõik vajaliku. Ühtlasi olnud vabrik nõus tšekke alati riikliku raha vastu vahetama. Septembri keskpaigaks 1919 oligi liikveltkõrvaldatud 456 000 marka vabriku boone, s.o üle poole kogu emissioonist. Riigikassa Peavalitsuse ekspertid olid asjast mõnevõrra teistsugusel arvamusel. Nende andmeil olid töölisel sunnitud vabrikuvallitsuse kupüüre vastu võtma ning riigi rahaks neid, vähemalt esialgu, polevat vahetatud. Lisaks olid Sindi rahadest 25-, 50-, 100- ja 500-margased tähtjalised ning nende ettenäitajale tasuti peale märgitud summa veel 6 protsenti. Muide, vabriku poes 6-protsendiline lisa ei kehtinud. Seega oli õieti tegu võlakohustustega, mis võimaldasid saada kohalikest võlausaldajatelt

11 October 1993, the factory was declared bankrupt but it continued to operate in 1994 until the autumn. On 29 November 1995, at a meeting of creditors of the state-owned company Sindi Tekstiilivabrik (Sindi textile factory), a decision was adopted to wind up the textile factory after concluding a contract of sale with Tolaram Group from Singapore. Some of the buildings of the textile factory were sold to the German–Austrian joint venture Elastonia and the Swedish sewing company Wigen.⁴¹

Local notes

‘As there was a severe shortage of money in Estonia after the First World War, Sindi cloth mill issued a series of cash cheques on 1 February 1919. The cheques were in the Estonian language and in denominations of 50 penni, 1 mark, 3, 10, 25, 50, 100 and 500 marks. The 500-mark notes were printed twice: on 1 February and on 1 April 1919. The issued cash cheques totalled 830,100 marks. The cloth mill association justified the issue of its own money by the need to pay salaries to the workers in a time when national money was available only as banknotes of large denominations. And those large banknotes were used to pay the local peasants who supplied the factory with wood. According to the factory administration, the workers did not have an obligation to accept the cheques but the peasants would readily use the cheques as they could obtain everything they

Sindi kalevivabriku varemed. Henry Tombak (2019)

Ruins of Sindi cloth mill in 2019 by Henry Tombak

odavat krediiti. Liiatigi polnud nende väljaandmiseks mingit luba, kuigi kaubandusminister N. Kõstnerit olevat sellest teavitatud. Seetõttu oli ametnike otsus karm: tšekkidega maksmine tuleb lõpetada ja asi anda vabariigi prokurööri kätte.”⁴²

needed from the factory shop for the cheques. The factory agreed to exchange the cheques for national money at any time. By mid-September 1919, more than a half of the issue, i.e. 456,000 marks’ worth of factory vouchers had been already withdrawn from circulation. Experts of the Main Administration of the State Treasury had a somewhat different opinion on the matter. According to them, the workers were forced to accept the factory administration’s notes, which were not exchanged for national money, at least not in the beginning. Moreover, the 25, 50, 100 and 500mark notes were issued for a fixed term and the bearer was paid 6% in addition to the face value. However, the 6% bonus was not applied in the factory shop. Thus, those cheques were effectively debt securities enabling to obtain cheap credit from local creditors. Furthermore, the cheques had been issued without permission, although trade minister N. Kõstner had been informed. Therefore the resolution of the officials was harsh: any payments by means of the cheques must be stopped and the matter must be handed over to the public prosecutor.’⁴²

⁴² I. Leimus, „Eesti Vabariigi rahad 1918–1992“, Olion, 1993

TK 153 Sindi kalevivabrik (Tuchmanufaktur / cloth mill), 50 penni, numbrita (without number), 1919, paber (paper)

TK 154 Sindi kalevivabrik (Tuchmanufaktur / cloth mill), 1 mark, 1919, paber (paper)

TK 155 Sindi kalevivabrik (Tuchmanufaktur / cloth mill), 3 marka, 1919, paber (paper)

TK 156 Sindi kalevivabrik (Tuchmanufaktur / cloth mill), 10 marka, 1919, paber (paper)

TK 157 Sindi kalevivabrik (Tuchmanufaktur / cloth mill), 25 marka, 1919, paber (paper)

TK 158 Sindi kalevivabrik (Tuchmanufaktur / cloth mill), 50 marka, 1919, paber (paper)

TK 159 Sindi kalevivabrik (Tuchmanufaktur / cloth mill), 100 marka, 1919, paber (paper)

TK 160 Sindi kalevivabrik (Tuchmanufaktur / cloth mill), 500 marka, 01.02.1919, paber (paper)

TK 161 Sindi kalevivabrik (Tuchmanufaktur / cloth mill), 500 marka, 01.04.1919, paber (paper)

TALLINN / REVAL

AADLIKLUBI / ADELICHE CLUBBE / NOBILITY CLUB

TK 162 Tallinna aadliklubi (Reval, Adelige Clubbe / nobility club), 50 kop, papp (cardboard)

AKTSIAKLUBI ACTIEN HAUS

Aktsiaklubiga on tihedalt seotud Eesti teatri kujunemise lugu.

1784. a. asutas baltisakslane August von Kotzebue linnateatri Revaler Liebhaber Theater (asjaarmastajate teater).⁴³

1804. a. kavandati kutselist näitetruppi ja ka teatrihoonet Laiale tänavale (endine Nukuteater, nüüd Eesti Noorsooteater). 1807. a. muutus Revali Teatriühing ja selle komitee aktsiaettevõtteks. 1809. a. liitus teater Aadlike Klubiga. Sellest tekkis seltskonna meelelahutuslik kooskäimise koht Aktsiaklubi (Actien Haus).⁴⁴

„Aktsiate maja (aktsiaklubi) oli Tallinna Teatrimaja aktsionäride selts, kus eestvedajaks (1822–1837) krahv Carl Manteuffel. Seltsi asutamise aastal 1808 läks ringlusse seltsi rahamärke 194 000 rubla eest, mis lasti käibele politsei loal. Pandiks olid antud krundid, teatridekoratsioonid, noodi- ja raamatukogu, muusikainstrumendid jne. Märgid olid talumeeste juures hinnatud, neid vahetati vaskraha vastu teatri kontoris iga päev. Kõlbmatud rahamärgid põletati ja tehti uued. 1822. aastal päris Eestimaa Kubermangu Valitsus Tallinna politseilt aru linnas käibel olevate rahamärkide kohta, soovitades nende väljaandmist piirata ja nõuda nende tagasiostmist. Aktsiaklubi rahamärgid olid käibel aastail 1808–1844.“⁴⁵

THE STOCK CLUB

The Stock Club is closely related to the history of Estonian theatre.

In 1784, August von Kotzebue, a Baltic German, founded a city theatre called Revaler Liebhaber Theater ('amateur theatre of Tallinn' in German).⁴³

In 1804, a professional play troupe and a theatre house on Lai street were planned (formerly Nukuteater, now Eesti Noorsooteater). In 1807, the Reval Theatre Society and its committee were transformed into a public company. In 1809, the theatre was united with the Nobility Club. That resulted in a social place of entertainment called Actien-Haus ('Stock Club').⁴⁴

Actien-Haus was a society of the shareholders of the Tallinn Theatre House, led (in 1822–1837) by Count Carl Manteuffel. When the society was founded in 1808, a local notes issue amounting to 194,000 roubles was released into circulation with permission from the police. This was secured against plots of land, theatre decorations, sheet music collection and library, musical instruments, etc. The notes were appreciated by farmers and exchanged for copper coins in the office of the theatre every day. Unusable notes were burned and replaced with new ones. In 1822, the Estonian Province Government requested information from the Tallinn Police about the local notes in circulation in the city, and gave a recommendation to restrict the issue of such notes and demand that they be redeemed. The local notes of Actien-Haus were in circulation in 1808–1844.⁴⁵

⁴³ J. Rähesoo, „Eesti teater I“, ülevaate teos. Eesti Teatriliit, 2011

⁴⁴ C. L. Gottzmann, P. Hörner, „Lexikon der deutschsprachigen Literatur des Baltikums und St. Petersburgs. – vom Mittelalter bis zur Gegenwart“, Berlin, New York, 2007

⁴⁵ H. Ross, „Eesti kodurahad“, Väike-Viru kirjastus, 1994

TK 163 Tallinna aktsiaklubi (Reval, Actien Haus / stock club), 20 kop, papp (cardboard)

TK 164 Tallinna aktsiaklubi (Reval, Actien Haus / stock club), 50 kop, papp (cardboard)

TK 165 Tallinna aktsiaklubi (Reval, Actien Haus / stock club), 50 kop, papp (cardboard)

TK 166 Tallinna aktsiaklubi (Reval, Actien Haus / stock club), 50 kop, papp (cardboard)

BOONIÜHING / BONS-VEREIN

„1860. aastatel oli Eesti- ja Liivimaal tegu majandusbuumiga. Selle põhjuseks oli Venemaal 1861. aastal läbi viidud talurahva pärisorjusest vabastamine, aga ka talude pärisseostmine, sellega kaasnenud mõisamaade müük, linnade kasv, tööstuse areng jms. Märtsi- ja septembritärminite ajal (1.–15. märtsini ja 1.–15. septembrini toimunud kohtumised, kus tehti suuremahulisi tehinguid) tekkis suur puudus käibevahenditest. Seoses paberraha nn. krediidirublade kursilangusega (1865. aastal moodustas vaevalt 4/5 hõberubla väärtusest) otsustasid Tallinna suured kaupamajad 13. veebruaril 1865 hakata arvelduste hõlbustamiseks välja andma ajutisi boone. Boonid pidid kandma järgmist teavet: Kaupa 100 hõberubla eest / 10. märtsini maksame me esitamisel selle booni ettenäitajale härra kontoris sada rubla hõbedas. Tallinn, 1. märtsil 1865

Boonid tagati väärtpaberitega, mis olid noteeritud Peterburi börsil, millele tuli liita 10%. Boone tunnistas ka Eestimaa Aadli Krediidikassa, lubades neid vastu võtta võrdselt sularahaga. Booniühingu hääbumisele aitasid kaasa majanduslik tagasilöökk seoses 1877.–1878. aastal toimunud Vene-Türgi sõjaga, millele järgnes Volgamaa ikaldus ja 1880. aastate majanduskriis. Oma tegevuse näib booniühing olevat lõpetanud aastal 1880. Selle aasta 28. augustil olid igatahes kõik kuni märtsini 1878. a. emiteeritud boonid põletatud.“⁴⁶

(THE VOUCHER ASSOCIATION)

‘The 1860s marked an economic boom in Estonia and Livonia. This was because of the liberation of the peasantry from serfdom within the entire Russia in 1861 and also because of the newly started acquisition of farms by the peasants, the related sale of estate lands, the growth of cities, industrial development, etc. During extensive meetings in March (1–15 March) and September (1–15 September), where large-scale transactions were concluded, there was a remarkable shortage of cash. Against the background of the dropping exchange rate of paper money or the so-called credit rubles (in 1865, the value of a credit ruble was barely 4/5 of that of a silver ruble), a number of big department stores in Tallinn decided to start issuing temporary vouchers in order to facilitate settlements. The vouchers were intended to contain the following text:

Goods for 100 silver rubles / 10 March we shall pay the bearer of this voucher, Mr. ..., in the office / one hundred rubles in silver / Tallinn, 1 March 1865

The vouchers were backed by securities listed on St. Petersburg Stock Exchange, and 10% was to be added to their face value. The vouchers were also recognised by the Estonian Nobles’ Credit Society, which promised to accept them equivalently with cash. A contributing factor in the disappearance of the Voucher Association was the economic setback caused by the Russo–Turkish War of 1877–1878, followed by crop failures in the Volga region of the

TK 168 Tallinna booniühing (Bons-Verein / voucher association), 100 hõberubla (100 rubles in silver), 1865, paber (paper)

⁴⁶ I. Leimus, „Tallinna kaupmeeste koduraha 19. sajandi teisel poolel“, artikkel väljaandes „Vana Tallinn“, 30 (34), Printon, 2020

empire and the economic crisis of the 1880s. The Voucher Association seems to have wound up its activities in 1880. In any event, on 28 August of that year, all vouchers issued until March 1878 had been burned.⁴⁶

KANUTI GILD / ST. CANUTI GILDE

„Kanuti gildi klubi asutati 1802. aastal Tallinnas, aadressil Pikk tn. 20.

Kanuti gild laskis kuberner Wrangelli loal 1799. aastal oma rahamärke käibeleva 6000 rubla ulatuses, vääringutes 25 ja 50 kopikat ning 1 rubla. Need osteti tagasi 1806. a. ja põletati. Uuesti lasti välja 25-kopikaline, mida 1811. a. osteti tagasi 5500 rubla eest ja mis põletati. 1822. a. oli neid käibel veel 500 rubla väärtuses. 1812. a. anti raha välja 8000 rubla eest ja 1817. a. 2300 rubla eest. Neid osteti tagasi 1819. a. lõpuni 6500 rubla väärtuses, käibeleva jäi veel 4300 rubla eest. 1820. a. lasti marke käibeleva kahel korral, à 10 000 rubla eest. Pandiks oli antud võlgade vaba Kanuti gildi maja. 1822. a. oli marke käibel 26 300 rubla eest, 1825. a. 24 171 rubla eest. 1826. a. alustati väljaostu vastavalt Kubermanguvalitsuse korraldusele. 1829. a. põletati marke 2556 rubla eest, käibeleva jäi veel 15 100 rubla väärtuses. 1831. a. jäi marke veel käibeleva 9494 rubla väärtuses. Seega olid siis Kanuti gildi rahamargid käibel 1799. aastast alates, kuid ei ole teada, kui kaua need veel pärast 1831. aastat liikvel olid.“⁴⁷

THE CANUTE GUILD

‘The Canute Guild Club was founded in 1802 in Tallinn, at the address Pikk 20.

In 1799, the Canute Guild issued its own local notes in denominations of 25 and 50 kopeks and 1 ruble, totalling 6000 rubles, with the permission of governor Wrangell. The notes were redeemed in 1806 and burned. Then, 25kopek notes were issued, which were redeemed in 1811 for 5500 rubles and burned. 500 rubles’ worth of those notes were still in circulation in 1822. In 1812, local notes were issued for 8000 rubles and in 1817 for 2300 rubles. Those were redeemed until the end of 1819 for 6500 rubles, while 4300 rubles’ worth remained in circulation. In 1820 there were two issues of notes, each for 10,000 rubles. The notes were secured against the Canute Guild building, which was free of any other debts. The value of those notes in circulation totalled 26,300 rubles in 1822 and 24,171 rubles in 1825. Redemption was started in 1826 according to an order given by the Province Government. In 1829, there were local notes burned for 2556 rubles and still in circulation for 15,100 rubles. In 1831, the notes still in circulation amounted to 9494 rubles. Thus, the local notes of the Canute Guild were in circulation as from 1799, but it is not known how long they still circulated after 1831.⁴⁷

TK 174 Tallinna Kanuti gild (Reval, Canute Guild / St. Canute guild), 1808, 25 kop, papp (cardboard)

47 H. Ross, „Eesti kodurahad“, Väike-Viru kirjastus, 1994

TK 175 Tallinna Kanuti gild (Reval, Canuti Gild / Canute guild), 25 kop, (25 kopek payable in copper coins), 19. saj algus (early 19th cent.), papp (cardboard)

KAUPMEESKOND KAUFMANNSCHAFT

Krimmi sõjast põhjustatud vahetusraha nappus sünnitas Eestis uue kodurahade laine. Tallinnas väljastati neid aastail 1859–1865. Kubermanguvalitsuse loal oli maksutähtede emitendiks nüüd sinne kaupmeeskond, kuna eraisikutel seda teha ei lubatud. Põhimõtteliselt oli tegu pigem personaalsel usaldusel põhinevate võlakohustustega, mis lunastati sularaha vastu Carl Eberhard Riesenkampffi äris Pikal tänaval. Nende nimiväärtused ulatusid kümnest kuni 25 hõbekopikani. Emissiooni koguväärtus pole teada, kuid juba 1860. aastal oli kaupmeeskonna raha Tallinnas käibel ligi 14 000 rubla eest. Need maksutähed tuli Eestimaa kubermanguvalitsuse korralduse kohaselt ringlusest kõrvaldada 1868. aasta lõpuks. Vahetusraha puuduse tõttu emiteerisid kaupmehed alates 1859. aastast sarnaseid väärtmärke ka Liivimaa kubermangu linnades. Kuid need lunastati välja juba 1863. aastal.⁴⁸

MERCHANTRY

Another wave of local notes in Estonia was prompted by the shortage of change caused by the Crimean War. In Tallinn, they were issued between 1859–1865. With permission from the province government, the local notes were now issued by the local merchantry, as private individuals were not permitted to do so. In principle, these were rather debt securities based on personal trust and exchanged for cash in Carl Eberhard Riesenkampff's shop on Pikk Street. Their face values ranged from 10 to 25 silver kopeks. The total amount issued is not known but already in 1860, there were 14,000 rubles' worth of merchantry notes in circulation in Tallinn. The province government required those tokens to be removed from circulation by the end of 1868. Due to the lack of small change, similar local notes were also issued from 1859 onwards by merchants in cities of the Livonian province. Those were redeemed already in 1863.⁴⁸

E. EICHENTHAL

TK 184 Tallinn, E. Eichenthali margiäri, 3 marka, 1921, paber (paper)

⁴⁸ I. Leimus, „Tallinna kaupmeeste koduraha 19. sajandi teisel poolel“, artikkel väljaandes „Vana Tallinn, 30 (34)“, Printon, 2020

TK 187 Tallinna kaupmeeskond (Reval, Kaufmannschaft / merchantry),
10 kop, 1859, papp (cardboard)

TK 188 Tallinna kaupmeeskond (Reval, Kaufmannschaft / merchantry),
10 kop, 1861, papp (cardboard)

TK 189 Tallinna kaupmeeskond (Reval, Kaufmannschaft / merchantry),
10 kop, 1865, papp (cardboard)

TK 191 Tallinna kaupmeeskond (Reval, Kaufmannschaft / merchantry),
15 kop, 1859, papp (cardboard)

TK 192 Tallinna kaupmeeskond (Reval, Kaufmannschaft / merchantry),
15 kop, 1865, papp (cardboard)

TK 194 Tallinna kaupmeeskond (Reval, Kaufmannschaft / merchantry),
20 kop, 1859, papp (cardboard)

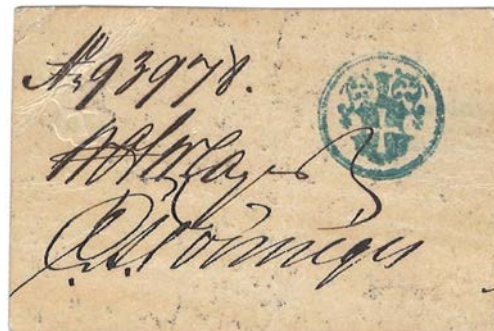
TK 195 Tallinna kaupmeeskond (Reval, Kaufmannschaft / merchantry),
20 kop, 1861, papp (cardboard)

TK 196 Tallinna kaupmeeskond (Reval, Kaufmannschaft / merchantry),
20 kop, 1862, papp (cardboard)

TK 197 Tallinna kaupmeeskond (Reval, Kaufmannschaft / merchantry),
20 kop, 1865, papp (cardboard)

TK 199 Tallinna kaupmeeskond (Reval, Kaufmannschaft / merchantry),
25 kop, 1859, papp (cardboard)

TK 200 Tallinna kaupmeeskond (Reval, Kaufmannschaft / merchantry),
25 kop, 1861, papp (cardboard)

TK 201 Tallinna kaupmeeskond (Reval, Kaufmannschaft / merchantry),
25 kop, 1865, papp (cardboard)

LINNAKASSA
STADT CASSA
CITY TREASURY

TK 203 A Tallinna linnakassa (Reval, Stadt Cassa / city treasury)
50 kop, 19. saj algus (early 19th cent.), klišee (print block), messing (brass)

TK 203 Tallinna linnakassa (Reval, Stadt Cassa / city treasury), 50 kop, 1817, papp (cardboard)

TK 204 Tallinna linnakassa (Reval, Stadt Cassa / city treasury), 50 kop, 1817, nahk (leather)

TK 208 A Tallinna linnakassa (Reval, Stadt Cassa / city treasury)
1 rbl, 19. saj algus (early 19th cent.), klišee (print block), messing (brass)

TK 209 Tallinna linnakassa (Reval, Stadt Cassa / city treasury), 1 rbl, nahk (leather)

PUHKUSE SELTS / ERHOLUNG

„Puhkuse seltsi rahad olid käibel ajavahemikul 1794 kuni 1831, aga teadmata on nende väljalaske algus ja käibeloleku lõpu aeg.“⁴⁹

„Teadu on aga näiteks, et 1813. aastal sai Puhkuse selts loa välja anda koduraha 1000 rubla ulatuses uue tantsusaali ehituse toetuseks.“⁵⁰

THE RECREATION SOCIETY

“The notes of the Recreation Society were in circulation between 1794–1831. It is not known, though, when they were first issued and when they were withdrawn from circulation.”⁴⁹

However, it is known, for example, that in 1813 the Recreation Society obtained permission to issue local notes amounting to 1000 rubles to support the construction of a new dance hall.⁵⁰

TK 220 Tallinna puhkuse selts (Reval, Erholung / recreation society), 10 kop, 1807, papp (cardboard)

⁴⁹ H. Ross, „Eesti kodurahad“, Väike-Viru kirjastus, 1994

⁵⁰ I. Leimus, „The Numismatic Consequences of the Napoleonic wars in Estonia“, artikkel kogumikus „Monetary boundaries in transition. A North European economic history and the Finnish war 1808-1809“, väljaandja The Museum of National Antiquities Stockholm

TK 223 Tallinna puhkuse selts (Reval, Erholung / recreation society)
50 kop, 18. saj lõpp (late 18th cent.), papp (cardboard)

ÕHTUSELTS / ABENDGESELLSCHAFT / EVENING SOCIETY

TK 226 Tallinna õhtuselts (Reval, Abendgesellschaft / evening society)
50 kop, 19. saj algus (early 19th cent.), papp (cardboard)

ÜKSMEELE SELTS EINIGKEIT HARMONY SOCIETY

TK 229 Tallinna üksmeele selts (Reval, Einigkeit / harmony society)
25 kop, 19. saj algus (early 19th cent.), papp (cardboard)

TK 230 Tallinna üksmeele selts (Reval, Einigkeit / harmony society)
25 kop, 19. saj algus (early 19th cent.), papp (cardboard)

TK 231 Tallinna üksmeele selts (Reval, Einigkeit / harmony society)
50 kop, 19. saj algus (early 19th cent.), papp (cardboard)

TARTU / DORPAT NAHKRAHAD

„Napoleoni sõdade järel oli Tsaari-Venemaa finantsraskustes, peale selle tabas Venemaad kontinentaalblokaad, mis kestis kümmekond aastat. Uue raekoja ehitamine lasus raske koormana linna õlul. Kasvasid sõjalised kulutused. Linnakassa kanda olid üha suurenevad politsei ülalpidamise kulud. Halvast majanduslikust olukorrast pääsemiseks oleks linnakassa pidanud laenu tegema. Linnaisad aga hakkasid kubermanguvalitsuselt taotlema luba välja anda oma linnakassa vahetatavaid kassatähti. Sisuliselt tähendaks see pikaajalise protsentideta laenu võtmist. Kubermanguvalitsus luba ei andnud, põhjendades keeldumist sellega, et ainult Vene isevalitsusel on õigus raha välja anda, ringluses aga omandavad kassatähed raha tähenduse. Luba saadi peale kindral-kubernerih vahetust 1812. aastal. Raha trükiti M. G. Grenziuse trükikojas. Kokku trükiti 68 500 tk (üherublalisi 37 500, 50-kopikalisi 21 000 ja 25-kopikalisi 10 000 tk). Raha trükiti seemisnahale, sest tolleaegne paber kulus ja rebenes kiiresti. Trükk nahal jäi aga ebaselge ja kustus ruttu. Seda asjaolu arvestasid võltsijad. Linnakassa ise oli sunnitud osa kassatähti kui kõlbmatuid ringlusest kõrvaldama. Kassatähtede loodi peale linnapitser, alla kirjutas selleks volitatud raeliige. Registreerimine ja allakirjutamine käis ringluse laskmise vajaduse järgi. Viimased 1812. aasta kassatähed kirjutati alla alles 1814. aastal. Trükkimise ajal kadusid pitsat ja osa 50-kopikalisi blankette, mis hiljem vale allkirjaga käiku lasti. Ettevõtlikud inimesed said võltsimisega hakkama ka ilma pitsatita. Lähtuvalt eeltoodust tekkis vajadus margad ümber vahetada (üsna pea pärast kassatähtede väljalaskmist hakati neid just niimoodi nimetama). Vahetuse tarvis trükiti Schünmanni trükikojas 15 000 kaherublalist, 25 000 üherublalist ja 10 000 poolerublalist raha.

LEATHER MONEY

‘In the aftermath of the Napoleonic wars, the Russian Empire experienced financial difficulties and was hit by a continental blockade, which lasted for about a decade. The construction of the new town hall was a heavy burden for the city of Tartu. Military spending increased. The growing costs of keeping the police in operation were financed from the city’s funds. The city should have borrowed to escape from the bad economic situation. The administration of Tartu, however, applied to the province government for permission to issue convertible local notes of the city treasury. In essence, this would have amounted to taking out a long-term interest-free loan. The province government refused on the ground that only the Russian monarchy was entitled to issue money, and any cash notes in circulation would, in effect, mean money. Permission was obtained after a new governor general took office in 1812. The money was printed in the print shop of M. G. Grenzius. A total of 68,500 notes were issued (37,500 tokens with a face value of 1 ruble; 21,000 tokens with a face value of 50 kopeks; and 10,000 tokens with a face value of 25 kopeks). The notes were printed on suede, as paper of that time wore out and tore quickly. However, the print remained unclear on the skin and faded away soon. This was taken advantage of by counterfeiters. The city treasury was itself forced to remove some of the notes from circulation as unusable. The notes were marked with the city stamp and signed by an authorised city councillor. The money was registered and signed according to the need for release into circulation. The last local notes of 1812 were not signed until 1814. During the process of printing, a stamp was lost, as was a part of unfinished 50kopek notes, which were later

Teade markade ümbervahetamise kohta avaldati 19. jaanuaril 1818. aastal. Vanad margad põletati. 1825. aastal andis kindralkuberner Paulucci korralduse kõik linna ja ettevõtete poolt väljaantud rahad käibelt kõrvaldada. (Peale linnakassa andsid Tartus nahkrahad välja Bürgermusse ja Akademische Musse.) Tähtajaks võeti 10 aastat. Linnale oli see raske ülesanne. Korralduse täitmist raskendasid valerahad. Nende hulka suurenes järsult 1828. aastal. 1831. aastal alustatakse Schünmanni trükikoja uute üherublaiste trükkimist. Uued rahad varustati linnapitsati kuldjäljendiga (vaata TK 274). Nahkrahad tuli käibelt kõrvaldada 1. juuliks 1836. Seda korraldust ei jõutud täita. Viimaseks tähtajaks määrati 1. mai 1837, mida pikendati kaks kuud. Selle aja jooksul vahetati ümber 7624 rbl., 1056 rbl. jäi üldse esitamata.⁵¹

Väga põhjalikult on käsitletud Tartu nahkrahadega seonduvat Erik Tender oma kirjutises „Das lederne Notgeld der Stadt Tartu“, Tartu, 1935.

Eelneva täienduseks võib lisada, et on õnnestunud leida 1831. aastal emiteeritud kaks 1-rublaist nahast koduraha, millel ei ole kuldjäljendiga linnapitsatit raha keskel (vaata TK 273). Rahal ei ole ka tagaküljel allkirju. Tegemist on ilmselt kasutamata blanketiga.⁵²

AKADEEMILINE SELTS

„Seoses probleemidega üliõpilaste osavõetuga „Bürgermusse“ üritustest üritasid ülikooli ringkonnad G. F. Parrot' eestvedamisel juba 1802. aastal asutada klubi, mis oleks sobiv vaba aja veetmise koht nii õppejõududele, üliõpilastele kui ka teistele Tartu haritlastele. Kindralkuberner Golitsõni kategoorilise vastuseisu tõttu see üritus tookord luhtus. Alles 1814. aastal õnnestus organiseerida „Akadeemiline Musse“, mis tegelikult kujunes Tartu linna haritlaste klubiks.“⁵³

JÕUDEAJA VEETMISE SELTS

Musse tähendab saksa keeles vaba aega, jõudeaega. „Bürgermusse“ nimetust kandsid klubilised asutused, kus kodanikud käisid veetmas oma jõudeaega.

„Tartu „Bürgermusse“ asutati 1791. aastal, siis kui Tartu hakkas kosuma Põhjasõja ja mitmete tulekahjude (1755, 1763, 1775) tagajärgedest. Elavnenud ehitustööd, eriti aga Raekoja hoone ja Kivisilla ehitamine põhjustasid hulgalise käsitöölise juurdevoolu.

released with a fake signature. Resourceful people managed to counterfeit the notes even without the stamp. For those reasons, it became necessary to replace the 'marks' (that was the name used for the tokens quite soon after they were issued). Schünmann's print shop printed 15,000 two-ruble notes, 25,000 one-ruble notes and 10,000 half-ruble notes for replacement. An announcement on the replacement of the 'marks' was published on 19 January 1818. The old marks were burned. In 1825, governor general Paulucci gave an order to remove all notes issued by the city or enterprises from circulation. (Besides the city treasury, notes had also been issued in Tartu by Bürgermusse and Akademische Musse.) The deadline was set for 10 years. This was a difficult task for the city. The execution of the order was hampered by counterfeit money. Their amount increased sharply in 1828. In 1831, Schünmann's print shop started to print new one-ruble notes. The new notes bore a golden imprint of the city seal (see TK 274). The leather money had to be removed from circulation by 1 July 1836. That order could not be complied with. The last deadline was set for 1 May 1837 and then extended for two months. During that time, 7624 rubles' worth of notes were converted. Some notes, totalling 1056 rubles, were never returned.⁵⁰

A very thorough treatise on the leather tokens of Tartu has been provided by Erik Tender in *Das lederne Notgeld der Stadt Tartu*, Tartu, 1935.

It can be added that two one-ruble leather tokens issued in 1831 have been found. They do not have a golden imprint of the city stamp in the middle (see TK 273) or any signatures on the reverse. These are probably unfinished notes.⁵²

THE ACADEMIC SOCIETY

In connection with problems relating to students' participation in the events of Bürgermusse (i.e. the Leisure Society), some circles of the University of Tartu, led by G. F. Parrot, attempted in 1802 to found a club that would be a suitable leisure place for the academic personnel, students and other intellectuals of Tartu. Those attempts failed due to categorical opposition from governor general Golitsyn. Only in 1814, when Akademische Musse was successfully organised, it actually became a club for the intellectuals of Tartu.⁵³

51 L. Laiverik, „Tartu nahkrahad“, Edasi, 10.09.1971

52 E. Tender, „Das lederne Notgeld der Stadt Tartu“, Tartu, 1935

53 E. Kudu, „Bürgermusse“ ja „Akadeemiline Musse“, Edasi, nr 8 (5778), 10.01.1969

„Bürgermusse“ järele tundsid eriti vajadust just nemad, sest toleaege tsunftikorralduse järgi rangelt kastidesse jagunenud linnas oli eriti neil, kellel puudusid veel perekondlikud sidemed, väga raske korraldada omavahelist seltskondlikku suhtlemist. Liikmeteks ei võetud vastu poisismehi, kellel puudus linnas maja, ettevõtte või muu kindlam positsioon. Samuti ei võetud liikmeteks eestlasi ja teisi mittesakslasi. Seoses probleemidega üliõpilaste osavõtust „Bürgermusse“ tegevusest oli nende viibimine ballidel keelatud. Ametliku õiguse „Bürgermusse“ ballidel viibida said üliõpilased alles 1909. aastal. Oma olemuselt oli ja jäi „Bürgermusse“ kuni lõpuni baltisaksa keskuseks. „Bürgermusse“ likvideeriti 1939. aastal seoses sakslaste lahkumisega Eestist Hitleri kutsel.⁵⁴

C. O. JOHANNSEN

TK 237 Tartu, C. O. Johannsen, 25 kop, 1861, paber (*paper*)

THE LEISURE SOCIETY

Musse means leisure or spare time in German. Bürgermusse was a name for club-like societies where citizens spent their leisure time.

‘The Bürgermusse of Tartu was founded in 1791, when the city began to recover from the consequences of the Great Northern War and a number of fires (1755, 1763, 1775). The intensified construction works, especially those of the Town Hall and the Stone Bridge, gave rise to an influx of craftspeople. Bürgermusse was particularly needed by those craftspeople who did not yet have family ties because it was difficult for them to organise any social communication in a city that was strictly divided into classes in accordance with the trade-guild rules of the time. Bachelors who did not have a house, business or some other secure position in the city were not accepted as members. Estonians and other non-Germans were not admitted either. In connection with problems relating to students’ participation in the events of Bürgermusse, they were not allowed to attend the balls. Students did not get the right to attend the balls of Bürgermusse officially until 1909. By its nature, Bürgermusse was and remained a Baltic German centre until its very end. The society was wound up in 1939 in connection with the departure of the Germans from Estonia at Hitler’s invitation.’⁵⁴

TK 239 A Tartu klubi (Musse in Dorpat / *leisure club*)
50 kop, 1811, klišee (*print block*), messing (*brass*)

⁵⁴ E. Kudu, „Bürgermusse“ ja „Akadeemiline Musse“, Edasi, nr 8 (5778), 10.01.1969

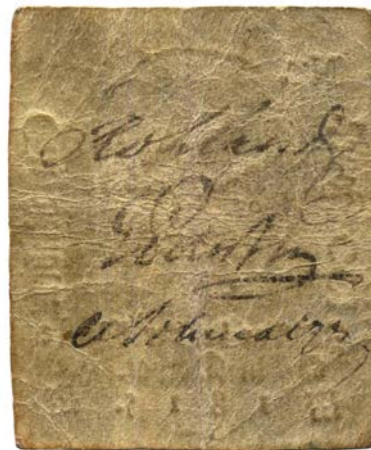
TK 239 Tartu klubi (Musse in Dorpat / leisure club)
50 kop, 1811, nahk (leather)

TK 242 A Tartu klubi (Musse in Dorpat / leisure club), 1 rbl
19. saj algus (early 19th cent.), kliše (print block), messing (brass)

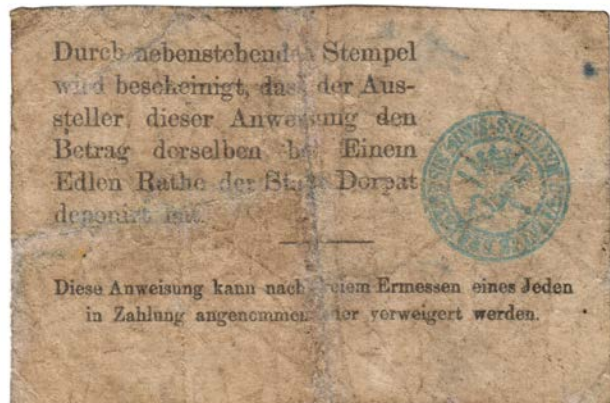

TK 242 Tartu klubi (Musse in Dorpat / leisure club)
1 rbl, 19. saj algus (early 19th cent.), nahk (leather)

TK 244 Tartu klubi (Musse in Dorpat / leisure club), 100 kop, 1815, nahk (leather)

E. J. KAROW

TK 247 Tartu, E. J. Karow, 10 kop, 1860, paber (paper)

TK 248 Tartu, E. J. Karow, 10 kop, 1862, paber (paper)

TK 249 Tartu, E. J. Karow, 15 kop, 1862, paber (paper)

TK 250 Tartu, E. J. Karow, 20 kop, 1861, paber (paper)

TK 251 Tartu, E. J. Karow, 20 kop, 1862, paber (paper)

TK 252 Tartu, E. J. Karow, 25 kop, 1862, paber (paper)

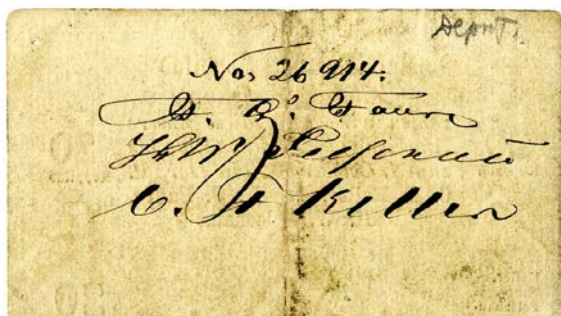
TK 253 Tartu, C. F. Keller, 20 kop, 1861, paber (paper)

C. F. KELLER

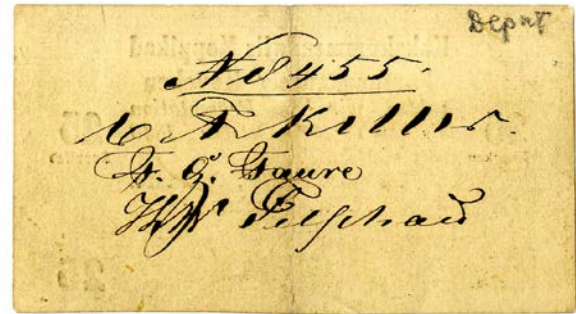

TK 254 Tartu, C. F. Keller, 25 kop, 1860, paber (paper)

C. F. KELLER, F. G. FAURE, H. W. FELSCHAU

TK 255 Tartu, C. F. Keller, F. G. Faure, H. W. Felschau, 20 kop, 1860, paber (paper)

TK 256 Tartu, C. F. Keller, F. G. Faure, H. W. Felschau, 25 kop, 1860, paber (paper)

J. KURRIKOFF

TK 257 Tartu, J. Kurrikoff, 20 kop, 1861, paber (paper)

J. KURRIKOFF, J. WENDT

TK 258 Tartu, J. Kurrikoff, J. Wendt, 20 kop, 19 saj II pool, paber (paper)

LINNAKASSA / STADT CASSA / CITY TREASURY

TK 263 Tartu linnakassa (Dorpat, Stadt Cassa / city treasury), 50 kop, 1812, nahk (leather)

TK 266 Tartu linnakassa (Dorpat, Stadt Cassa / city treasury)
50 kop, 1818-20, nahk (leather)

TK 270 Tartu linnakassa (Dorpat, Stadt Cassa / city treasury)
1 rbl, 1818, nahk (leather)

TK 271 Tartu linnakassa (Dorpat, Stadt Cassa / city treasury), 1 rbl, 1818, nahk (leather)

TK 272 Tartu linnakassa (Dorpat, Stadt Cassa / city treasury)
1 rbl, 1818, võltsing (false), papp (cardboard)

TK 272 A Tartu linnakassa (Dorpat, Stadt Cassa / city treasury)
1 rbl, 1818, võltsingu kliisee (counterfeiting tool), tina (tin)

TK 273 Tartu linnakassa (Dorpat, Stadt Cassa / city treasury), 1 rbl, 1831, nahk (leather)

TK 274 Tartu linnakassa (Dorpat, Stadt Cassa / city treasury), 1 rbl, 1831, nahk (leather)

TK 279 Tartu linnakassa (Dorpat, Stadt Cassa / city treasury), 2 rbl, 1818, nahk (leather)

TK 282, Tartu linnakassa (Dorpat, Stadt Cassa / city treasury)
(1 koorem liiva / 1 Fuder Sand / 1 load of sand), papp (cardboard)

KODANIKE SELTS / BÜRGERMUSSE / CITIZENS' SOCIETY

TK 284 Tartu kodanike selts (Dorpat, Bürgermusse, citizens' society), 1 rbl, 1814, nahk (leather)

TK 285 Tartu kodanike selts (Dorpat, Bürgermusse, citizens' society), 1 rbl, 1820, nahk (leather)

H. PETERSON

TK 287 Tartu, H. Peterson, 5 kop, 1861, papp (cardboard)

A. G. SCHRENCK

TK 288 Tartu, A. G. Schrenck, 15 kop, 1862, paber (paper)

VOLKMANN

TK 289 Tartu, Volkman, 10 kop, 1861, papp (cardboard)

ÜKSMEELE SELTS / HARMONY SOCIETY

TK 290 Tartu üksmeele selts (Dorpat, Einigkeit / harmony society)
50 kop, 19. saj algus (early 19th cent.), papp (cardboard)

TK 291 Tartu üksmeele selts (Dorpat, Einigkeit / harmony society)
1 rbl, 19. saj algus (early 19th cent.), nahk (leather)

TK 293 Tartu üksmeele selts (Dorpat, Einigkeit / *harmony society*)
2 rbl, 19. saj algus (*early 19th cent.*), nahk (*leather*)

TARTUMAA

MITMED MÕISAD

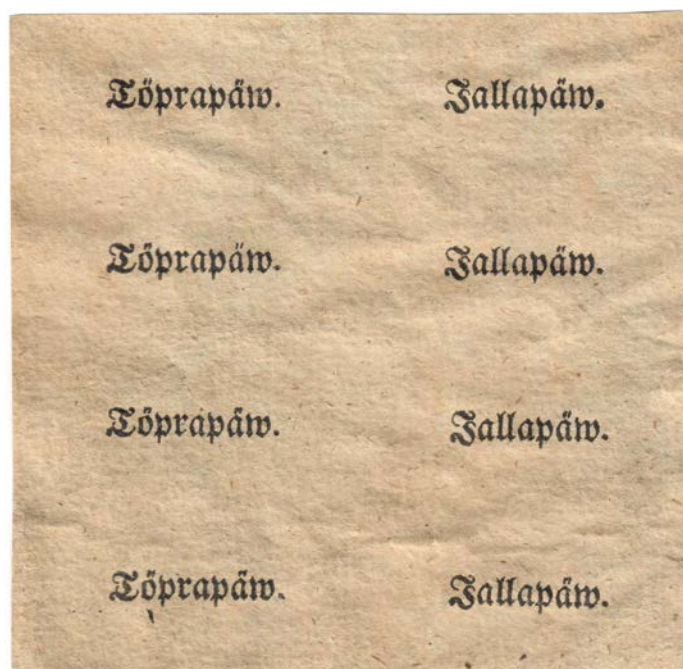
KREIS DORPAT MEHRERE GÜTER

„Jallapäw / törapäw (vaata TK 294, TK 295). Sellised kviitungid olid niisugustena kasutatavad mitmes Tartumaa mõisas, nii ei ole neid mõisate järgi võimalik eraldada. Tagakülg on mõlemal tühi.“⁵⁵

TARTU COUNTY

VARIOUS ESTATES

‘Jallapäw’ (worker’s day) / ‘törapäw’ (animal day) (see TK 294, TK 295). Such receipts were used in a number of estates of Tartumaa, and cannot be attributed to one or another specific estate. The reverse of both receipts is empty.⁵⁵

TK 294, TK 295 Tartumaa mõisad (Kreis Dorpat, Mehrere Güter / *various estates*)
jallapäw (*worker's day*), törapäw (*animal day*), 19. saj algus, 4+4 tükki, lahti lõikamata (*4+4 notes, uncut*), paber (*paper*)

⁵⁵ G. Matto, „Eesti kodurahad“, Tartu, 1962

TRUUTA / GERTRUDENHOF

MÕIS / GUT

Truuta mõis (saksa keeles Gertrudenhof) oli rüütli-mõis Urvaste kihelkonnas Võrumaal. Mõis rajati 1799 Koigu mõisast eraldatud alast.⁵⁶

Koduraha (TK 296-297): „Raha kannab Lätimaa mõisa Salatsi nime, mõis kuulus koos Heinastega Maximilian Beghagel von Adlerskronile, kes 1829. a. võttis osa Parroti Ararati ekspeditsioonist /.../ Tõenäoliselt oli sama raha käibel ka tema venna Nikolai Truutsi mõisas Võrumaal, sest rahal olev allkiri algab N-tähega ja raha on Võrumaalt saadud.“⁵⁷

ESTATE

Truuta (Gertrudenhof in German) was a noble estate in Urvaste parish, Võru county. The estate was established by separation from Koigu estate in 1799.⁵⁶

Local notes (TK 296 – TK 297): ‘The note bears the name of Salacgrīva estate in Latvia; the estate was owned, as was Ainaži estate, by Maximilian Beghagel von Adlerskron, who participated in Parrot’s expedition to Mt. Ararat in 1829. [...] The same local notes were probably used in Võru county’s Truuta estate, which belonged to his brother Nikolai Truuts, because the signature on the note begins with “N” and has been received from Võru county.’⁵⁷

TK 296 Truuta mõis (Gertrudenhof Gut / estate), 25 kop, 1861, paber (paper)

TK 297 Truuta mõis (Gertrudenhof Gut / estate), 50 kop, 1861, paber (paper)

⁵⁶ Vikipeedia

⁵⁷ H. Ross, „Eesti kodurahad“, Väike-Viru kirjastus, 1994

TUHALAANE / TUHHALANE

MÖIS / GUT

Tuhalaane mõis (saksa keeles Tuhhalane) oli riigimõis Paistu kihelkonnas Viljandimaal. Tänapäeval jääb mõisasüda Viljandi maakonda ja Mulgi valda Tuhalaane küla aladele.⁵⁸

„Rahal on allkiri kirjutatud tindiga. Sama käekirja ja tindiga on esiküljel Aidenhoffi kohale ja tagaküljel Aidenhoffi peale kirjutatud Tuhala. Ilmselt mõlemas mõisas [Aidu ja Tuhalaane] käibel olnud rahad.“⁵⁹

ESTATE

Tuhalaane (Tuhhalane in German) was a crown estate in Paistu parish, Viljandi county. Nowadays, the manor area is located in Tuhalaane village, Mulgi rural community, Viljandimaa.⁵⁸

“The note is signed in ink. Above “Aidenhoff” in the obverse and over “Aidenhoff” in the reverse, there is “Tuhala” written in the same handwriting and ink. Such notes were probably used in both estates (Aidu and Tuhalaane).”⁵⁹

TK 298, TK 1 Aidu ja Tuhalaane mõisad (Tuhhalane Gut / estate), 20 kop, 1866, paber (paper)

TÖLLISTE / TEILITZ

MÖIS / GUT

Tölliste mõis (saksa keeles Teilitz) oli rüütlimõis Sangaste kihelkonnas ajaloolisel Tartumaal. Mõis rajati arvatavasti 17. sajandi keskel. 1759 ostis mõisa Tartu kreisi rahukohtunik Karol Magnus Broel-Plater. 1771 päris selle tema poeg Jan Reinhold Broel-Plater, kuid 1790 müüdi mõis oksjonil maha. Pärast Eesti iseseisvumist mõis riigistati. 7. septembril 1930 kirjutab Postimees: „Valgamaa maakorralduse komisjon määras tasumaksmise seaduse alusel Tölliste mõisa endise omaniku pärijaile tasu 19 310 kr. Varem on endisele omanikule eraldatud „Palu“ talu. Selle metsast saadud kuuldavasti 15 milj. sendi ümber ja kui ka talu ise juure arvata, teeb kogu tasusuurus 18 miljoni sendi ümber välja. Omanikuks oli Läti alam Breksman.“ 1930. aastatel oli Tölliste mõisas vanadekodu. Mõisa peahoone hävis Teises maailmasõjas. Osaliselt on säilinud hoone alusmüür ja mõned vanad pargipuud. Säilinud on ka 270 m pikkune kaitsealune tamme- ja pärnaallee Valga-Sangaste-Otepää maantee ääres.⁶⁰

⁵⁸ Vikipeedia

⁵⁹ H. Ross, „Eesti kodurahad“, Väike-Viru kirjastus, 1994

⁶⁰ Vikipeedia

ESTATE

Tölliste (Teilitz in German) was a noble estate in Sangaste parish, historically in Tartu county. The estate was probably founded in the mid-17th century. In 1759, the estate was bought by Karol Magnus Broel-Plater, a magistrate of Tartu county. In 1771, it was inherited by his son Jan Reinhold Broel-Plater but the estate was sold at auction in 1790. It was nationalised after Estonia became independent in 1918. On 7 September 1930, the Postimees daily newspaper announced that ‘Under the Compensation Act, the Valga County Land Management Committee has determined that 19,310 krooni must be paid in compensation to the heirs of the former owner of Tölliste estate. Previously, the Palu farm has been granted to the former owner. We have heard that 15 million sents have been received from the sale of the forest of that farm, and thus, with the farm itself added, the entire compensation has been approximately 18 million sents. The former owner was Mr. Breksman, a national of Latvia.’ In the 1930s, Tölliste manor accommodated a home for aged people. The manor was destroyed in the Second World War.

Lisaks eelnevale: Tõllistes asus ka Peterburi – Tartu – Riia postitrakti hobupostijaam (näiteks 1842. aastal oli seal 60 hobust).⁶¹

The foundation has partly survived, as have some old trees in the park. Another surviving feature of the old estate is the 270metre oak and linden alley, now under protection, near the Valga – Sangaste – Otepää road.⁶⁰

In addition: Tõlliste estate also accommodated a post station (with e.g. 60 horses in 1842) on the St. Petersburg – Tartu – Riga post road.⁶¹

TK 299 Tõlliste mõis (Teilitz Gut / estate), 25 kop, paber (paper)

TÕRVANDU / TÕRVANT MÕIS / GUT

„Mõisad oma päevapiletite ja „tõprapäevadega“ olid meil alatisteks kodurahade kasutajateks. Mälestusmärke neist on alal hoidunud aga väga vähe. Selle põhjuseks on asjaolu, et kasutajad neid ju alal ei hoidnud ja kolleksioneerida neid keegi ei taibanud, nii ei leia neid ka muuseumides. Trükikodadest telliti neid suurekaustaliste lehtede ja vihikute näol väljalõikamiseks. Kasutamata jäänud lehti ja vihikuid muidugi leidis mõisate arhiivides, kuid siit läksid nad kaduma ja hävinesid ajal, mil oli see suur sakslaste põgenemine „nach Vaterland“.“⁶²

ESTATE

‘The estates with their daily work receipts and “animal-day receipts” were frequent users of local notes in Estonia. However, little tangible evidence has survived. This is because the users did not preserve the notes and no one would think of collecting them, so that one cannot find them even in museums. They were ordered from print shops in large uncut sheets or books. There were indeed unused sheets or books in the archives of the estates but they got lost or perished during the big exodus of Germans “nach Vaterland”.’⁶²

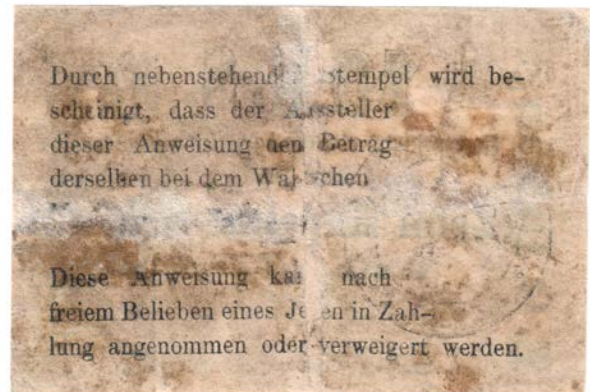
TK 300 Tõrvandu mõis (Tõrvant Gut / estate), päevapilet (one day ticket), 2 tükki, lahti lõikamata (2 notes, uncut), paber (paper)

⁶¹ E. Selli, „Postijaamade varustamine furaažiga Eestis XVIII ja XIX sajandil“, väljaandes „Eesti NSV ajaloo küsimusi“, nr 8, Tartu Ülikooli toimetised, Tartu, 1974

⁶² G. Matto, „Eesti kodurahad“, Tartu, 1962

VALGA/WALK

E. G. DAHLBERG

TK 301 Valga, E. G. Dahlberg, 10 kop, 1861, paber (*paper*)

LINNAKASSA / STADT CASSA / CITY TREASURY

TK 305 Valga linnakassa (Stadt Walk, Stadt Cassa, city treasury), 25 kop, 1820, nahk (*leather*)

TK 306 Valga linnakassa (Stadt Walk, Stadt Cassa, city treasury), 1 rbl, 1835, nahk (*leather*)

T. SCHRECKNICK

TK 308 Valga, T. Schrecknick, 25 kop, 1861, paber (*paper*)

VILJANDI / FELLIN

A. BOSTRÖM

TK 309 Viljandi, A. Boström, 15 kop, 1859, papp (cardboard)

TK 310 Viljandi, A. Boström, 25 kop, 1862, paber (paper)

L. GRAF

TK 311 Viljandi, L. Graf, 20 kop, 1862, paber (paper)

ÜKSMEELE SELTS / HARMONIE / HARMONY SOCIETY

TK 313 Viljandi üksmeele selts (Fellin, Harmonie / harmony society), 2 rbl, 1810, nahk (leather)

TK 314 Viljandi üksmeele selts (Fellin, Harmonie / harmony society), 2 rbl, 1816, nahk (leather)

KLUBI / MUSSE / LEISURE CLUB

TK 316 Viljandi klubi (Fellin, Musse / leisure club), 1 rbl, 1800, nahk (leather)

LINNAKASSA / STADT CASSA / CITY TREASURY

TK 320 Viljandi linnakassa (Fellin, Stadt Cassa / city treasury), 2 rbl, 1815, nahk (leather)

P. LOHBERG

TK 322 Viljandi, P. Lohberg, 25 kop, 1861, paber (paper)

C. G. PETERSON

TK 323 Viljandi, C. G. Peterson, 15 kop, 1865, paber (paper)

TK 324 Viljandi, C. G. Peterson, 20 kop, 1865, paber (paper)

H. WAHRHUSEN

TK 325 Viljandi, H. Wahrhusen, 10 kop, 1860, paber (paper)

TK 326 Viljandi, H. Wahrhusen, 15 kop, 1860, paber (paper)

TK 327 Viljandi, H. Wahrhusen, 20 kop, 1860, paber (paper)

TK 328 Viljandi, H. Wahrhusen, 25 kop, 1860, paber (paper)

VÕISIKU/WOISECK PEEGLIVABRIK / SPIEGEL-FABRIK

Võisiku nimi on tuttav eelkõige Jaan Krossi teosest „Keisri hull“. Viljandimaal Võisiku mõisas elas aastast 1816 kuni oma surmani 1836. aastal Timotheus Eberhard von Bock. Ta oli keiser Aleksander I sõber ja usaldusalune. 1818. aastal saatis von Bock keisrile Venemaa konstitutsiooni projekti, milles taunis isevalitsust ja pärisorjust. Seepeale von Bock vahistati ja ta oli aastail 1818–1827 Schlüsserburgi kindluses vangis. Ta on koos abikaasaga maetud perekonnakalmistule Võisiku mõisa surnuaias.

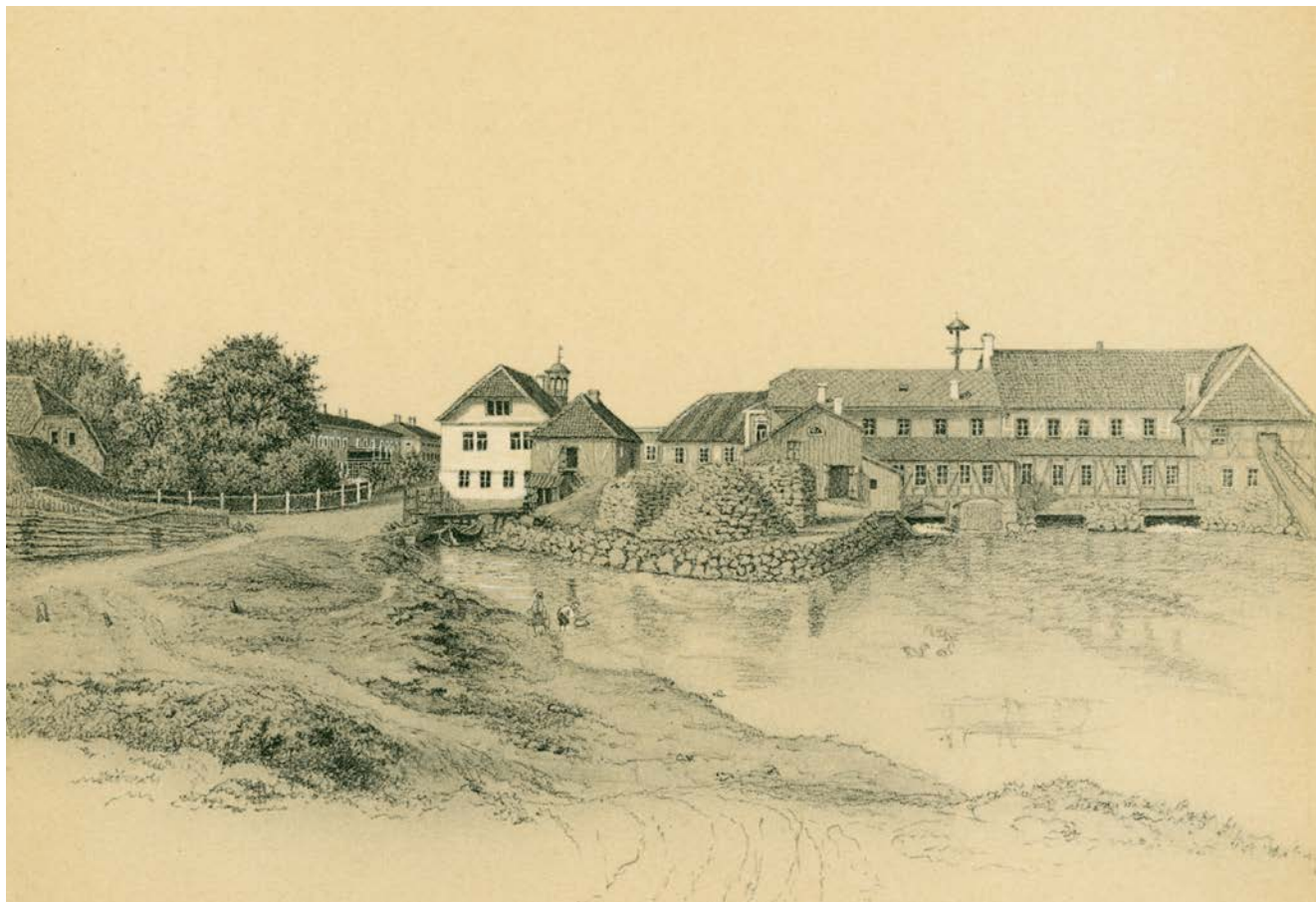
„Kohaliku peeglivabriku ajalugu algab Kamari-Põltsamaa peeglivabrikust, mis tegutses aastail 1780–1786. Selle pankroti järel rentis vabriku rühm ettevõtjaid peeglikaupmees Carl Philipp Amelungi eestvõttel. Ettevõtte tegelikuks juhiks sai tema isa Anton Amelung. Aastail 1792–1795 ehitati Võisiku mõisa maadele uus peeglivabrik. Aastal 1794 valmis Rõikal peeglitöökoda ja aastal 1796 Meleskil klaasikoda.“⁶³

⁶³ V. Dreving, „Meleski klaasivabriku kolm sajandit“, Eesti Ajalookirjastus, Tartu, 2013

MIRROR FACTORY

The name of Võisiku is known, in particular, from ‘The Czar’s Madman’, a novel by Jaan Kross. Timotheus Eberhard von Bock lived in Võisiku estate from 1816 until his death in 1836. He was a friend and confidant of Emperor Alexander I of Russia. In 1818, Bock sent a draft constitution of Russia to the Emperor, condemning the monarchy and serfdom. As a result, Bock was arrested and imprisoned in Schlüsselburg castle in 1818–1827. He and his wife are buried in the family graveyard of Võisiku estate.

‘The history of the local mirror factory begins from Kamari-Põltsamaa mirror factory, which operated in 1780–1786. Following its bankruptcy, the factory was leased by a group of businessmen led by mirror merchant Carl Philipp Amelung. In 1792–1795, a new mirror factory was built on the lands of Võisiku estate. A mirror workshop was completed in Rõika in 1794 and a glass workshop in Meleski in 1796.’⁶³

W. S. Stavenhagen, „Spiegelfabrik Katharina bei Woisek“, Reproduksioon / A reproduction from the „Neues Album baltischer Ausichten“, Kluge, 1913. Eesti Meremuuseumi Kunstikogu / Graphics from the Art Collection of the Estonian Maritime Museum

1806. aastal maksis Amelung endistele kaasomanikele nende osa välja ja sai ettevõtte ainuomanikuks. Aastal 1817 asus firmat juhtima C. P. Amelungi poeg Carl Amelung. Oskusliku juhina viis noor Amelung firma kiiresti tõusuteele: ehitati üks hoone teise järel ja tehti palju uuendusi, näiteks võeti kasutusele aurumasinad. Küttepuid saamiseks osteti üles Tõlliste mõisa suured metsad.

Lahenduse sai ka transpordiprobleem. Varem oli peegleid ja toormaterjali veetud üsna mitmeti. Jõgede üks kallas oli puhastatud ja seda mööda kõndisid pärisorjad, kes vedasid raskeid lotjasid otsekui burlakid Volgal. Teise variandina veeti kaupa härgadega Tartusse, Riiga ja isegi Peterburi, ent nii purunes viletsate teede tõttu üsna palju kaupa.

Seetõttu otsustas Carl kasutada ära siinse hea veeteedevõrgu. Ta alustas Põltsamaa jõe süvendamist, mis kestis kolmteist suve. Aastail 1832–1845 kulutati selleks 100 000 hõberubla ja selle tulemusel muutus veoste tegemine tunduvalt odavamaks.

Et ajada läbi veelgi soodsamalt, oli vaja oma laevastikku. Laevaliiklust aitas rajada Tartu kaupmees Erich Wilhelm Wegener, kes oli Carl Amelungi õemees. Aastal 1840 saadi seitsmeks aastaks eesõigus seada sisse aurulaevade ühendus siseveekogudel.

In 1806, Amelung paid his co-owners their shares and became the sole owner of the enterprise. In 1817, his son Carl Amelung became the manager of the company. As a skilled leader, Amelung junior soon led the company to success: one building after another was constructed, and numerous innovations were made, such as the introduction of steam engines. The large forests of Tõlliste estate were bought to obtain firewood.

The transport problem was solved as well. In the past, mirrors and raw materials had been transported in quite a variety of ways. One bank of the river had been cleared and using that bank, heavy barges were hauled by serfs like the so-called burlaks on the Russian river of Volga. An alternative mode of transport was by oxen to Tartu, Riga or even St. Petersburg but quite a lot of production broke due to poor roads.

For that reason, Carl decided to utilise the convenient network of local waterways. He began to dredge the Põltsamaa river, and that lasted for thirteen summers. 100,000 silver rubles were spent between 1832 and 1845 for that purpose, and as a result, the transport of cargoes became much cheaper.

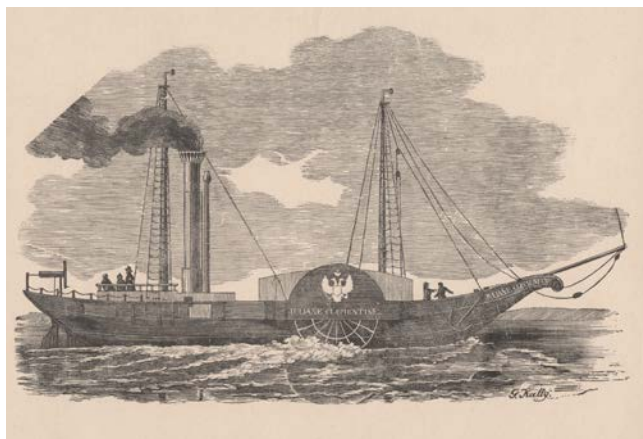
In order to make it even more beneficial, he would need his own fleet. The ship traffic was

Selleks ehitati Emajõe-äärses Kabina mõisas puust kerega aurulaev, mis ristiti Carl Amelungi õe Julie ja Wegeneri abikaasa Clementine järgi nimega Juliane-Clementine. Auriku pikkus oli 19,6 meetrit, laius 4,9 meetrit ja kiirus umbes 10 sõlme. Kaubaga sõites võttis laev puksiiri veel praami, vedades niiviisi kohale 114-tonnise laadungi. Lõbusõitudel Peipsil mahutas alus 150 reisijat. Sõite Emajõel alustas laev 1842. aastal, esimene reis Pihkvasse kestis 12–14 tundi.

Esimene Eestis ehitatud aurulaeva eluiga ei olnud paraku kuigi pikk: Juliane-Clementine uppus 1852. aastal Vasknarva lähedal. Ta oli meie aurulaevanduse teenäitaja ja talle järgnesid teised aurikud.

1843. aastal ostis Carl Amelung Rootsist kümnehobujõulise mootoriga aerupaadi Karl, millega hakkas vedama Tõlliste mõisast üle Võrtsjärve küttepuid. Aasta hiljem läks Tartu-Pihkva liinile laev Aleksander, mis oli ehitatud Rõikal ja mille raudosad olid toodud Szczecini linnast (praegu Loode-Poolas). See sõitis kiirusega 21 km/t, mis oli teistest laevadest kiirem. Aleksander käis Pihkvas kolm korda nädalas.⁶⁴

Sajandi algul oli Rõika-Meleski peeglimanufaktuur – arhiivimaterjal EAA.1806: klaasi- ja peeglivabrik “Katharina Lisette” – Eesti suurim tööstusettevõtte ning Tsaari-Venemaa suuruselt teine peeglitööstus. Seal töötas üle 500 tööliste, toodangut turustati Venemaal, Rootsis ja Lõuna-Ameerikas.

established with the help of his brother-in-law Erich Wilhelm Wegener, a merchant from Tartu. In 1840, they were granted the privilege to launch steamer connections on inland waterways for seven years.

For that purpose, a wooden-hulled steamship was built in Kabina estate by the Emajõgi river and named Juliane-Clementine after Carl Amelung's sister Julie and Wegener's wife Clementine. The steamer was 19.6 metres long and 4.9 metres wide and could move at the speed of approximately 10 knots. Sailing with cargo, the ship could also tow a ferry and thus transport a load of 114 tonnes. For pleasure trips on Lake Peipsi, she could accommodate 150 passengers. The ship started to sail on the Emajõgi river in 1842. Her first trip to Pskov, Russia, lasted 12–14 hours.

The useful life of the first steamship built in Estonia was unfortunately not very long: Juliane-Clementine sank in 1852 not far from Vasknarva. She pioneered our steam navigation and was followed by the other steamers.

In 1843, Carl Amelung bought a rowing boat, Karl, with a 10-horsepower engine from Sweden and started using the boat for the transport of firewood over Lake Võrtsjärv from Tõlliste estate. A year later, Aleksander, which had been built in Rõika and whose iron parts originated from the city of Szczecin (now in north-western Poland), started to ply between Tartu and Pskov, Russia. She could move at a speed of 21 kilometres per hour, which was faster than other ships. Aleksander sailed to Pskov three times a week.⁶⁴

At the beginning of the century, Rõika-Meleski mirror manufactory – reflected in the Estonian National Archives under EAA.1806 as glass and mirror factory 'Katharina Lisette' – was the largest industrial enterprise in Estonia and the second largest mirror factory in the Russian Empire. It employed more than 500 workers and its production was marketed in Russia, Sweden and South America.

Esimene Eestis ehitatud aurulaev „Juliane-Clementine”, Eesti Meremuuseumi Kunstikogu

The first Estonian-built steamer Juliane-Clementine, A woodcut from the Art Collection of the Estonian Maritime Museum

⁶⁴ V. Dreving, „Meleski klaasivabriku kolm sajandit“, Eesti Ajalookirjastus, Tartu, 2013

Rõika-Meleski peeglivabriku käekäik 1840–1987

1853. aastal kaotati Venemaal peeglite sisseveo keeld ja alandati klaasikaupade sisseveotolli. Neli aastat hiljem vähendati tariife veelgi. Selle tõttu langesid hinnad klaasiturul ja Rõika-Meleski peeglivabrik sattus majandusraskustesse. 1886. aastal päris ettevõtte Carl Philipp Amelungi pojapoeg Friedrich Amelung. Suguvõsa omanduses oli ettevõtte kuni 1903. aastani, mil selle uueks omanikuks sai W. E. von Tobien. Sajandivahetusel alustas Venemaal Inglise ja Belgia kapitali toel tegevust neli uut, suure võimsusega peeglivabrikut. Aastal 1903 loodi peeglivabrikute sündikaat, mis allutas endale ka Rõika-Meleski vabriku. Esimese maailmasõja ajal Rõika-Meleski peeglivabriku toodang vähenes ja 1916. a jäi vabrik praktiliselt seisma. Toodeti ainult pudeleid ja klaasnõusid. 1917. a müüs W. E. von Tobien ettevõtte Jüri Tossile. 1922. a alustati Meleskis pudelite puhumist. 1929. a asutasid Peeter-Johannes Koorits, Johannes Lorup ja Jüri Toss aktsiaseltsi Rõika-Meleski. Johannes Lorup suundus Tallinna ja avas seal 1934. a klaasivabriku. Meleski vabriku võttis rendile kaubanduse ja tööstuse osühisus Meleski klaasivabrik. 1940. a Meleski vabrik riigistati ja ühendati samuti riigistatud Johannes Lorupi klaasivabrikuga. Saksa okupatsiooni ajal Meleski vabrik ei töötanud. Pärast teist maailmasõda vabriku tegevus taastati ja see oli mitme ministeeriumi alluvuses. Aastail 1960–1991 asus Meleskis Tartu ehitusmaterjalide tehase tsehh. Klaasitsehh lõpetas tootmise 1987. aastal.⁶⁵

Koduraha

Heino Rossi kataloogi (ja ka Gustav Matto) järgi oli Võisiku peeglivabrikul kuus koduraha. Minul on õnnestunud leida veel kaks koduraha, mida need autorid ei ole kirjeldanud. Rossi andmetel oli Võisiku raha käibel ka Tartus, võrdselt pangaassignaatide ja hõbedaga.

The history of Rõika-Meleski mirror factory in 1840–1987 can be summarised as follows

In 1853, the ban on the import of mirrors to Russia was lifted and the import duty on glassware was reduced. Four years later, the tariffs were reduced even further. As a result, prices on the glass market dropped and Rõika-Meleski mirror factory ran into economic difficulties. In 1886, the enterprise was inherited by Friedrich Amelung, grandson of Carl Philipp Amelung. The enterprise was family-owned until 1903, when it was acquired by W. E. von Tobien. At the turn of the century, four new, high-capacity mirror factories had started operating in Russia with the support of English and Belgian capital. In 1903, a syndicate of mirror factories was established, which also took control of the Rõika-Meleski factory. During the First World War, the production in Rõika-Meleski mirror factory decreased and in 1916, the factory almost stopped. Only bottles and other glass containers were produced there. In 1917, W. E. von Tobien sold the enterprise to Jüri Toss. In 1922, glass bottle blowing was started in Meleski. In 1929, Rõika-Meleski public limited company was established by Peeter-Johannes Koorits, Johannes Lorup and Jüri Toss. Johannes Lorup went to Tallinn and opened a glass factory there in 1934. The factory in Meleski was leased by commercial and industrial private limited company 'Meleski klaasivabrik'. In 1940, the Meleski factory was nationalised and merged with Johannes Lorup's glass factory, which had also been nationalised. The factory at Meleski did not operate during the German occupation. After the Second World War, the operation was restarted and the factory was subordinated to a number of ministries. In 1960–1991, Meleski accommodated a department of Tartu building materials factory. The glass-producing department stopped production in 1987.⁶⁵

Local notes

According to the catalogue of Heino Ross (and also according to Gustav Matto), there were six types of local notes in Võisiku mirror factory. I have managed to find two further types of local notes that have not been described by the above authors. According to Ross, the money of Võisiku was also in circulation in Tartu, in parallel with the Assignment rubles and silver.

⁶⁵ Vikipeedia

TK 329 Võisiku peeglivabrik (Woiseck, Spiegel-Fabrik, mirror factory)
10 kop, paber (paper)

TK 331 Võisiku peeglivabrik (Woiseck, Spiegel-Fabrik, mirror factory)
25 kop, paber (paper)

TK 332 Võisiku peeglivabrik (Woiseck, Spiegel-Fabrik, mirror factory)
numbrita (unnumbered), nominaalita (without denomination), paber (paper)

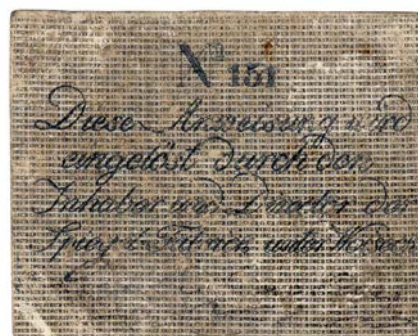
TK 333 Voisiku peeglivabrik (Woiseck, Spiegel-Fabrik, mirror factory), 25 kop, 1819, nahk (leather)

TK 334 Voisiku peeglivabrik (Woiseck, Spiegel-Fabrik, mirror factory), 50 kop, 1819, nahk (leather)

TK 335 Voisiku peeglivabrik (Woiseck, Spiegel-Fabrik, mirror factory), 1 rbl, 1819, nahk (leather)

TK 336 Voisiku peeglivabrik (Woiseck, Spiegel-Fabrik, mirror factory), 1 rbl, 1832, papp (cardboard)

VÖRU / WERRO

LINNAKASSA / STADT CASSA / CITY TREASURY

TK 342 Vöru linnakassa (Werro, Stadt Cassa, city treasury), 50 kop, 1815, nahk (leather)

TK 344 Vöru linnakassa (Werro, Stadt Cassa, city treasury), 1 rbl, 1815, nahk (leather)

P. HEISELER

TK 349 Vöru, P. Heiseler, 25 kop, 1860, paber (paper)

KODURAHAD 1990–2020

SETO KUNINGRIIGI RAHA 2015

Seto kroon on 1. augustil 2015 Setomaal käibelevõetud kohalik raha, mille andis välja Seto Infoselts. Raha kasutatakse peamiselt seto kultuuri tutvustamiseks ja turismi edendamiseks, vähesel määral ka maksevahendina, peamiselt Seto kuningriigi päevadel ja muudel kultuuriüritustel. Kroonidel on kujutatud seto kultuuri tähtsamaid maamärke ja sümboleid käsitööst, leelost, arhitektuurist, pühapaikadest ja pühakodadest. Raha kujundas kunstnik Evelin Urm, esmakordselt jõudis see avalikku kasutusse 1. augustil 2015 toimunud Seto kuningriigi päeval.⁶⁶

„Seto kroonid on kunstiteosed, mis on kaitstud autoriõiguse seadusega. Seto kroonide varalised õigused kuuluvad Seto Infoseltsile. Seto Infoselts ei müü Seto kroone, vaid tegeleb ainult Seto kroonide laenu-tamisega.“⁶⁷

Seto 1-kroonisel on esiküljel käsitööline ja tagaküljel Petseri turg enne 1930. aastat, 2-kroonisel kujutatakse pillimängu ja tantsimist, 5-kroonisel on esiküljel Meremäe männid, tagaküljel Laossina kalmistu vanad kiviristid, 10-kroonisel Meremäe vaatetorn ja Anne Vabarna talu Tonja külas, 50-kroonisel Härma külas asuv Maa-Mihkli tsässon ja Petseri klooster enne 1940. aastat ning 100-kroonisel esiküljel lauluema kuju, tagaküljel Petseri laulupäeva juhtivad tegelased 1936. aastal.

Tänapäeval (oktoober 2020) on Seto kroonid kasutusel enam kui 15-s Setomaa ettevõttes.

Seto kroonide soetushind novembris 2020. aastal on: 1 kroon võrdub 1 euroga, seega 1 Seto kroon maksab 1 euro ning 100 Seto krooni 100 eurot.

LOCAL MONEY IN 1990–2020

MONEY OF SETO KINGDOM (2015)

The Seto kroon is the local money of the region of Setomaa in south-eastern Estonia, introduced on 1 August 2015 by Seto Infoselts, a non-profit organisation for promoting the Seto language and culture. The money is used mainly for presenting Seto culture and promoting tourism, and to a little extent also as a means of payment, particularly during Seto cultural events. The Seto kroon notes depict major landmarks of Seto culture and symbols, from handicraft, Seto leelo songs and architecture to shrines and places of worship. The notes were designed by artist Evelin Urm and were used for the first time at the days of Seto Kingdom on 1 August 2015.⁶⁶

‘The Seto kroons are works of art, protected by the Copyright Act. The economic rights related to the Seto kroons belong to Seto Infoselts. Seto Infoselts does not sell any Seto kroons but only loans them.’⁶⁷

The Seto 1kroon note depicts a craftsperson on the obverse and the market of the city of Petseri before 1930 on the reverse; the 2kroon note depicts performance of music and dancing; the 5kroon note depicts the pine trees of Meremäe on the obverse and the old stone crosses in Laossina cemetery on the reverse; the 10kroon note depicts the Meremäe observation tower and the farm of Anne Vabarna in the village of Tonja; the 50kroon note depicts the Maa-Mihkli eukterion in the village of Härma and the Petseri monastery before 1940; and the 100kroon note depicts the monument to the Singing Mother of the Seto People on the obverse and the organisers of Petseri Song Day in 1936 on the reverse.

Nowadays (as of October 2020), Seto kroons can be used in more than 15 enterprises of the Setomaa region.

As of November 2020, 1 Seto kroon equals 1 euro, and thus 1 Seto kroon can be bought for 1 euro and 100 Seto kroons can be bought for 100 euros.

⁶⁶ Vikipeedia

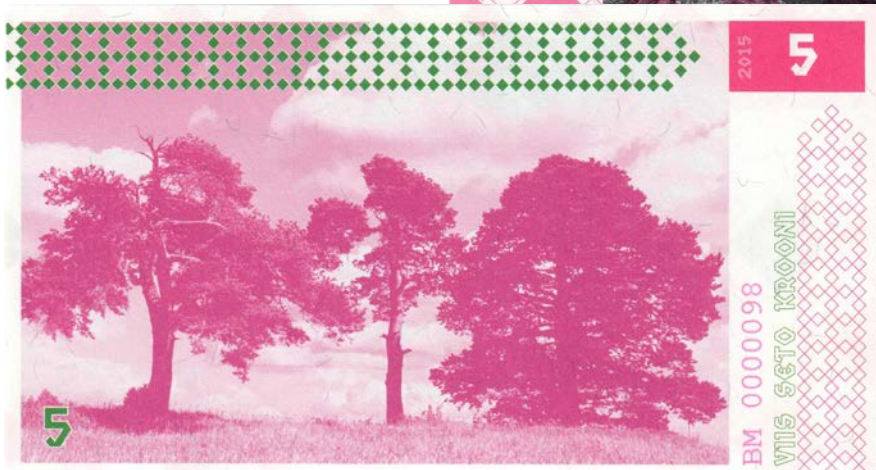
⁶⁷ A. Tohv, „Eesti Raha 100“, OÜ Raharaamatu Kirjastus, 2016

TK 350 1 Seto kroon, paber (paper)

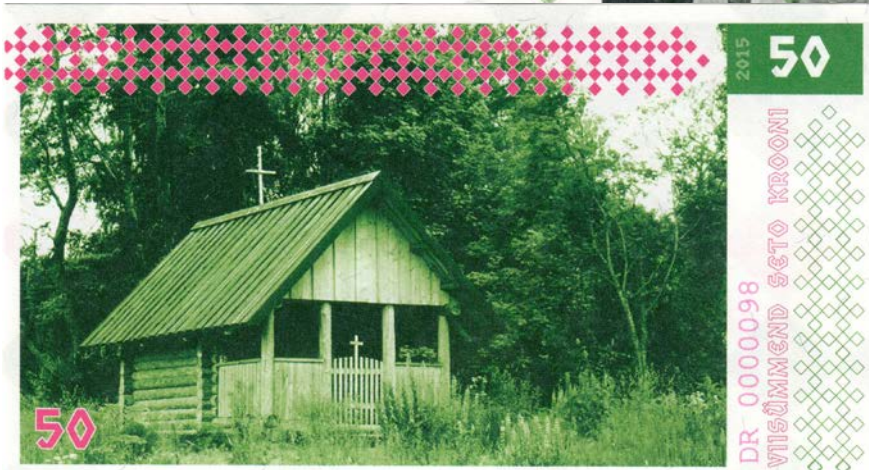
TK 351 2 Seto krooni, paber (paper)

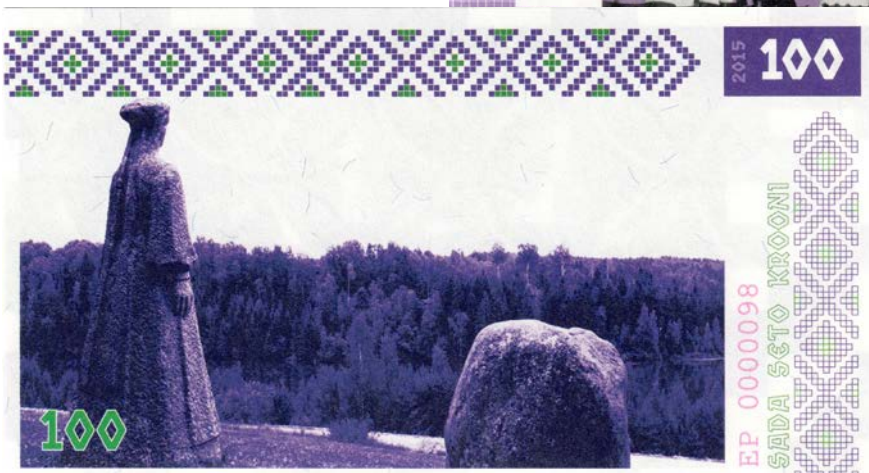
TK 352 5 Seto krooni, paber (paper)

TK 353 10 Seto krooni, paber (paper)

TK 354 50 Seto krooni, paber (paper)

TK 355 100 Seto krooni, paber (paper)

TARTU AJUTISED MAKSETŠEKID

„1992. aasta alguses (mõningatel andmetel 1991. aasta lõpus) lõpetas Vene Föderatsiooni Keskpank Eesti Vabariigi varustamise sularahaga ning tekkis olukord, kus ettevõtjatel ja kohalikel omavalitsustel oli pankades raha, kuid nad ei saanud seda kasutada, sest valitses sularahapuudus. Innovatiivselt lahendas probleemi Tartu linn, kes võttis kasutusele nende valduses olnud NSVLi vesimärkidega tsiviilkaitse leiva, sooja toidu jms. talongid, mis olid mõeldud kasutamiseks sõja, loodus- ja tehnokatastroofide korral. Ajutised maksetšekid trükiti talongi puhtale tagumisele küljele ja nendes maksti palka linna töötajatele, kes siis omakorda said tasuda linna osutatavate kommunaalteenuste eest. Raha võtsid vastu ka linna omanduses olevad poed. Rahade kasutusaeg oli lühike, sest valitsus ja Eesti Pank avaldasid linnale survet isepäise tegevuse lõpetamiseks.“⁶⁸

Kolmest nominaalist 50- ja 100-rublast käibele ei lastud. Ka 25-rublane maksetšekk oli käibel väga lühikest aega 23.03.1992 – 30.04.1992.

Kuivõrd aktsiooni algatajaks oli toonane Tartu linna Ants Veetõusme, kutsuti ülalkirjeldatud rahasid rahva hulgas „tõusmeteks“.

TEMPORARY PAYMENT CHEQUES OF TARTU

‘In early 1992 (or, according to some sources, late 1991), the Central Bank of the Russian Federation stopped supplying the Republic of Estonia with cash, and a situation arose in which the enterprises and local governments had money in banks but could not use it because of the cash shortage. An innovative solution was introduced by the city of Tartu, which decided to make use of old ration coupons for bread, warm meals, etc., that were initially intended to be used for civil defence purposes in the event of war, natural or technical disasters. Temporary payment cheques were printed on the empty reverse of the coupons and used as remuneration for city employees, who could, in turn, use them as a means of payment for the public utilities services provided by the city. Those cheques were also accepted by municipally-owned shops. The cheques were used during a short period only, as the government and the Bank of Estonia pressurised the city into putting an end to this wilful action.’⁶⁸

There were three denominations, of which 50 and 100ruble cheques were never released into circulation. The 25ruble cheques were in circulation for a very short time: from 23 March 1992 to 30 April 1992. Since this action was initiated by the then mayor of Tartu, Ants Veetõusme, people referred to these cheques, with a pun based on his name, as tõusmed (‘sprouts’ in English).

TK 356 Tartu ajutine maksetšekk (Tartu temporäre Zahlungsschecks, temporary payment cheques of Tartu), 25 rbl, paber (paper)

⁶⁸ A. Tohv, „Eesti Raha 100“, OÜ Raharaamatu Kirjastus, 2016

31 X 1	31 X 2	X 1	X 2	X 3	Прикрепительный талон к временной карточке на хлеб						Норма № 2			
Норма № 2 ВРЕМЕННАЯ КАРТОЧКА НА ХЛЕБ					30	30	29	29	28	28	27	27	26	26
Ф. И. О.					X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Кем выдана м. п.					25	25	24	24	23	23	22	22	21	21
При утере не возобновляется					X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Норма № 2 ВРЕМЕННАЯ КАРТОЧКА НА ХЛЕБ					20	20	19	19	18	18	17	17	16	16
Ф. И. О.					X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Кем выдана м. п.					15	15	14	14	13	13	12	12	11	11
При утере не возобновляется					X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Норма № 2 ВРЕМЕННАЯ КАРТОЧКА НА ХЛЕБ					10	10	9	9	8	8	7	7	6	6
Ф. И. О.					X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Кем выдана м. п.					5	5	4	4	3	3	2	2	1	1
При утере не возобновляется					X	X	X	X	X	X	X	X	X	X

TK 357 Tartu ajutine maksetšekk (Tartu temporäre Zahlungsschecks, temporary payment cheques of Tartu), 50 rbl, paber (paper)

При утере не возобновляется		31	31
30	29	28	28
Завтрак (Ужин)	Обед (Ужин)	Завтрак (Ужин)	Обед (Ужин)
27	26	25	25
Завтрак (Ужин)	Обед (Ужин)	Завтрак (Ужин)	Обед (Ужин)
24	23	22	22
Завтрак (Ужин)	Обед (Ужин)	Завтрак (Ужин)	Обед (Ужин)
21	20	19	19
Завтрак (Ужин)	Обед (Ужин)	Завтрак (Ужин)	Обед (Ужин)
18	17	16	16
Завтрак (Ужин)	Обед (Ужин)	Завтрак (Ужин)	Обед (Ужин)
15	14	13	13
Завтрак (Ужин)	Обед (Ужин)	Завтрак (Ужин)	Обед (Ужин)
12	11	10	10
Завтрак (Ужин)	Обед (Ужин)	Завтрак (Ужин)	Обед (Ужин)
9	8	7	7
Завтрак (Ужин)	Обед (Ужин)	Завтрак (Ужин)	Обед (Ужин)
6	5	4	4
Завтрак (Ужин)	Обед (Ужин)	Завтрак (Ужин)	Обед (Ужин)
3	2	1	1
Завтрак (Ужин)	Обед (Ужин)	Завтрак (Ужин)	Обед (Ужин)

TK 358 Tartu ajutine maksetšekk (Tartu temporäre Zahlungsschecks, temporary payment cheques of Tartu), 100 rbl, paber (paper)

KODURAHA KATALOOG

CATALOGUE OF LOCAL NOTES

Aidu / Aidenhoff / Aidu

Mõis/Gut/Estate

1	1/239	20 kop	1860	sinine paber <i>blue paper</i>	73 × 51 mm	Kuivõrd AIDENHOFF'i peale on käsitsi kirjutatud Tuhalane, on tegu ka Tuhalaane mõisas käibel olnud rahaga. <i>The superscription 'Tuhalane' on AIDENHOFF indicates that these local notes were also in circulation in Tuhalaane estate.</i>
---	-------	--------	------	-----------------------------------	------------	--

Haapsalu / Hapsal / Haapsalu

Kaupmees F. Berg / Kaufmann F. Berg / Merchant F. Berg

2	2	?	1865?	?	?
---	---	---	-------	---	---

Sadamasild / Hafenbrücke / Harbour bridge

3	3	20 kop	1866	sinine papp <i>blue cardboard</i>	66 × 44 mm
---	---	--------	------	--------------------------------------	------------

Õhtuselts / Abendgesellschaft / Evening Society

4	3	50	u 1800	sinine papp <i>blue cardboard</i>	66 × 44 mm
5	4	?	1825	?	?

Hiumaa / Dagö / Hiumaa

Kärdla kalevivabrik / Dagö-Kertelsche Tuchfabrik / Kärdla cloth mill

6	5	50 kop	1834	pruun nahk / <i>brown leather</i>	65 × 42 mm	
7	6	50 kop	1836	pruun nahk / <i>brown leather</i>	63 × 40 mm	
8	7		19. saj II veerand <i>2nd quarter of 19th cent.</i>	kollane nahk / <i>yellow leather</i>	60 × 42 mm	
9	8	10	1845	sinine papp / <i>blue cardboard</i>	65 × 45 mm	
10	9	10 kop	19. saj keskpaik <i>mid-19th cent.</i>	helekollane papp <i>light-yellow cardboard</i>	65 × 45 mm	
11	10	20 kop	19. saj keskpaik <i>mid-19th cent.</i>	sinine papp / <i>blue cardboard</i>	65 × 45 mm	
12	11		19. saj <i>19th cent.</i>	roosa paber / <i>pink paper</i>	68 × 48 mm	
13	12	20 kop	19. saj <i>19th cent.</i>	sinine paber punase raamiga <i>blue paper with red frame</i>	68 × 48 mm	
14	12	20 kop	19. saj <i>19th cent.</i>	sinine paber punase raamiga <i>blue paper with red frame</i>	68 × 48 mm	3 tk, lahti lõikamata <i>3 items, uncut</i>
15	13	20 kop	19. saj keskpaik <i>mid-19th cent.</i>	helesinine õhuke riie tumeda raamiga / <i>light-blue thin textile with dark frame</i>	68 × 48 mm	
16	14	15 kop	19. saj keskpaik <i>mid-19th cent.</i>	roosapunane paber rohelse raamiga / <i>pink-red paper with green frame</i>	67 × 47 mm	
17	15	15 kop	19. saj <i>19th cent.</i>	roosapunane paber rohelse raamiga / <i>pink-red paper with green frame</i>	66 × 46 mm	

18	16	20 kop	19. saj keskpaik <i>mid-19th cent.</i>	sinine paber tumeoranži raamiga / <i>blue paper with dark-orange frame</i>	68 × 48 mm	
19	17	15 kop?	?	?	45 × 65 mm	?
20	18	10 kop	19. saj keskpaik <i>mid-19th cent.</i>	kollane papp <i>yellow cardboard</i>	64 × 44 mm	
21	19	töö-kviitung <i>receipt for work</i>	?	?	?	roheline, ovaalse templiga / <i>green, with oval stamp</i>

Igavere / Iggafer / Igavere

Postijaam / Poststation Iggafer / Post station

22	20	50 kop	enne 1816 <i>before 1816</i>	helepruun papp <i>light-brown cardboard</i>	57 × 44 mm	
----	----	--------	---------------------------------	--	------------	--

Juudi rahvusfond / Jüdischer Nationalfonds / Jewish National Fund

23	495	25 seeklit <i>shekel</i>	1920 ?	kollane papp <i>yellow cardboard</i>	96 × 56 mm	trükk: (Salmanovitši trükikoda Tartus)? <i>printed by (Salmanovich print shop in Tartu)?</i>
----	-----	-----------------------------	--------	---	------------	---

Karula / Carolen / Karula

Papi- ja paberivabrik / Fabrik Carolen / Cardboard and paper factory

24	21	15 kop	1877	helekollane paber <i>light-yellow paper</i>	108 × 55 mm	
----	----	--------	------	--	-------------	--

Kloostri / Klosterhof / Kloostri

Mõis / Klosterhof / Estate

25	–	5		pruun papp <i>brown cardboard</i>	53 × 37 mm	
26	486	5 ette on trükitud 3 <i>3 printed to the left of 5</i>		pruun papp <i>brown cardboard</i>	53 × 37 mm	
27	–	5 ette on käsitsi kirjutatud 3 <i>3 handwritten to the left of 5</i>		pruun papp <i>brown cardboard</i>	53 × 37 mm	
28	–	5 ette on trükitud 3; 5 taha käsitsi kirjutatud 1/3 <i>3 printed to the left of 5, and '1/3' handwritten to the right</i>		pruun papp <i>brown cardboard</i>	53 × 37 mm	
29	–	5 ette on trükitud 3; 5 taha käsitsi kirjutatud 1/2, diagonaalis läbi kriipsutatud / <i>3 printed to the left of 5; '1/2' handwritten to the right of 5, crossed out diagonally</i>		pruun papp <i>brown cardboard</i>	53 × 37 mm	
30	–	5 ette on trükitud 3; 5 taha käsitsi kirjutatud 2/3 <i>3 printed to the left of 5; '2/3' handwritten to the right of 5</i>		pruun papp <i>brown cardboard</i>	53 × 37 mm	
31	–	5 ette on trükitud 3; tagaküljele trükitud ZETTEL <i>3 printed to the left of 5; 'ZETTEL' printed on the reverse</i>		pruun papp <i>brown cardboard</i>	53 × 37 mm	
32	487	20		kollane papp <i>yellow cardboard</i>	53 × 37 mm	
33	–	20; o parandatud käsitsi 5-ks <i>20 with 'o' manually corrected into '5'</i>		hall papp <i>grey cardboard</i>	53 × 37 mm	
34	488	35		sinine papp <i>blue cardboard</i>	53 × 45 mm	
35	491	40		roheline papp <i>green cardboard</i>	53 × 37 mm	
36	–	40; tagaküljel tempel KLOSTERHOF u. KESKÜLL <i>40; 'KLOSTERHOF u. KESKÜLL' stamped on the reverse</i>		roheline papp <i>green cardboard</i>	53 × 37 mm	
37	492	40		pruun papp <i>brown cardboard</i>	53 × 45 mm	

38	493	45		sinine papp <i>blue cardboard</i>	53 × 45 mm
39	494	50		kollane papp <i>yellow cardboard</i>	53 × 45 mm

Kukruse / Kuckers / Kukruse

Põlevkivikaevandus / Brennschieferindustrie / Oil shale mine

40	22	1 mark	1925	paber / <i>paper</i>	?
41	23	10 marka	1925	paber / <i>paper</i>	?
42	24	25 marka	1925	paber / <i>paper</i>	?
43	25	100 marka	1925	paber / <i>paper</i>	?

Kunda / Kunda / Kunda

Saeveski / Sägemühle / Sawmill

44	26	10 kop	1818	tumehall papp <i>dark-grey cardboard</i>	42 × 30 mm
45	27	50 kop	1815	roosakaspunane papp <i>pink-red cardboard</i>	73 × 50 mm

Tsemendivabrik / Zementfabrik / Cement factory

1918

46	28	Port-Kunda on vene keeles <i>Port-Kunda, in Russian</i>	50 kop	1918	hall paber <i>grey paper</i>	150 × 89 mm
47	29		1 rbl	1918	kollane paber <i>yellow paper</i>	150 × 89 mm
48	30		3 rbl	1918	roheline paber <i>green paper</i>	150 × 89 mm

1941

49	33	1 rbl	1941	helekollane paber <i>light-yellow paper</i>	158	
50	—	1 rbl	1941	helekollane paber <i>light-yellow paper</i>	158	blankett, võib olla ka nr-ta <i>unfinished, may be unnumbered</i>
51	34	3 rbl	1941	helehall paber <i>light-grey paper</i>	158	
52	—	3 rbl	1941	kollakashall paber <i>yellowish-grey paper</i>	158	blankett, võib olla ka nr-ta <i>unfinished, may be unnumbered</i>
53	35	5 rbl	1941	hall paber <i>grey paper</i>	158	võib olla ka blankett (võib olla ka nr-ta) <i>may also be unfinished (may be unnumbered)</i>
54	36	10 rbl	1941	tumehall paber <i>dark-grey paper</i>	158	võib olla ka blankett (võib olla ka nr-ta) <i>may also be unfinished (may be unnumbered)</i>
55	37	25 rbl	1941	tumehall paber <i>dark-grey paper</i>	158	
56	—	25 rbl	1941	tumehall paber <i>dark-grey paper</i>	158	blankett, võib olla ka nr-ta <i>unfinished, may be unnumbered</i>
57	38	3 rbl	1941	kollakashall paber <i>yellowish-grey paper</i>	158	Ubja põlevkivikaevanduse templiga reversil / <i>with the stamp of Ubja oil- shale mine on the reverse</i>

58	–	25 rbl	1941	rohekashall <i>greenish-grey</i>	158	Ubja põlevkivikaevanduse kassiiri Waltoni allkirjaga reversil <i>with the signature of cashier Walton of Ubja oil-shale mine on the reverse</i>
----	---	--------	------	-------------------------------------	-----	---

Kuressaare / Arensburg / Kuressaare Aadliklubi / Adelige Clubbe / Nobility Club

59	–	?	?	?	?	
----	---	---	---	---	---	--

Aktsiisivalitsus / Accise-Verwaltung / Excise agency

60	39	15 kop	1861	paber / <i>paper</i>	?	
----	----	--------	------	----------------------	---	--

Heakõla selts / Euophonie / Euphony Society

61	–	?	?	?	?	
----	---	---	---	---	---	--

Linnakassa / Stadt-Cassa / City Treasury

62	40	50 kop	1821	tumepruun nahk / <i>dark-brown leather</i>		55 × 45 mm
63	41	1 rbl, 100 kop	1821	kollakaspruun nahk / <i>yellowish-brown leather</i>		55 × 45 mm

Pargiselts / Parkverein / Park Society

64	42	25 kop	1861	hall paber / <i>grey paper</i>		77 × 52 mm
----	----	--------	------	--------------------------------	--	------------

Üksmeele selts / Einigkeit / Harmony Society

65	–	?	?	?	?	
----	---	---	---	---	---	--

Narva / Narva / Narva

Üksmeele selts / Harmonie / Harmony Society

66	–	5 kop	1806	sinine paber / <i>blue paper</i>	?	
67	–	10 kop	1806	punane paber / <i>red paper</i>	?	
68	–	25 kop	1806	kollane paber / <i>yellow paper</i>	?	
69	–	50 kop	1806	roheline paber / <i>green paper</i>	?	
70	–	1 rbl	1806	valge paber / <i>white paper</i>	?	

Kalevivabrik / Tuchfabrik / Cloth mill

71	43	1 kop	1918	helekollane paber <i>light-yellow paper</i>	82 × 46 mm	kollane kaitsevõrk <i>yellow guilloche</i>
72	44	1 kop	1918	helekollane paber <i>light-yellow paper</i>	82 × 46 mm	roosa kaitsevõrk <i>pink guilloche</i>
73	45	2 kop	1918	helekollane paber <i>light-yellow paper</i>	82 × 46 mm	kollane kaitsevõrk <i>yellow guilloche</i>
74	46	3 kop	1918	helekollane paber <i>light-yellow paper</i>	82 × 46 mm	sinine kaitsevõrk <i>blue guilloche</i>
75	47	3 marka	1919	kollane paber / <i>yellow paper</i>	112 × 85 mm	
76	48	5 marka	1919	hall paber / <i>grey paper</i>	112 × 85 mm	
77	49	10 marka	1919	roosa paber / <i>pink paper</i>	112 × 85 mm	
78	50	20 marka	1919	valge paber / <i>white paper</i>	112 × 85 mm	

Kreenholmi manufaktuur / Kränholm Manufaktur / Kreenholm manufactory

79	51	2 naela saia / <i>pounds of white bread</i>	paber / <i>paper</i>	50 × 70 mm	tõmmis originaalklišeelt <i>print from the original block</i>
80	52	4 naela magushaput leiba <i>pounds of sweet-and-sour bread</i>	paber / <i>paper</i>	50 × 70 mm	tõmmis originaalklišeelt <i>print from the original block</i>
81	53	8 naela rukkileiba, ületrükiga <i>pounds of rye bread, overprinted</i>	paber / <i>paper</i>	50 × 70 mm	esimene väljaanne kontrolltrükiga <i>1st issue with test print</i>
82	54	8 naela rukkileiba <i>pounds of rye bread</i>	paber / <i>paper</i>	50 × 70 mm	tõmmis originaalklišeelt <i>print from the original block</i>
83	55	8 naela rukkileiba, teine väljaanne <i>pounds of rye bread, second issue</i>	paber / <i>paper</i>	50 × 70 mm	tõmmis originaalklišeelt <i>print from the original block</i>
84	55	8 naela rukkileiba, teine väljaanne <i>pounds of rye bread, second issue</i>	vask / <i>copper</i>	50 × 70 mm	klišee / <i>print block</i>

Linavabrik / Flachsspinnerei / Flax factory

85	56	1 mark	1919	paber / <i>paper</i>	85 × 195 mm	numbrita roosa kaitsevõrk <i>unnumbered pink guilloche</i>
86	57	3 marka	1919	paber / <i>paper</i>	85 × 135 mm	kollane kaitsevõrk / <i>yellow guilloche</i>
87	58	5 marka	1919	paber / <i>paper</i>	85 × 135 mm	pruun kaitsevõrk / <i>brown guilloche</i>
88	58	5 marka	1919	paber / <i>paper</i>	85 × 135 mm	blankett, pruun kaitsevõrk <i>unfinished, brown guilloche</i>
89	59	10 marka	1919	paber / <i>paper</i>	85 × 135 mm	roheline kaitsevõrk / <i>green guilloche</i>
90	60	20 marka	1919	paber / <i>paper</i>	85 × 135 mm	lilla kaitsevõrk / <i>purple guilloche</i>
91	61	50 marka	1919	paber / <i>paper</i>	85 × 135 mm	sinakas kaitsevõrk / <i>bluish guilloche</i>

C. Thiele

92	62	20 kop	1845	hall papp <i>grey cardboard</i>	?
93	63	50 kop	???	roosakas papp <i>pinkish cardboard</i>	42 × 72 mm

Paide / Weissenstein / Paide**M. G. Dietz**

94	64	10 kop – 3 rbl	1859	valge paber / <i>white paper</i>	?
----	----	----------------	------	----------------------------------	---

Kodanike selts / Bürgermüsse / Citizens' Society

95	65	50 kop	1812	tumepruun papp <i>dark-brown cardboard</i>	50 × 41 mm
----	----	--------	------	---	------------

Pärnu / Pernau / Pärnu**J. D. Ammende**

96	66	20 kop	1860	roheline mustriga vakstu <i>green patterned oilcloth</i>	65 × 39 mm
----	----	--------	------	---	------------

C. N. Frey

97	–	?	?	?	?
97 A	67	25 kop	1861	lilla papp / <i>purple cardboard</i>	78 × 51 mm

A. Grimm

98	68	15 kop	1860	roosa paber / <i>pink paper</i>	80 × 52 mm
99	69	20 kop	1860	sinakas paber / <i>bluish paper</i>	90 × 52 mm
100	70	25 kop	1860	pruunikas paber <i>brownish paper</i>	75 × 50 mm

Üksmeele selts / Harmonie / Harmony Society

101	–	?	1795		?
102	71	10 kop	1809?		?
103	72	25 kop	1809?		?
104	73	50 kop	1809?		?
105	74	100 kop	1809?		?
106	75	200 kop	1809?		?

Heakõla selts / Euophonie / Euphony Society

107	76	25 kop	1820	papp / cardboard	45 × 23 mm
-----	----	--------	------	------------------	------------

A. Heinrichsen

108	77	?	1860	roosakas paber <i>pinkish paper</i>	78 × 52 mm
-----	----	---	------	--	------------

R. Jacoby

109	78	10 kop	1861	roosakas paber <i>pinkish paper</i>	78 × 52 mm
110	79	15 kop	???	kollane paber / <i>yellow paper</i>	64 × 39 mm
111	80	20 kop	1861	sinine paber / <i>blue paper</i>	78 × 52 mm
112	82	25 kop	1860	sinine papp / <i>blue cardboard</i>	64 × 38 mm
113	–	25 kop	1861	sinine paber / <i>blue paper</i>	80 × 52 mm
114	81	25 kop	1861	sinine papp / <i>blue cardboard</i>	64 × 38 mm
115	83	30 kop	1860	roosaka mustriiga vakstu <i>pinkish patterned oilcloth</i>	64 × 38 mm

Klubi / Musse / Leisure society

116	–	?	1796	?	?	käibel 1824 <i>in circulation in 1824</i>
117	84	10 kop			?	
118	85	25 kop			?	
119	86	50 kop			?	
120	87	1 rbl	1807	kollane / <i>yellow</i>	57 × 46 mm	
121	88	2 rbl			?	
122	89	?	1836		?	

A. C. Lahn

123	90	10 kop	1861	helepruun paber <i>light-brown paper</i>	79 × 52 mm
124	91	15 kop	1861	kollakas paber <i>yellowish paper</i>	79 × 52 mm
125	92	20 kop	1861	helesinine paber <i>light-blue paper</i>	79 × 52 mm
126	93	25 kop	1861	hall paber / <i>grey paper</i>	79 × 52 mm

Linnakassa / Stadt Cassa / City Treasury

127	94	50 kop	1819	nahk / <i>leather</i>	?
128	–	1 rubla / <i>ruble</i>	1819	pruun nahk / <i>brown leather</i>	63 × 47 mm
129	95	1 rubla / <i>ruble</i>	1820	kollane nahk / <i>yellow leather</i>	63 × 47 mm
130	–	1 ja 2 rbl <i>1 and 2 rbl</i>	1823	?	?
131	96	2 rubla/ <i>rubles</i>	1819	sinine nahk / <i>blue leather</i>	64 × 47 mm
132	97	2 rubla/ <i>rubles</i>	1820	sinine nahk / <i>blue leather</i>	64 × 47 mm

Linnakodanike selts / Bürgergesellschaft / Citizens' Society

133	98	10 kop	1809		?
134	99	25 kop	1809		?
135	100	50 kop	1809	pruun nahk / <i>brown leather</i>	45 × 53 mm
136	101	1 rbl	1809		?
137	102	2 rbl	1809		?

Sternberg

138	103	20 kop	1860	paber / <i>paper</i>	?
-----	-----	--------	------	----------------------	---

M. Strahlberg

139	104	25 kop	1860	kollane papp <i>yellow cardboard</i>	67 × 40 mm
140	105	30 kop	1860	roheline papp <i>green cardboard</i>	67 × 40 mm
141	106	50 kop	1860	roosa papp / <i>pink cardboard</i>	?

Vennad Steinid / Gebrüder Stein / Stein Brothers

142	107	15 kop	1860		?
143	108	20 kop	1860		?
144	109	30 kop	1860		?

Rakvere / Wesenberg / Rakvere

A. Willberg

145	110	3 krooni	1930	sinine paber / <i>blue paper</i>	56 × 30 mm
146	111	5 krooni	1930	roheline paber / <i>green paper</i>	56 × 30 mm
147	112	10 krooni	1930	pruun paber / <i>brown paper</i>	56 × 30 mm

Rõngu / Ringen / Rõngu

Kaubatarvitajate ühisus / Konsumverein Rõngu / Consumers' Association

148	466	5 kop	20. saj algus <i>early 20th cent.</i>	paber, kollakas <i>paper, yellowish</i>	55 × 25 mm
149	467	50 kop	20. saj algus <i>early 20th cent.</i>	kollane paber <i>yellow paper</i>	55 × 26 mm
150	468	5 rbl	20. saj algus <i>early 20th cent.</i>	kollane paber <i>yellow paper</i>	55 × 26 mm

Saaremaa / Oesel / Saaremaa

Maakonna valitsus / Bezirksregierung / County government

151	113	Saaremaa Maakonna Walitsuse 5 % wõlakohustus <i>5% debt instrument of Saare County Government</i>	25 marka	1919	valge paber <i>white paper</i>	175 × 105 mm	
152	113	Saaremaa Maakonna Walitsuse 5 % wõlakohustus <i>5% debt instrument of Saare County Government</i>	25 marka	1919	valge paber <i>white paper</i>	175 × 105 mm	trükitud metsaveo sedelile <i>printed on a note of wood transport</i>

Sindi / Zintenhof / Sindi**Kalevivabrik / Tuchmanufaktur / Cloth mill**

153	114	50 penni	1919	valge paber <i>white paper</i>	108 × 69 mm	kollane muster roosa raamistusega <i>yellow pattern with pink frame</i>
154	115	1 mark	1919	valge paber <i>white paper</i>	108 × 69 mm	kollakas muster roheline raamistusega <i>yellowish pattern with green frame</i>
155	116	3 marka	1919	valge paber <i>white paper</i>	108 × 69 mm	roheline muster tumehalli raamistusega <i>green pattern with dark-grey frame</i>
156	117	10 marka	1919	valge paber <i>white paper</i>	112 × 90 mm	helelilla muster oranži/musta raamistusega <i>light-purple pattern with orange/black frame</i>
157	118	25 marka	1919	valge paber <i>white paper</i>	149 × 90 mm	helerohelise taustaga <i>light-green background</i>
158	119	50 marka	1919	valge paber <i>white paper</i>	149 × 90 mm	helerosakaskollase taustaga <i>light-pinkish-yellow background</i>
159	120	100 marka	1919	valge paber <i>white paper</i>	149 × 90 mm	helerohelise taustaga <i>light-green background</i>
160	121	500 marka	1919	valge paber <i>white paper</i>	149 × 90 mm	helekollase taustaga <i>light-yellow background</i>
161	122	500 marka	1919	valge paber <i>white paper</i>	149 × 90 mm	

Tallinn / Reval / Tallinn**Aadliklubi / Adelige Clubbe / Nobility Club**

162	123	50 kop	enne 1799 <i>before 1799</i>	helepruun papp <i>light-brown cardboard</i>	65 × 44 mm	
-----	-----	--------	---------------------------------	--	------------	--

Aktiaklubi / Actien Haus / Stock Club

163	125	20 kop	1808	hallikassinine papp <i>greyish-blue cardboard</i>	44 × 44 mm	ümmargune / <i>round</i>
164	124	50 kop	1808	pruunikas papp <i>brownish cardboard</i>	61 × 42 mm	
165	124	50 kop	1808	roosakas papp <i>pinkish cardboard</i>	61 × 42 mm	
166	124	50 kop	1808	sinakas papp <i>bluish cardboard</i>	61 × 42 mm	
167	126	?			?	nelinurkne / <i>rectangular</i>

Booniühing / Bons-Verein / Booniühing (Voucher Society)

168	277	100 rbl hõbedas <i>rubles in silver</i>	1865	helekollane paber <i>light-yellow paper</i>	210 × 115 mm	roosakas võrk <i>pinkish guilloche</i>
-----	-----	--	------	--	--------------	---

Kanuti gild / Canuti Gild / Canute Guild

169	–	25, 50 kop, 1 rbl	1799		?	?
170	–	25, 50 kop, 1 rbl	1806		?	?
171	–	25, 50 kop, 1 rbl	1812		?	?
172	–	25, 50 kop, 1 rbl	1817		?	?
173	–	25, 50 kop, 1 rbl	1820		?	?
174	127	25 kop	1808		sinakashall papp <i>bluish-grey cardboard</i>	61 × 52 mm
175	128	25 kop	19. saj algus / <i>early 19th cent.</i>		sinine papp / <i>blue cardboard</i>	61 × 52 mm
176	129	25 kop	1811–1820		?	?
177	130	50 kop	1802 (Rossi andmeil) <i>(according to Ross)</i>		?	?
178	131	1 rbl	1811–1820		?	?

Carlsohn

180	132	?	enne 1798 before 1798	punane / red	?
181	133	?		roheline / green	?

E. Eichenthal

182	134	50 penni	1921	valge paber / white paper	27 × 36 mm
183	135	1 mark	1921	roosa paber, esineb ka oranž ja roheline / pink paper, sometimes orange or green	27 × 36 mm
184	136	3 marka	1921	kollane paber / yellow paper	27 × 36 mm
185	137	5 marka	1921	lilla paber / purple paper	27 × 36 mm
186	138	10 marka	1921	roheline paber / green paper	27 × 36 mm

Kaupmeeskond / Kaufmannschaft / Merchantry

187	139	10 kop	1859	kollane papp yellow cardboard	63,5 × 43,5 mm	
188	—	10 kop	1861	kollane papp yellow cardboard	63 × 43 mm	
189	147	10 kop	1865	papp / cardboard	59 × 41 mm	ovaalne, avers kollakasbeež, revers kollakasroheline mustriuga oval, yellowish-beige obverse, yellowish-green pattern on reverse
190	143	10 kop	1865–68	kollakas papp yellowish cardboard	69 × 42 mm	
191	140	15 kop	1859	papp / cardboard	63 × 43 mm	avers roosa, revers kollane pink obverse, yellow reverse
192	148	15 kop	1865	papp / cardboard	61 × 41 mm	lõigatud nurgad, avers roosa, revers kollakas, roheline mustriuga corners cut, pink obverse, yellow reverse with green pattern
193	144	15 kop	1865–68	roosa papp pink cardboard	64 × 43 mm	
194	141	20 kop	1859	papp / cardboard	63 × 43 mm	avers sinine, revers kollane blue obverse, yellow reverse
195	—	20 kop	1861	papp / cardboard	63 × 43 mm	avers sinine, revers kollane blue obverse, yellow reverse
196	—	20 kop	1862	papp / cardboard	63 × 43 mm	avers sinine, revers kollane blue obverse, yellow reverse
197	149	20 kop	1865	papp / cardboard	58 × 40 mm	ülemised nurgad lõigatud, avers rohekassinine, revers kollakas, mustriuga / upper corners cut, greenish-blue obverse, yellowish obverse with a pattern
198	145	20 kop	1865–68	sinine papp blue cardboard	64 × 43 mm	
199	142	25 kop	1859	kollane papp yellow cardboard	64 × 42 mm	
200	—	25 kop	1861	kollane papp yellow cardboard	65 × 43 mm	
201	150	25 kop	1865	kollane papp yellow cardboard	65 × 46 mm	reversil muster patterned reverse
202	146	25 kop	1865–68	kollane papp / yellow cardboard	64 × 43 mm	

(H. T.) Büttner

202 A	?	?	?	?
--------------	---	---	---	---

(C. A.) Schröppe

202 B		?	?	?	?
--------------	--	---	---	---	---

Linnakassa / Stadt Cassa / City Treasury

203	151	50 kop	19. saj algus <i>early 19th cent.</i>	kollane papp <i>yellow cardboard</i>	64 × 42 mm	
203 A	151	50 kop	19. saj algus <i>early 19th cent.</i>	messing <i>brass</i>	64 × 42 mm	kliše <i>print block</i>
204	152	50 kop	1817	pruun nahk <i>brown leather</i>	60 × 40 mm	
205	—	50 kop, 1 rbl	1817	?	?	
206	—	50 kop, 1 rbl	1820	?	?	
207	153	1 rbl	19. saj algus <i>early 19th cent.</i>	valge papp <i>white cardboard</i>	70 × 48 mm	võib olla XIX sajandil tehtud koopia <i>may be a copy from the 19th century</i>
208	154	1 rbl	19. saj algus <i>early 19th cent.</i>	pruun nahk <i>brown leather</i>	65 × 43 mm	
208 A	154	1 rbl	19. saj algus <i>early 19th cent.</i>	messing <i>brass</i>	65 × 43 mm	kliše / <i>print block</i>
209	155	1 rbl	19. saj algus <i>early 19th cent.</i>	sinine nahk <i>blue leather</i>	65 × 43 mm	
210	156	50 kop	1860 ja / <i>and</i> 1866	nahk / <i>leather</i>	64 × 41 mm	
211	157	1, 2 rbl	?	nahk / <i>leather</i>	?	

Kodanike klubi / Bürgerclubbe / Citizens' Club

212	—	5, 10, 25, 50 kop	1794	?	?	
213	—	5, 10, 25, 50 kop	1795	?	?	
214	—	10, 25, 50 kop	1796	roheline, punane, kollane <i>green, red, yellow</i>	?	uus kujundus numbritega / <i>new numbered design</i>

Puhkuse selts / Erholung / Recreation Society

215	—	10, 25, 50 kop	1797	?	?
216	—	10, 25, 50 kop	1798	?	?
217	—	10, 25, 50 kop	1801	?	?
218	—	10, 25, 50 kop	1808	?	?
219	—	10, 25, 50 kop	1813	?	?
220	158	10 kop	1807	punane papp <i>red cardboard</i>	60 × 52 mm
221	—	25 kop	1796	punakaspruun papp <i>reddish-brown cardboard</i>	58 × 36 mm
222	159	25 kop	?	sinine papp / <i>blue cardboard</i>	56 × 41 mm
223	160	50 kop	18. saj lõpp <i>late 18th cent.</i>	pruunikas papp <i>brownish cardboard</i>	51 × 48 mm

C. E. Riesenkauff

224	161	?	1861	?	?	?
------------	-----	---	------	---	---	---

Toomsetls / Domsociete

225	162	?	1800	?	?	?
-----	-----	---	------	---	---	---

Õhtuselts / Abendgesellschaft / Evening Society

226	163	50 kop	19. saj algus / early 19th cent.	papp / cardboard	59 × 43 mm
-----	-----	--------	----------------------------------	------------------	------------

Õigeusu kirik / Orthodoxe / Orthodox Church

227	164	1 rbl	?	hele kõva paber / light hard paper	63 × 49 mm
-----	-----	-------	---	------------------------------------	------------

Üksmeele selts / Einigkeit / Harmony Society

228	–	10, 20, 25, 50 kop	1794	???	???
229	165	25 kop	19. saj algus early 19th cent.	helepruun papp, nurgad lõigatud light-brown cardboard, corners cut	56 × 41 mm
230	166	25 kop	19. saj algus early 19th cent.	sinakashall papp, nurgad lõigatud bluish-grey cardboard, corners cut	62 × 44 mm
231	168	50 kop	18. saj lõpp, 19. saj algus late 18th cent., early 19th cent.	punane papp / red cardboard	40 × 49 mm

Tartu / Dorpat / Tartu

Akadeemiline selts / Academische Musse / Academic Society

235	169	?	1813	nahk / leather	?	?
-----	-----	---	------	----------------	---	---

F. G. Faure

236	170	F. G. Faure	?	?	?	?
-----	-----	-------------	---	---	---	---

C. O. Johanssen

237	171	25 kop	1861	hallikas paber greyish paper	75 × 53 mm	trükk: C. Schulz printed by C. Schulz
-----	-----	--------	------	---------------------------------	------------	--

Klubi/ Musse / Leisure Club

238	–	50 kop, 1 rbl	u / abt 1800	?	?	
239	172/461	50 kop	1811	nahk / leather	44 × 55 mm	
239 A	172/461	50 kop	1811	messaging / brass	44 × 55 mm	klišee / print block
240	–	50 kop, 1 rbl	1818	?	?	
241	174	50 kop	1831		55 × 44 mm	
242	173	1 rubla	19. saj algus early 19th cent.	pruun nahk brown leather	60 × 42 mm	
242 A	173	1 rubla	19. saj algus early 19th cent.	messaging / brass	60 × 42 mm	klišee / print block
243	–	100 kop	u / abt 1800	?	?	
244	–	100 kop, 1 rubla	1815	hallikas nahk greyish leather	58 × 49 mm	
245	–	1 rbl	1815	nahk / leather		
245 A		1, 2 rbl	1820	?	?	

E. J. Karow

246	175	10 kop	???	punane / red	75 × 51 mm	
247	176	10 kop	1860	paber / paper	78 × 52 mm	trükk: C. Schulz, avers lillaka mustriuga printed by C. Schulz, obverse with purple pattern
248	177	10 kop	1862	paber / paper	76 × 50 mm	trükk: E. J. Karow, avers lillakas printed by E. J. Karow, purplish obverse

249	178	15 kop	1862	kollakas paber <i>yellowish paper</i>	76 × 51 mm	E. J. Karow, Tartu
250	179	20 kop	1861	kollakas paber <i>yellowish paper</i>	77 × 50 mm	trükk: C. Schulz, avers sinaka mustriiga <i>printed by C. Schulz, obverse with bluish pattern</i>
251	180	20 kop	1862	kollakas paber <i>yellowish paper</i>	74 × 51 mm	trükk: E. J. Karow, avers sinakas <i>printed by E.J. Karow, bluish obverse</i>
252	181	25 kop	1862	kollakas paber <i>yellowish paper</i>	75 × 50 mm	trükk: E. J. Karow / <i>printed by E.J. Karow</i>

C. F. Keller

253	182	20 kop	1861	kollakas paber <i>yellowish paper</i>	75 × 52 mm	trükk: C. Schulz, avers sinaka mustriiga <i>printed by C. Schulz, obverse with bluish pattern</i>
254	183	25 kop	1860	kollakas paber <i>yellowish paper</i>	76 × 51 mm	trükk: C. Schulz, avers hallika mustriiga <i>printed by C. Schulz, obverse with greyish pattern</i>

C. F. Keller, F. G. Faure, H. W. Felschau

255	–	20 kop	1860	kollakas paber <i>yellowish paper</i>	80 × 45 mm	avers roheline mustriiga <i>obverse with green pattern</i>
256	–	25 kop	1860	kollakas paber <i>yellowish paper</i>	83 × 45 mm	avers lillakaskollase mustriiga <i>obverse with purplish-yellow pattern</i>

J. Kurrikoff

258	185	20 kop	1860	kollakas paber <i>yellowish paper</i>	72 × 44 mm	aversil kollakas taustatekst <i>yellowish background text on the obverse</i>
-----	-----	--------	------	--	------------	---

Linnakassa / Stadt Cassa / City Treasury

259	186	25 kop	1812	nahk / <i>leather</i>	?	
260	189	25 kop	1813	nahk / <i>leather</i>	?	
261	192	25 kop	1813	nahk / <i>leather</i>	?	ümmargune / <i>round</i>
262	193	25 kop	1813–20	nahk / <i>leather</i>	?	
263	187	50 kop	1812	hele nahk <i>light-coloured leather</i>	?	ovaalne / <i>oval</i>
264	190	50 kop	1813	nahk / <i>leather</i>	?	
265	196	50 kop	1818	nahk / <i>leather</i>	?	
266	199	50 kop	1818–30	roheline nahk <i>green leather</i>	68 × 50 mm	ovaalne / <i>oval</i>
267	188	1 rbl	1812	nahk / <i>leather</i>	?	
268	191	1 rbl	1813	nahk / <i>leather</i>	?	
269	194	1 rbl	1814	nahk / <i>leather</i>	?	ovaalne / <i>oval</i>
270	197	1 rubla	1818	pruun nahk <i>brown leather</i>	62 × 43 mm	
271	200	1 rubla	1818	punakas nahk <i>reddish leather</i>	63 × 45 mm	
272	–	1 rubla	1818		69 × 50 mm	tõenäoliselt koopia 19. sajandist <i>probably a copy from the 19th century</i>
272 A		1 rubla	1818	tina / <i>tin</i>	69 × 50 mm	kliše / <i>print block</i>
273	203	1 rubla	1831	pruunikas nahk <i>brownish leather</i>	65 × 50 mm	blankett, puudub kuldne tempel aversi keskel ja allkirjad reversil / <i>unfinished, without a golden stamp in the middle of the obverse and without signatures on the reverse</i>
274	204	1 rubla	1831	punane nahk <i>red leather</i>	67 × 48 mm	
275	205	1 rubla	1832	nahk / <i>leather</i>	?	
276	206	1 rubla	1833	?	?	

277	195	2 rbl	1815	?	?	
278	198	2 rbl	1818	?	?	
279	201	2 rubla	1818	roheline nahk <i>green leather</i>	62,5×47,5mm	
280	203	1 rubla	1822	nahk / <i>leather</i>	69,2 mm	
281	202	2 rubla	1820	nahk / <i>leather</i>	?	
282	207	koorem liiva (1 Fuder sand) load of sand	19. saj keskpaik mid-19th cent.	paber / <i>paper</i>	64 × 44 mm	avers sinakasroheline <i>bluish-green obverse</i>

Kodanike selts / Bürgermüsse / Citizens' Society

283	208	1 rbl	1813	nahk / <i>leather</i>	58 × 45 mm
284	—	1 rbl, 100 kop	1814	nahk / <i>leather</i>	60 × 46 mm
285	209/462	1 rbl, 100 kop	1820	pruun nahk / <i>brown leather</i>	58 × 45 mm
286	210	???	1859	?	?

H. Peterson

287	228	5 kop	19. saj / 19th cent.	helepruun papp <i>light-brown cardboard</i>	29 × 29 mm
-----	-----	-------	----------------------	--	------------

A. G. von Schrenck

288	229	15 kop	1862	paber / <i>paper</i>	80 × 58 mm	trükk: E. J. Karow, aversil kollakas muster / <i>printed by E.J. Karow,</i> <i>yellowish pattern on the obverse</i>
-----	-----	--------	------	----------------------	------------	---

Volkmann

289	230	10 kop	19. saj / 19th cent.	papp / <i>cardboard</i>	51 × 30 mm	avers punane / <i>red obverse</i>
-----	-----	--------	----------------------	-------------------------	------------	-----------------------------------

Üksmeele selts / Einigkeit / Harmony Society

290	231	50 kop	?	kollane papp <i>yellow cardboard</i>	56 × 48 mm	ovaalne / <i>oval</i>
291	232	1 rbl	19. saj algus <i>early 19th cent.</i>	kollane nahk / <i>yellow leather</i>	69 × 52 mm	
292	233	2 rbl	?	kollane nahk / <i>yellow leather</i>	?	
293	234	2 rbl	1862?	roheline nahk / <i>green leather</i>	69 × 48 mm	

Tartumaa / Kreis Dorpat / Dorpat district

Mitmed mõisad / Mehrere Güter / Various estates

294	235	jallapäw 'foot day' (worker's day)	19. saj algus <i>early 19th cent.</i>	kollakas paber <i>yellowish paper</i>	40 × 21 mm	käibel mitmes Tartumaa mõisas, 4+4 tk, lahti lõikamata, mõõduga 86 × 89 <i>was used in a number of estates in</i> <i>Tartumaa, 4 + 4 notes, uncut, dimensions</i> <i>86 × 89</i>
295	236	törapäw <i>animal day</i>	19. saj algus <i>early 19th cent.</i>	kollakas paber <i>yellowish paper</i>	40 × 21 mm	käibel mitmes Tartumaa mõisas, 4+4 tk, lahti lõikamata, mõõduga 86 × 89 / <i>was</i> <i>used in a number of estates in Tartumaa,</i> <i>4 + 4 notes, uncut, dimensions 86 × 89</i>

Truuta / Gertrudenhof / Truuta

Mõis / Gut / Estate

296	237	25 kop	1861	hall paber <i>grey paper</i>	100 × 70 mm	raha oli käibel Lätimaa mõisas Salatsis <i>was used in Salacgrīva estate, Latvia</i>
297	238	50 kop	1861	hall paber <i>grey paper</i>	100 × 70 mm	raha oli käibel Lätimaa mõisas Salatsis <i>was used in Salacgrīva estate, Latvia</i>

Tuhalaane / Tuhhalane / Tuhalaane

Mõis / Gut / Estate

298	239/1	20 kop	1866	hall paber <i>grey paper</i>	73 × 51 mm	täiendusega "Tuhalane", Aidu mõisa raha <i>money of Aidu estate with the text 'Tuhalane' added</i>
-----	-------	--------	------	---------------------------------	------------	---

Tölliste / Teilitz / Tölliste

Mõis / Gut / Estate

299	240	25 kop	?	roosakas paber / <i>pinkish paper</i>	118 × 48 mm	
-----	-----	--------	---	---------------------------------------	-------------	--

Tõrvando (Tõrvandu) / Tõrvant / Tõrvando (Tõrvandu)

Mõis / Gut / Estate

300	241	üks päewapilet <i>one day ticket</i>	?	sinine paber <i>blue paper</i>	72 × 32 mm	2 tk, lahti lõikamata <i>2 notes, uncut</i>
-----	-----	---	---	-----------------------------------	------------	--

Valga / Stadt Walk / Valga

E. G. Dahlberg

301	242	10 kop	1861	paber / <i>paper</i>	76 × 51 mm	trükk: H. Schnakenburg, Riia, avers roosakas <i>printed by H. Schnakenburg, Riga pinkish obverse</i>
-----	-----	--------	------	----------------------	------------	---

Lambert

302	243	10 kop	1853	?	?
303	244	15 kop	?	?	?
304	245	25 kop	?	?	?

Linnakassa / Stadt Cassa / City Treasury

305	–	25 kop	1820	rohekas nahk <i>greenish leather</i>	65 × 43 mm
306	246	1 rubla	1835	rohekas nahk <i>greenish leather</i>	55 × 44 mm

Raekoda / Rathaus / Town Hall

307	247	?	enne / before 1865	?	?
-----	-----	---	-----------------------	---	---

T. Schrecknick

308	248	25 kop	1861	paber / <i>paper</i>	78 × 53 mm	aversil hallikas muster <i>greyish pattern on the obverse</i>
-----	-----	--------	------	----------------------	------------	--

Viljandi / Fellin / Viljandi

A. Boström

309	—	15 kop	1859	papp <i>cardboard</i>	65 × 43 mm	avers halli raamistusega <i>grey frame on the obverse</i>
310	249	25 kop	1862	paber / <i>paper</i>	76 × 51 mm	trükk: Viljandi litograafiatrükikoda, aversil hallikas muster / <i>printed by Viljandi Lithographic Print Shop, greyish pattern on the obverse</i>

L. Graf

311	250	20 kop	1862	paber / <i>paper</i>	75 × 51 mm	aversil sinakas muster <i>bluish pattern on the obverse</i>
-----	-----	--------	------	----------------------	------------	--

Üksmeele selts / Harmonie / Harmony Society

312	—	50 kop, 1 rbl	1816	?	?	?
313	251	2 rbl	1810	pruun nahk / <i>brown leather</i>	63 × 50 mm	
314	252	2 rbl	1816	kollane nahk / <i>yellow leather</i>	63 × 50 mm	

Klubi/ Musse / Leisure Club

315	—	50 kop, 1 rbl	1810	?	?	?
316	—	1 rbl	1800	kollane nahk / <i>yellow leather</i>	60 × 49 mm	
317	254	1 rbl	enne / <i>before</i> 1827	?	?	?
318	253	1 rbl	1830	pruun nahk / <i>brown leather</i>	?	?
319	255	1 rbl	1860	kollane nahk / <i>yellow leather</i>	61 × 49 mm	

Linnakassa / Stadt Cassa / City Treasury

320	256	2 rbl	1815	pruun nahk / <i>brown leather</i>	63 × 46 mm	
321	—	?	1819	?	?	käibel 1823 <i>in circulation in 1823</i>

P. Lohberg

322	257	25 kop	1861	paber / <i>paper</i>	77 × 51 mm	trükk: C. Staden, aversil hall muster <i>printed by C. Staden, greyish pattern on the obverse</i>
-----	-----	--------	------	----------------------	------------	--

C. G. Peterson

323	—	15 kop	1865	kollakas paber <i>yellowish paper</i>	72 × 50 mm	trükk: C. Staden, Fellin <i>printed by C. Staden, Fellin</i>
324	—	20 kop	1865	paber / <i>paper</i>	73 × 50 mm	aversil ja reversil rohekas muster <i>greenish pattern on the obverse and reverse</i>

F. Wernecke

324 A	—	25 kop	1861	?	?	
-------	---	--------	------	---	---	--

H. Wahrhusen

325	258	10 kop	1860	roosa paber / <i>pink paper</i>	120 × 50 mm	
326	259	15 kop	1860	kollakas paber <i>yellowish paper</i>	120 × 50 mm	
327	260	20 kop	1860	sinine paber / <i>blue paper</i>	120 × 50 mm	
328	261	25 kop	1860	roheline paber / <i>green paper</i>	120 × 50 mm	

Võisiku / Woiseck / Võisiku**Peeglivabrik / Spiegel-Fabrik / Mirror factory**

329	262	10 kop	19. saj II pool <i>2nd half of the 19th cent.</i>	roheline paber <i>green paper</i>	137 × 67 mm	
330	263	20 kop	?	?	135 × 65 mm	
331	264	25 kop	19. saj II pool <i>2nd half of the 19th cent.</i>	pruun paber <i>brown paper</i>	137 × 70 mm	
332	265	50 kop	19. saj II pool <i>2nd half of the 19th cent.</i>	sinine paber <i>blue paper</i>	133 × 67 mm	numbrita / <i>unnumbered</i> nominaalita / <i>without</i> denomination
333	–	25 kop	1819	helevalge nahk <i>snow-white leather</i>	60 × 46 mm	
334	–	50 kop		rohekas nahk <i>greenish leather</i>	60 × 46 mm	
335	266	1 rubla	19. saj I kolmandik <i>1st third of the 19th cent.</i>	pruun nahk <i>brown leather</i>	64 × 48 mm	
336	267	1 rubla	1832	valge papp, ka nahk <i>white cardboard,</i> <i>also leather</i>	55 × 43 mm	aversil hall raamistus, reversil must taustatrükk (1 RUB) / <i>grey frame on the</i> <i>obverse, black background</i> <i>print (1 RUB) on the reverse</i>

Võru / Werro / Võru**Kaupmees? / Händler? / Merchant?**

337	–	?	enne / <i>before 1813</i>	?	?	
-----	---	---	---------------------------	---	---	--

Linnakassa / Stadt Cassa / City Treasury

338	268	25 kop	1813	?	?	
339	269	50 kop	1813	?	?	
340	270	1 rbl	1813	?	?	
341	271	2 rbl	1813	?	?	
342	272	50 kop	1815	pruun nahk / <i>brown leather</i>	57 × 47 mm	nurgad lõigatud / <i>corners cut</i>
343	–	1 rbl	1815	?	?	
344	273	1 rubla	1816	pruun nahk / <i>brown leather</i>	55 × 44 mm	
345	274	50 kop	1818	?	?	
346	–	1 rbl	1818	?	?	
347	275	1 rbl	1819	?	?	
348	276	1 rbl	1821	?	?	

P. Heiseler

349	–	25 kop	1860	kollakas paber <i>yellowish paper</i>	? × 43 mm	aversil hall raamistus <i>grey frame on the obverse</i>
-----	---	--------	------	--	-----------	--

Kodurahad 1990 – 2020 / Wertmarken 1990 – 2020 / Local currencies 1990 – 2020**Seto Kuningriigi raha / Seto Königreich Wertmarke / Money of Seto Kingdom 2015**

350	–	1 kroon	2015	paber / <i>paper</i>	130 × 70 mm	tiraaž 10 000 / <i>10,000 issued</i>
351	–	2 krooni	2016	paber / <i>paper</i>	130 × 70 mm	tiraaž 5000 / <i>5000 issued</i>
352	–	5 krooni	2015	paber / <i>paper</i>	130 × 70 mm	tiraaž 10 000 / <i>10,000 issued</i>
353	–	10 krooni	2015	paber / <i>paper</i>	130 × 70 mm	tiraaž 5000 / <i>5000 issued</i>
354	–	50 krooni	2015	paber / <i>paper</i>	130 × 70 mm	tiraaž 1000 / <i>1000 issued</i>
355	–	100 krooni	2015	paber / <i>paper</i>	130 × 70 mm	tiraaž 1000 / <i>1000 issued</i>

Tartu ajutised maksetšekid / Tartu temporäre Zahlungsschecks Temporary payment cheques of Tartu

356	–	25 rubla	1992	paber / paper	165 × 81 mm	trükitud ajutisele roosale leivatalongile, tiraaž 200 000 / printed on a temporary pink coupon for rationing bread, 200,000 issued
357	–	50 rubla	1992	paber / paper	165 × 82 mm	trükitud ajutisele rohelinele leivatalongile, tiraaž 10 000, käibe ei lastud / printed on a temporary green coupon for rationing bread, 10,000 printed, none issued
358	–	100 rubla	1992	paber / paper	185 × 89 mm	trükitud roosale sooja toidu talongile, tiraaž 10 000, käibe ei lastud / printed on a temporary pink coupon for rationing warm meals, 10,000 printed, none issued

KOHANIMEDE REGISTER

(saksakeelne/eestikeelne)

REGISTER DER ORTSNAMEN

Aidenhoff – Aidu
Arensburg – Kuressaare
Carolén – Karula
Dagö – Hiiumaa
Dorpat – Tartu
Fellin – Viljandi
Gertrudenhof – Truuta
Hapsal – Haapsalu
Iggafer – Igavere
Klosterhof – Kloostri mõis
Kuckers – Kukruse
Kunda – Kunda
Narva – Narva
Oesel – Saaremaa
Pernau – Pärnu
Reval – Tallinn
Ringén – Rõngu
Teilitz – Tõlliste
Tuhhalane – Tuhalaane
Törvant – Tõrvando (Tõrvandu)
Walk – Valga
Weissenstein – Paide
Werro – Võru
Wesenberg – Rakvere
Woiseck – Võisiku
Zintenhof – Sindi

Olen juba ette tänulik informatsiooni eest, kui kellegi on olemas kodurahasid, mis sellest raamatust puuduvad või mille kohta ei ole pilti – palun andke mulle teada. Uut infot saab kasutada tulevikus uue raamatu täiustamiseks.

I am thankful in advance for any information about local notes that are missing from this book or not represented here by an illustration – please let me know. Any further information can be used for preparing a future book.

Tõnu Karu
+3725045744
tonu.karu@tap.ee

